РЕСПУБЛИКАДИН ЖЕМИЯТДИННИ СИЯСАТДИН ГАЗЕТ

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чIал хуьх!

“Лезги диктант - 2020”

10-октябрдиз Дагъустанда “Лезги диктант - 2020” лишандик кваз международный серенжем кьиле фена. Алай йисуз ам кьвед лагьай сеферда тешкилнавай.

РикIел хкин, 2019-йисуз Сулейман-Стальский райондин депутатрин собраниди кьабулай къарардал асаслу яз, гьар йисан 10-октябрдиз Лезги чIалан югъ къейдзава. И йикъан сергьятра аваз цIи республикадин кьибледатан районрин, шегьеррин мектебра, жуьреба-жуьре идарайра лезги чIалал диктант кхьена. Тек са Махачкъалада и серенжемда 1200-далай виниз инсанри иштиракна. ЦIинин йисуз кьиле тухвай диктант “Лезги газетдин” 100 йисан юбилейдиз талукьарнавай. Диктандин текстни хайи чIалал акъатзавай газетдин тарихдикай тир.

Къейдна кIанда, къецепатан жуьреба-жуьре уьлквейра авай чи ватанэгълийри цIи диктант онлайн къайдада (интернетдин куьмекдалди) кхьена. Лезги чIалан йикъаз талукьарнавай кьилин мярекат Сулейман-Стальский районда кьиле фена. Диктантдиз талукь мярекатрикай гегьеншдиз “Лезги газетдин” сайтдай кIелиз жеда.

1920 – йисалай акъатзава | N 42 (10947) хемис 15 – октябрь, 2020 – йис | WWW.LEZGIGAZET.RU | Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Дагъвийрин руьгьдин регьбер

13-октябрдиз Мегьарамдхуьруьн районда Ярагъ Мегьамед эфенди рикIел хуьниз талукьарнавай республикадин дережадин форум кьиле фена. Аниз Дагъларин уьлкведин вири пипIерай диндин хейлин къуллугъчияр, алимар, общественный деятелар атанвай. Мярекатдин гьуьрметлу мугьманрин арада Дагъустандин муфтийдин заместитель Агьмад Къахаев, РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекьяй министерстводин управленидин начальник Расул Гьажиев, тарихдин илимрин доктор, профессор Замир Закарияев, Кеферпатан Кавказдин исламдин рекьяй ахтармишунардай Центрадин директор Руслан Гереев ва маса ксар авай. Райондин агьалияр ва мугьманар муниципалитетдин кьил Фарид Агьмедова тебрикна.

“Дагъустанда дегь девиррилай инихъ хейлин халкьар, жуьреба-жуьре динрал амалзавай агьалияр яшамиш жезва. Идахъ галаз алакъалу яз ислягьвал, хъсан къуншивилин ва дуствилин алакъаяр хуьн чи гъвечIи ватанда гьалар пайгардик хьунин, адан абадвилин чарасуз шартI яз хьана.

И келимайри чпин важиблувал къени квадарнавач. Дагъустандин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Алимович Меликова и мукьвара республикадин Халкьдин Собранида кIватI хьанвайбурун вилик экъечIна рахадайла, гзаф миллетрин векилрикай ибарат хьун ва жуьреба-жуьре динрал амал авун хьтин чи надир кьетIенвилер хуьнин ва абурукай дуьздаказ менфят къачунин важиблувал къейдна.

Къенин форум чна, чи обществода милли кьетIенвилер, дуствал ва ислягьвал хуьниз къуват гудайвал, вирида санал кьиле тухун лазим тир кIвалахдин къакъудиз тежер пай я.

Чи халкьар тупламишунин ва руьгьдин жигьетдай хкаж хьунин карда мусурманрин зурба философ, руьгьдин регьбер, Дагъустандинни Чечнядин имамрин насигьатчи хьайи Ярагъ Мегьамеда чIехи роль къугъвана.

Квехъ галаз санал чаз чизвайвал, ам гегьенш ва дерин чирвилер авай кас тир ва ада вичин девирда жемиятдинни сиясатдин барадай арадал къвезвай гьалариз еке таъсир авуна.

Ярагъ Мегьамедан илимди къени Дагъустандин халкьар руьгьдин жигьетдай савадлу авуниз, ислягьвал ва халкьарин садвал мягькемаруниз къуллугъзава.

Ада тунвай руьгьдин ирс амукьун, ада акьалтзавай несилдиз къуват гун ва чи обществода адет хьанвай ивирар хуьниз куьмек гун лазим я.

Къенин форум кьиле тухунин асул макьсадни гьа идакай ибарат я. Либеральный ивирар лугьудайбур раиж ийиз, адет хьанвай ивирривай къерех жезвай общество гьикI усал жез башламишзаватIа, гьа кар квехъ галаз санал чаз Европадин уьлквейрин мисалди къалурзава.

И форум тешкилуниз къуват гайи Дагъустан Республикадин милли сиясатдин ва динрин крарин рекьяй министерстводиз, республикадин Муфтиятдиз за сагърай лугьузва. И мярекатда иштиракдай вахт ва мумкинвилер жагъурай вирибурулай зун рази я”, - лагьана Фарид Агьмедова, мярекатдин иштиракчийрихъ элкъвена.

Дагъустандин муфтий Агьмад гьажи Абдуллаеван ва республикадин милли сиясатдин ва динрин крарин рекьяй министр Энрик Муслимован тIварунихъ тебрикдин келимаяр Агьмад Къахаева ва Расул Гьажиевани лагьана.

Руслан Гереева вичин рахунра форумдин иштиракчийрив Туьркияда, Египетда ва Германияда авай лезгийрин диаспорайрин векилрин патай разивилин келимаяр агакьарна.

Профессор Замир Закарияева шейх Ярагъ Мегьамедан уьмуьрдиз ва кIвалахдиз талукь итижлу доклад авуна.

Форумдин сергьятра аваз шабагьар вахкунин серенжемни кьиле фена. Дагъустандин муфтийдин тIварунихъай Фарид Агьмедовав тIвар кхьенвай сят

▸ 2

Нумрадай кIела:

ЖЕМИЯТ

Еке мумкинвилер авай шегьер

Махачкъала мугьманриз тикрар тежер хьтин, кьетIен хушвал гъидай шегьер я. Тарки-Тау дагъдин ценерив гвай и шегьерда жуьреба-жуьре халкьарин культураяр, динар сад-садак какахьнава. Шегьер чIехи жезва. Меркездин гьукумдин кьиле авайбурун вилик чIехи везифаяр ква...

▸ 3

ТАРИХ

Куьр шегьер гьина авай?

“Мискискарин тарих” чешмеда гьатнавай делилрикай рахан. Ана къейднавайвал, Куьр тIвар алай хуьр 1500 йис идалай вилик арадал гъана. Ануширвана эцигнавай чIехи имаратрин арада Куьре вилаятда эцигзавай Куьр шегьердин тIварни кьунва.

▸ 6

ЭКОНОМИКА

Дербент - Россиядин кьибледин туризмдин центр

Алай вахтунда 120 агъзур кас яшамиш жезвай Дербентда тамашуниз лайихлу гзаф чкаяр ава: VI асирда эцигнавай Нарын-къеле, виридалайни къадим имарат - IV асирдин хашпарайрин хашдиз ухшар жуьреда эцигнавай, къуба алай килиса, ханарин гьамамар, Россияда авай виридалайни къадим, VII асирда хкажнавай Жуьмя-мискIин...

▸ 7

УЬМУЬР

Кар алакьдай регьбер

Агьалияр кIвалахдалди таьминардай центрадин кьиле М.И.Гьажиев 2015-йисалай акъвазнава. Адан къайгъударвилин нетижада ина еке дегишвилер кьиле фенва. Чарадан дердиникай хабар кьадай, кIвалахдин гъавурда авай ксарикай ибарат тир хъсан коллектив арадал гъанва. Вири санлай ина 19 касди зегьмет чIугвазва.

▸ 8

МЕДЕНИЯТ

РикI гваз кIвалахайла…

Мегьарамдхуьруьн райондин МЦК-дихъ вири хуьрерин муниципалитетра (22) филиалар ава. Абуру гьар йисуз 700-далай гзаф мярекатар тухузва. Централизоватнавай ктабханайрин къурулушдин хуьрерин 24 филиалди райондин 30 процент агьалийриз къуллугъзава. Ина халкьдин пуд театр, тарихдинни край чирдай са музей ава.

▸ 10

ХАБАРАР

Уьлкведа машгьур я

А.Асалиева 2013-йисалай регьбервал гузвай маркетингдин факультет 2013-2014-йисарин нетижайрай вуздин виридалайни хъсан факультет яз гьисабна. И делилдини ам са гъвечIи муддатда метлеблу агалкьунар къазанмишиз, кIвалах тешкиллувилелди ва пешекарвилелди вилик тухуз алакьдай алим тирди успатзава.

▸ 12

Дагъвийрин руьгьдин регьбер

1

вахкана. РД-дин муфтийдин заместитель Агьмад Къахаев "Мегьарамдхуьруьн райондин гьуьрметлу ватандаш" лагьай тIварцIиз лайихлу хьана. Фарид Агьмедова Дагъустандин Огни шегьерда авай Ярагъ Мегьамедан тIварунихъ галай медресадин векилрив шейх Ярагъ Мегьамедан суьрет вахкана.

Лезги театрдин артистри, машгьур шейхдин, арифдардин, насигьатчидин муьтIуьгъ тахьай руьгь кьалурналди, инсандин лайихлувал вине кьунихъ, хайи чил хуьнихъ элкъуьрнавай насигьатар раиж авуналди, сегьнедилай Мегьамед Ярагъидин уьмуьрдай чIук кьалурна.

Ярагъ Мегьамедан дунда аваз сегьнедиз Россиядин лайихлу артист Абдуллагь Гьабибов экъечIна. Адаз миллетрин арада ислягьвал ва меслятвал мягькемарунай медални гана.

Форумдин программадин сергьятра аваз, Хайрат дестедин бажарагълу аялрин нашидрин сесерик кваз чIемерукдай лишанар ягъунин спортдин акъажунар кьиле тухвана, гьакIни, шейх Ярагъ Мегьамедан руьгьдиз бахшна, форумдин вири иштиракчияр патал суфраяр ачухна.

Къейд авун лазим я хьи, Ярагъ Мегьамед рикIел хуьниз талукьарнавай республикадин дережадин форум икI пуд лагьай сеферда тухвана.

Кьве вацран вахтунда

Алатай гьафтеда Дагъустандиз Россиядин Гьукуматдин Председателдин заместитель - Дальний Востокдин Федеральный округда РФ-дин Президентдин тамам ихтиярар ганвай векил Юрий Трутнев атана.

Республикадихъ галаз таниш жедай вахтунда вице-премьерди Дагъустандин руководстводал федеральный органрихъ галаз вилик финин дибдин хилер кьве вацран кьене тайинарун тапшурмишна. Идан гьакъиндай ада регионди журналистрихъ галаз гуьруьшмиш хьайила лагьана.

"Чна вилик финин дибдин хилер веревирдна, коммунальный инфраструктурадин, хуьруьн майишатдин, гьуьлуьн портунин, балугърин хилен, туризм вилик тухунин, инвестицияр желб авунин гьакъиндай ихтилатар авуна. Кьве вацран вахтунда чун мад сеферда Москвада гуьруьшмиш хьун лазим я ва гьана чна саналди кьилиз акъуддай программайрин гьакъиндай месэла гьялда. ГьикI авуртIани, регионди Кьилин къуллугъ вахтуналди тамамарзавай касди и месэла гьиле кьун лазим я. Эгер чна санал кIвалахайтIа, идакай хийир хкатда", - лагьана Ю.Трутнева.

Вице-премьерди, региондиз инвестицияр желб авунал гьалтайла, Дагъустан 80 лагьай чкадал алайди къейдна. "Гьелбетда, ихьтин карди вилик фидай мумкинвилер арадал гъидач. ГьакI хьайила, чна вири месэлайрин гьакъиндай фагьум - фикир авун герек я", - лагьана Россиядин Гьукуматдин Председателдин заместителди.

Вичин нубатда Дагъустан Республикадин Кьилин къуллугъ вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова малумарна хьи, совещанидин вахтунда вице-премьерди, муракаб месэлайриз хьиз, гьакI гележегдин гьаларизни фикир гана. "Къе чна республика экономикадин жигьетдай вилик тухуниз талукь яз ва чи вилик планра дегишвилер хтунин гьакъиндай устадвилин хъсан тарс къачуна. Чун алатай планрикай къерех жезвач. Чна республикадин промышленностдин, хуьруьн майишатдин месэлайриз талукь крарни давамарда", - лагьана С.Меликова.

Куьмекун тапшурмишна

Мегьарамдхуьруьн райондиз Россиядин Федерациядин транспортдин министерстводин векилар кIвалахдин рекьяй мугьманвиле атана. Идакай муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

10-октябрдиз муниципалитетдин кьил Фарид Агьмедова Росгранстрой ФГКУ-дин руководителдин советник Михаил Семёновахъ галаз гуьруьш кьиле тухвана. Адан сергьятра аваз Россиядин Федерациядин государстводин сергьятдилай автомашинраваз элячIдай "Ярагъ-Къазмаяр" пункт цIийикIа туькIуьр хъувунин кIвалахар тамамаруниз талукь государстводин контракт уьмуьрдиз кечирмишунин месэлаяр веревирдна.

Райондин руководитель "Ярагъ-Къазмаяр" МАПП-дин тешкиллувилин (координационный) Советдин заседанидин протоколдихъ галаз таниш хьана. Ана цIийикIа туькIуьр хъувунин кIвалахрин сад лагьай пай кьиле тухузвай вахтунда транспортдин такьатар ахъайдай схема кьалурнава. И карда кьилин макьсад Россиядинни Азербайжандин сергьятдин и мензилда, ремонтдин кIвалахриз кьецI тагана, учирда акъвазнавай кьезил ва пассажиррин автотранспорт гзаф кIватI тежедайвал авун я. Гуьгъуьнлай абур автомашинра аваз сергьятдилай ахъайдай "Тагьирхуьруьн-Къазмаяр" ва "ЦIийи Филер" пунктариз рекье тун теклифзава.

Терефри кьиле тухузвай кIвалахар сада-садахъ галаз алакъа хвена тамамаруниз талукь месэлаяр веревирдна.

"Чна са политика кьилиз акъудун - Россиядин Федерациядин Президент Владимир Путина регионрин ва муниципалитетрин вилик эцигзавай месэлаяр гьялун патал зегьмет чIугвазва ва чи макьсадни умумиди я - чи халкьдин, агьалийрин, Ватандин хушбахтвал патал кIвалахун", - къейдна Ф.Агьмедова гуьруьшдал.

Эхирдай райондин кьили гуьруьшда иштираквай жавабдар къуллугъчийриз, и проект кьилиз акъуддайла, арадал къведай вири месэлаяр гьялунин карда куьмекунин тапшуругъар гана.

Районриз фидайвал я

Алатай гьафтеда Дагъустан Республикадин Кьилин къуллугъ вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликов республикадин общественностдин векилрихъ галаз гуьруьшмиш хьана. Идан гьакъиндай "Лезги газетдиз" РД-дин Кьилин Администрациядин ва Гьукуматдин пресс-къуллугъди хабар гана.

КIватI хьанвайбур тебрик авуналди, Сергей Меликова къейдна хьи, гьукумдин органриз общественностдин, адан активный векилрин иштиракдал авачиз республикадин вилик акъвазнавай месэлаяр гьялун четин жеда…

Гуьруьшдал РД-дин Кьилин къвалав гвай агьсакьалрин Советдин председатель Абдула Мегьамедовни рахана. Кьилди къачуртIа, ада лагьана хьи, гьеле вири чиновникар халисан пешекарар туш. Абуруз чидайди пуд "к" я - кабинет, клавиатура ва кофе.

"Виняй тапшуругъар гуьзлемишна кIандач, яратмишдай тегьерда кIвалахун герек я. Гьа ихьтин крар себеб яз бязи вахтара хейлин руководителрихъ галаз гуьруьшмиш жез, абурухъ галаз общество патал кар алай месэлаяр веревирд ийиз жезвач", - малумарна Абдула Мегьамедова. Идахъ галаз сад хьиз ада гьукумдин къуллугъчийриз мукьвал-мукьвал районриз фин теклифна.

"РФ-дин Президент Владимир Путинахъ галаз гуьруьшмиш хьайила ва мукьвара чи арада хьайи рахунрани за къейднай хьи, тIуьгъвалдихъ галаз женг чIугунихъ ва регионрин экономика вилик тухунихъ галаз сад хьиз, чиновникри агьалийрихъ галаз гьакъикъи алакъа хуьнни важиблу я. Эгер чна пуд "к" жуьреда кIвалахиз хьайитIа, са алакъани жедач. Кьенин чи гуьруьшни санал кIвалахунин жигьетдай сифте кам я. Идалайни гьейри, шегьеррин кьилерихъ хьиз, зун районрин кьилерихъ, анрин агьалийрихъ галазни гуьруьшмиш жеда. Заз чидайвал, са гьихьтин ятIани месэла гьялдалди вилик, ам руководителрин докладрай ваъ, инсанрихъ галаз веревирд авуналди чирна кIанда. Чиновникарин чпин къуллугърал гьавиляй алайди я", - баянар гана Сергей Меликова.

Гьа са вахтунда ада алава хъувуна хьи, вучиз ятIани, обществодин са паюни татугай крариз гзаф фикир гузва. "Чна, Дагъустанда вири пис я луьгъуз, ара-бир чун гатазва. Вучиз чаз Дагъустанда авай хъсан, кьени крар аквазвач? Чна чаз гьуьрмет авун, чаз чи республикадиз хас хъсан крар акун лазим я. Абурни чахъ ава: дагълар, гьуьл, рагъ, къенин ва чIехи несилрин агалкьунар. Илимда, медицинада, спортда ва маса хилера къазанмишзавай агалкьунрикай чна гьамиша лугьун лазим я", - къейдна С.Меликова.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 14-октябрдиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун кьадар 14 597-дав агакьнавай. Эхиримжи юкъуз коронавирус акатай 85 кас дуьздал акъудна.

Гьа са вахтунда духтуррилай начагъ хьайи 12 782 кас сагъар хъийиз алакьнава. Санлай къачурла, республикада 611 984 кас ахтармишнава. 3403 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), кIвалера ава. Дагъустанда коронавирусдик 696 (эхиримжи юкъуз - 6) кас кьена.

12 млрд манат чара авуна

Коронавирусдин цIийи азардихъ галаз женг чIугун патал Дагъустандиз чара авунвай пулдин кьадарди къенин юкъуз саки 12 миллиард манат тешкилзава. Идакай Дагъустандин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель Анатолий Къарибова регионди кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликовахъ галаз кьиле фейи совещанидал хабар гана.

"ИкI, мартдилай октябрдал къведалди вахтунда Дагъустанда коронавирусдин азардихъ галаз женг чIугунин серенжемриз 11 миллиардни 901 миллион манат харжнава. Идакай федеральный бюджетдай - 9 миллиардни 532 миллион манат, амай такьатарни республикадин бюджетдин гьисабдай чара авунва", - раижна ада.

Ада къейдна хьи, 8-октябрдиз адетдинди тушир стIалжемдик ва коронавирусдин азардик начагъзавайбур патал республикадин 52 идарада 3 агъзурни 244 чарпай гьазурнава.

"Республикада виридалайни гзаф кьадар чарпаяр коронавирусдин сад лагьай лепедин вахтунда ачухнай, абурун кьадар 9 201 тир. Алай вахтунда 3 244 чарпай ачухнава, азадбурун кьадарди -1 агъзурни 65, яни 32,8 % тешкилзава, им лагьайтIа, РФ-дин Минздравдин истемишунрихъ галаз кьазва. Начагъбурукай 126 кас реанимациядин ва интенсивный терапиядин отделенийра ава", - алава хъувуна А.Къарибова.

Ада мадни къейдна хьи, апрелдин-майдин варцара коронавирусдин азардихъ галаз женг чIугун патал 10 агъзурни 236 кас медицинадин къуллугъчияр кIвалахдик кутунвай. "Исятда чина 4 131 кас азарлуйрин сагъламвилин къаравулда акъвазнава, абурукай 1,5 агъзур кас духтурар я", - хъалагьна ада.

Сентябрдин эхирриз Дагъустандин кьиле авай ксари коронавирусдин цIийи азардихъ ва стIалжемдихъ галаз алакьалу яз республикада гьалар хъсан патахъ дегиш жезвайди, регионди азарханайриз аватзавайбурун кьадар 1,3 сеферда тIимил хьанвайди раижнай.

Бейкарвилин аксина

Дагъустандин властри йисан эхирдалди бейкарвал арадай акъудунин мураддалди кIвалахдин 35 агъзурдав агакьна чкаяр арадал гъун плandик кутунва. Алай вахтунда тайинарнавай пландин са паюнилай гзаф кIвалахдин цIийи чкаяр кардик акатнава. ТАСС-ди хабар гузвайвал, идан гьакъиндай республикадин экономика ва мулкар вилик финин рекьяй министр Гьажи Султанова малумарна.

"Чна вири хилера, идарайра, муниципалитетра кIвалахдин чкаяр арадал гъунин планар тестикьарнава. Планда йисан эхирдалди кIвалахдин 35 агъзурдав агакьна чкаяр арадал гъун кьалурнава. Алай вахтунда 18 агъзурдав агакьна кIвалахдин чкаяр тешкилнава - им тайинарнавай пландин 52 процент я. Вири хилерай, кьилди къачуртIа, хуьруьн майишатда авай вири мумкинвилер кардик кутунва, гьа гьисабдай яз - вахтуналди ва сезондин кIвалахдай чкаяр тешкилун патални", - лагьана Гь.Султанова.

Адан гафаралди, алай вахтунда Дагъустанда бейкарвили 9,9 процент тешкилзава. Им, алатай йисан ва вахтунив гекъигайла, 6,7 сеферда гзаф я.

"Идан кьилин себебрикай сад - бейкарбуруз гузвай пулунин кьадар гзафарун я. Санлай къачурла, Дагъустандиз бейкарвиляй ва аялриз гун патал 23 миллиард манатдилай гзаф рекье туна ва гана. Ибур республикадин игьтияжар таъминарун ва экономикадиз куьмек гун патал хейлин такьатар я", - къейдна министрди.

Адан гафаралди, алай вахтунда республикада гьам вахтуналди тир ва гьамни гьамишалугъ кIвалахдин чкаяр хуьруьн майишатда, образованидин, здравоохранениdin, физкультурадин ва спортдин хилера тешкилдай мумкинвилер ава.

Чи меркез Махачкъала

Еке мумкинвилер авай шегьер

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Гьар йисан октябрдин вацра Дагъларин уьлкведин меркездин югъ кьиле тухузвайди тир. Идахъ вичин себебни ава. Чи шегьер 1857-йисан октябрдиз арадал атайди яз тестикьарнава. А вахтунда адаз Петровск лугьузвай. Куьчейрин тІварарни гьа девирдихъ галаз кьазвайбур тир: Миллионная, Подгорная, Нагорная, Грязная, Садовая, Персидская, Почтовая…

ШЕГЬЕРДИН сифтегьан бинейрик маяк, къеле, ракьун рекьин вокзал, порт, фабрикаяр, цехар акатзавай. Са шумуд йис идалай вилик зун шегьердин тарихдин музейда ачухай Махачкъаладин тарихдиз талукьарнавай шикилрин выставкадиз килигнай. ГъвечӀи ва гуьтӀуь куьчейра, базарда, шегьердин багъда (паркуна) авай фесар алай таватар, черкескайри, бармакри уьтквемвал гузвай дагъвияр, темягь ракъурдай емишар, майваяр маса гузвай базар, сад-кьве гими аквадай порт… Куьгьне шикилар пара таъсирдайбур тир.

Тарихдин уьлчмейрал гьалтайла, чи республикадин меркез жегьил шегьеррик акатзава. ЯтӀани алатай 163 йисан вахтунда шегьер хъсан патахъ дегиш хьана, ам неинки республикада, гьакӀ Кеферпатан Кавказдани культурадин, яшайишдин жигьетдай вилик фенвай чӀехи шегьердиз элкъвена. Гьавиляй лугьуз жеда хьи, яшар тӀимил ятӀани, чи шегьердихъ пара лайихлувилер ва мумкинвилер ава, адан гележегни хъсанди, бегьерлуди жедайдал шак алач.

Садазни сир яз амач, къенин Махачкъала Россиядин кьиблепата авай промышленный, культурадин, илимдин, спортдин ва савадлувилин чӀехи центрайрикай сад я. Ина промышленностдин кар алай карханаяр, финансовый институтар, илимдинни ахтармишунардай ва образованидин идараяр ава. XXI асир илим, жуьреба-жуьре технологияр вилик физвай девир я. Гьавиляй республикадин кьиле авайбур илим, образование вилик тухудай шартӀар тешкилиз алахънава.

Чи меркездиз культурадин центрани гьавайда лугьузвайди туш. Ина республикадилайни къеце машгьур хьанвай чи халкьарин милли театрар, филармония, музеяр, яратмишдай коллективар, ансамблар, союзар, библиотекаяр ава.

Зун инанмиш я, Дагъларин уьлкведин меркездихъ галаз чи гьар са хуьруьн саки гьар са хизан алакъада ава, гьикӀ лагьайтӀа, ина республикадин агьалийрин пудан са пай - 700 агъзур кас яшамиш жезва. Гьар юкъуз шегьердиз, жуьреба-жуьре дердияр, къайгъуяр аваз, агъзурралди агьалияр, мугьманар къвезва. Гьар са хизандин векилдини меркезда зегьмет чӀугвазва. Гьавиляй завай викӀегьдиз лугьуз жеда: Махачкъала вири дагъустанвийрин баркаллу зегьметдалди, жуьреба-жуьре несилрин алахъунралди, дуствилелди яшамиш жез, арадал гьанвай шегьер я. Гьавиляй чун адав мадни кӀанивилелди, къайгъударвилелди эгечӀун герек я.

МЕРКЕЗ вири терефрихъай аваданлу, шегьерэгьлийриз вири жуьрейрин къулайвилер авай шегьер хьун патал республикадин гьукуматдини лазим серенжемар кьабулзава. Эхиримжи пуд йисуз федеральный ва республикадин жуьреба-жуьре программайрин, проектрин сергьятра аваз гьар са шегьерэгьлидин кӀвале датӀана эквни, газни, чимивални, ядни хьун, чи куьчеяр, рекьер, гьаятар лазим къайдада аваданламишун патал вилик вахтара гьич такур хьтин кӀвалахар ийизва. Акваз-акваз чи гьаятрал, куьчейрал абур къвезва.

Махачкъалади пуд терефдихъ вичин сергьятар гегьеншарзава. Эхиримжи цӀуд-къад йисуз Семендерда, ЦӀийи Кяхуляйда, Редукторный, Степной поселокра цӀийи микрорайонар, гзаф мертебайрин кьакьан кӀвалер арадал атанва. ГьакӀ надин" майданрал гьар юкъуз вишералди инсанри ва мугьманри ял язава.

Исятда алимар, экономистар ва маса пешекарар "Махачкъала-Каспийск агломерация" проект уьмуьрдиз кечирмишдай рекьер жагъурунал, тайинарунал машгьул я. 2025-йисалди агломерациядин вилик эцигзавай везифаяр тамамардай программа кьабулзава. Ам кардик акатайла, чи кьве шегьердин ва санлай республикадин экономика, культура ва гьакӀ агьалийрин яшайиш хъсан жеда.

Пешекарри тестикьарзавайвал, эхиримжи вад йисуз яратмишдай хилен карханаяр (шикилар ядай, видеояр гьазурдай, дизайнеррин, иллюстраторрин), парталар, кӀвачин къапар цвадай ва маса гудай, маркетингдин, контент-менеджердин идараяр, компанияр сад-садан гуьгъуьналлаз ачухзава. "Пери Инновации" тӀвар алай бизнес-инкубаторда аялриз программаяр, технологиядин маса проектар гьазурдайвал чирзава.

ШЕГЬЕРЭГЬЛИЙРИН яшайишдикай, гьал-агьвалдикай рахайтӀа ва уьлкведин маса регионрив гекъигайтӀа, абур, гьайиф хьи, са акьван тарифдайбур туш. Образованидин, медицинадин идарайрин бязи къуллугъчийрив 20-30 агъзур манат агакьзаватӀа, вацра 15 агъзур манат мажиб къачузвайбур гзаф я. Алишверишдин, общепитдин хилера (хсуси ксарин туьквенра, кафейра, ресторанра) кӀвалахзавайбурун мажибарни екебур я лугьуз жедач. Юкьван гьисабдалди кьуртӀа, карханайра, эцигунрал ва маса чкайра зегьмет чӀугвазвайбурвни вацра агакьзавайди 15-17 агъзур манат я.

Меркезда агьалийрин къуллугъда акъвазнавай карханаярни тӀимил туш. Сифте нубатда туьквенар, базарар, салонар, банкетдин залар, тӀуьнардай карханаяр. Туьквенрикай лап чӀехибурук, гьар са шей авайбурук "Зеленое яблоко", "Седьмой континент", "Караван", "Халва", "Киргу" акатзава. Гьелбетда, анра шейэрин къиметар багьа я. Гьавиляй шегьерэгьлияр гзафни -гзаф базарриз (Батыраян, Акушинскийдин, Йирчи-Къазакьан, Агьмет-Хан Султанан куьчейра авай) физва. Анрай алверчийривай, савда авуна, са тӀимил ужуз къиметрай як, нек, майваяр, емишар, кӀуьбур… маса къачуз жеда.

Авайвал лагьайтӀа, Махачкъаладин туьквенрайни базаррай теклифзавай гзаф шейэрин къиметар Москвадинбуруз мукьва я. Амма гекъиг гьа: Москвада зегьмет чӀугвазвайбурун мажибар 40-60-80 агъзур я.

Туьквенрив, базаррив гекъигайла, жемятдин тӀуьнрин карханайра (кафеяр, столовояр, кофейнияр, ресторанар) къиметар чи инсанрин гъил агакьзавайбур я. Вучиз лагьайтӀа, абур шегьерда гьар са районда, магьледа, куьчеда ава. Карханайрин иесийри агьалияр чпин суфрайрихъ атун патал ужуздиз, амма тӀямлу хуьрекар гьазурзава. Чебни - жуьреба-жуьре.

КӀВАЛАХИЗ къвезвайбуруваи, мугьманривай кӀвалер регьятдиз кирида кьаз жезва. Исятда меркезда эцигнавай цӀийи кӀвалерин чӀехи пай буш я лагьайтӀа жеда. Анриз иесийри кирида инсанарни ахъайзава. Къиметар 10 агъзурдалай гатӀунна, къанни цӀуд агъзурдал къведалди къачузва. Шегьердин инсанар яшамиш жез лап хъсан, къулай чкаяр, куьчеяр яз гьисабзава: Гьамзатован, Ярагъвидин, І Петрдин, Гьамидован куьчеяр, Советский район... Виридалайни къулайсуз (иллаки марфар къвайила) чка Акушинскийдин куьче яз гьисабзава.

Гьа са вахтунда къейд ийиз кӀанзава, меркез экономикадин, яшайишдин, культурадин жигьетдай вилик тухуник, ам гуьрчегди, михьиди авуник лайихлу пай кутун патал шегьерда агьалийриз яшайишдин рекьяй къуллугъдай, жемятдин тӀуьнрин, ял ядай, машгьул жедай идараяр, карханаярни артух хьанва. Им са кьадар инсанриз кӀвалахдай чкаярни тешкилнава лагьай чӀал я.

Дагъларин уьлкве Россиядин гзаф регионрихъ ва дуьньядин хейлин государствойрихъ галаз алакъалу ийизвай "Уйташ" аэропорт цӀийи кьилелай туькӀуьр хъувунва. Ина кӀвалахзавайбуруз ва пассажирриз вири жуьредин къулайвилер тешкилнава. Аэродромдихъ алай аямдин вири жуьрейрин самолетар кьабулдай мумкинвал хьанва. Идахъ галаз сад хьиз, Махачкъаладин гьуьлуьн ва алишверишдин портунин сергьятарни гегьеншарзава. Йисалай-суз портуниз гьизвай ва анай тухузвай пararин кьадар гзаф жезва. Идани республикадин экономика вилик финиз мадни рехъ ачухзава. "Анжи-арера, кафейра, ресторанра) кӀвалахзавайбурун мажибарни екебур я лугьуз жедач. Юкьван гьисабдалди кьуртӀа, карханайра, эцигунрал ва маса чкайра зегьмет чӀугвазвайбурвни вацра агакьзавайди 15-17 агъзур манат я.

Меркезда агьалийрин къуллугъда акъвазнавай карханаярни тӀимил туш. Сифте нубатда туьквенар, базарар, салонар, банкетдин залар, тӀуьнардай карханаяр. Туьквенрикай лап чӀехибурук, гьар са шей авайбурук "Зеленое яблоко", "Седьмой континент", "Караван", "Халва", "Киргу" акатзава. Гьелбетда, анра шейэрин къиметар багьа я. Гьавиляй шегьерэгьлияр гзафни -гзаф базарриз (Батыраян, Акушинскийдин, Йирчи-Къазакьан, Агьмет-Хан Султанан куьчейра авай) физва. Анрай алверчийривай, савда авуна, са тӀимил ужуз къиметрай як, нек, майваяр, емишар, кӀуьбур… маса къачуз жеда.

гьердин администрациядин къуллугъчийрихъ галаз санал саки вири карханайрин, идарайрин активистар, волонтерар, жегьилрин парламентдин членар, къайдаяр хуьдай органрин къуллугъчияр, яратмишдай коллективрин векилар алахъзава.

Махачкъала мугьманриз тикрар тежер хьтин, кьетӀен хушвал гьидай шегьер я. Тарки-Тау дагъдин ценерив гвай и шегьерда жуьреба-жуьре халкьарин культураяр, динар сад-садак какахьнава. Шегьер чӀехи жезва. Меркездин гьукумдин кьиле авайбурун вилик чӀехи везифаяр ква: агьалийрин яшайиш хъсанарун, михьивал, къайда таъминарун, куьчеяр, коммунальный къурулушар, гьаятар, паркар, культурнидаказ ял ядай чкаяр аваданламишун. И жигьетдай хейлин крар авунватӀани, хъийидай кӀвалахар гзаф ама. Къуй къвердавай медени ва авадан хьурай Дагъларин уьлкведин меркез!

Жуваз жув чир хьун ва идара авун

Мугьаммад-Букар ГЬАМИДУЛЛАЕВ,
экономикадин илимрин доктор, профессор

Инсанди вичи вич чируниз (самопознание), уьмуьрдин асул метлеб аннамишуниз талукь яз Аллагьди лагьанвай келимаяр рикIел хкиз кIанзава. Ада Вич рикIелай алудайбуруз, чпи амална кIанзавай крар рикIел хуьн тавурбуруз, лазим тир къайдада вичин (инсандин) асул мана, гьакъикъат кьатIун тавурбуруз жаза гун хиве кьунва. Аллагьди, мусурманрихъ элкъвена, лугьузва, мана: **"Ва жемир куьн (эй, муъминар) чпи Аллагь рикIелай алудайбур (мунафикьар, мушрикар, ягьудар) хьиз (ва гьавиляй) ада абурув чпивай чеб рикIелай алудиз туна (Исламдин гьавурда дуьз гьат тийидайвал авуна, абур чпиз хийир жедай ва азабдикай къутармишдай диндар крар авуникай абур яргъа авуна). Ахьтинбур я асибур (Аллагьдиз муьтIуьгъсузвал авурбур)"** *(Аль-Хашир, 19).* **"Ва (гьакIни ава делилар) кве - чпени (куь чанар халкь авунин кардани); бес квез аквазвачни (куьне а кардал фикирзавачни?!)"** *(51-сура, 21-аят).*

Пайгъамбарди *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* мусурманриз чпи чеб чируниз (познавать) эвер гана. И кардин куьмекдалди руьгьдин жигьетдай вилик фидайвал, хъсан ахлакьрин сагьибар жедайвал. Абуру руьгь рикIелай алудуни инсанриз такIанвилерилайни бедбахтвилерилай гьейри мад са затIни гун тийидайдакай лугьузвай. Пайгъамбардин *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* са гьадисда къейднава: **"Гьакъикъатда зун (Пайгъамбар) Аллагьди хъсан ахлакьар тамам авун патал ракъурнава"** *(Байгьакъий).*

Жуьреба-жуьре девирра гзаф кьадар арифдарри, алимри жува жув идара авунин (самоуправление) важиблувиликай лагьанва. Мисал яз: **"Жува жув чира"** *(Сократ);* **"Виридалайни викIегьди вичивай вич хуьз жезвайди (гъиле кьаз жезвайди) я", "Асирда яшамиш хьухь - гьикI яшамиш хьун герек ятIа асирда чира"** *(Сенека);* **"Зи девирдин несилар патал якъин хьайи крарикай сад и кар я: жуьреба-жуьре затIарив эгечIзавай тегьер дегишаруналди, инсандивай вичин уьмуьр дегишариз жеда"** *(Уильям Джеймс);* **"Зурба акьул патал виридалайни четинди жува жувал гуьзчивал тухун я"** *(Джозеф Эдисон)*. Пайгъамбардин *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* са гьадисда къейднава: **"Зурба, къуватлу кас юкьварар кьуна гъалибвал къачузвайди туш. Гьакъикъатда викIегь кас хъел атай чIавуз вичивай вич гъиле кьаз, ажугъдин вилик пад кьаз алакьзавайди я"** *(Бухарий, Муслим).*

Жува жув чира! Машгьур арифдар Сократан я келимайрик философиядин дерин фикир ква. И веси даим жуван уьмуьр ва яшайиш чирунин карда ганвай насигьат хьиз кьабулиз жеда. Адал амал авур гьар са кас еке дережайрив агакьда.

Исламдин ва светский илимдин тарихдиз вил вегьейла, малум жезвайвал, алимар инсанди вичи вич идара авунин жигьетдай авай мумкинвилер тамамвилихъ агакьардай къайдайрин суракьда хьана. Са макъаладин сергьятра аваз чавай а къайдайрикай гегьеншдиз рахаз жедач. Чна абурукай анжах са шумуд къейдда.

Малум тирвал, гьеле къадим девирин алимарни ихтилат физвай месэладал машгъул тир. Жува жув идара авунин месэла ахтармишуник арабрин уьлквейри, Китайди, Индияди еке пай кутуна. Эхиримжи кьве уьлкведа фалчивилелай, суьгьуьрчивилелай тафаватлу къурулушарни пайда хьана. Мисал яз, йога, буддизм. Жува жув идара авунин карда диндин къайдайрикай менфят къачуз гатIунна. Кьилди къачуртIа, дуьаяр, ялвар, сив хуьн ва маса къайдаяр къалуриз жеда. Гуманизмдин психоанализдин, нейролингвистикадин программированидин мектебарни арадал атана. Винидихъ тIвар кьунвай вири къайдаяр датIана тамамвилихъ физва, абурухъ галаз санал - инсанни.

Пайгъамбардин *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* мад са гьадисда лагьанва: **"Аллагьдиз низ хушбахтвал гуз кIанзаватIа, Ада адаз диндин рекьяй гъавурда гьатдай мумкинвал гуда"** *(Бухарий, Муслим).*

Лагьана кIанда, жува жув идара авунин мектебдин бине къадимди я. Агъзурралди йисара инсан вичин къенепатан дуьньядихъ галаз кIвалахунин къайдаяр тамамвилихъ агакьариз алахъна. Идара авунин искусствоникай къадим Грециядин, Египетдин арифдарри, Вавилондин фалчийри ктабар кхьена. Китайда Конфуцийдин трактатар государстводин метлеб авай документар яз гьисабна ва абур уьлквединчирвилер гудай вири идарайра чирзавай. Гьар жуьредин культурайра жува жув идара авунин искусство гьар жуьреда вилик фена. И кар къенин юкъузни давам жезва. Къадим девирра менфят къачур бязи къайдайрал чи йикъара мад сеферда чан хкунин игьтияж ава…

Тарихди шагьидвалзавайвал, жува жув идара авун са йикъан къене чирна акьалтIарзавай регьят гьерекат туш. Акси яз, им вири уьмуьрда гьялна кIанзавай тапшуругъ я. Макъалада къейднавай гьадисрал, Къуръандин аятрал, арифдаррин келимайрал амална, чна чаз суалар гана кIанзава: "Зун вуж я?", "Заз вуч чизва?", "Залай вуч алакьзава?", "Зи хиялри зун гьиниз тухузва?". Жув жуван гъавурда акьун чIехи бахт я. И карди инсандиз уьмуьрда виридалайни лайихлуди, важиблуди ва писни хъсан вуч ятIа къалурзава.

Гзаф динра, иллаки Исламда, хейлин крар къадагъа авунва. Мисал яз, сивяй чIуру гафар акъудун, акьул квадарзавай шейэр ишлемишун, пехилвал, мидявал, некягь авачиз эвленмиш хьун ва икI мад. Тарихди шагьидвалзавайвал, пис, чIуру ниятар, гунагькар крар гьамиша жемиятди меземмет авуна. Экуь мурадри, къени къастари инсандиз вилик фидай, жемятдиз хийир гудай, кукIушар муьтIуьгъардай мумкинвал гузва.

Чи эрадал къведалди V асирда Конфуцийди лагьанай: **"Жув жував - векъидаказ, масабурув хъуьтуьлдиз эгечI, и къайдада куьне куьн инсанрин патай хьун мумкин тир такIанвиликай хуьда"**. Арифдардин и келимайри чаз дуьз тушир гьерекатрикай, крарикай къерех хьуниз эвер гузва. Чакай гьар сад ахлакьдин сагьиб хьун патал. Иллаки гафунихъ еке метлеб ава. Гафуни херни авун мумкин я, сагьар хъувунни. Гьавиляй чна чи гьар са гафунал, къилихдин ерийрал, къачузвай къадамрал, ийизвай гьерекатрал датIана гуьзчивал тухун герек я.

Веревирдер

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Аламатдин суал тушни? ГьикI жедайди я аялар авачир уьлкве? Аялар авачир хизанар квез я? Аялар авачирбурукай диде-бубаяр жедани? Къе аялар авачтIа, пака халкь (миллет) амукьдани?..

Ихьтин веревирдер зи рикIел гьайиди и йикъара (02.10.2020) ОТР каналдай "Отражение" лишандик квез къалурай программа я. Россияда аялар хунин ва хуьнин месэлайрай тешкилай а программада тележурналистрилай гьейри хейлин экспертри, демографиядин месэлайрал машгъул алимри, психологри, кIвалин кайванийри, адетдин итимрини иштиракна.

Зенгералдини (телеэкрандилай къалурай) чи чIехи уьлкведин гзаф пипIерай инсанри чпин фикирар лагьана.

Зун куь тажубарна лагьайтIа, тележурналистри (программа туькIуьрайбуру) экрандилай къалурай, гъилевай йисуз Росстатди са шумуд регионда кьиле тухвай **"Аялар кIанзавани?"** суалдиз инсанри (тахминан 18-38 йисан яшарин) ганвай жавабри, рекъемри. Зун гъавурда акьурвал, алай аямда чи уьлкведа яшамиш жезвай, чпиз аялар хьун мумкин тир яшара авай агьалийрин (дишегьлийрин ва итимрин) саки са паюниз (46%) аялар хьун, хуьн кIанзавач.

Росстатди ва маса къурулушри чи инсанар яшамиш хьунин агъа кIанин кьадарар, зегьметдай гузвай гьакъидин кьадарар (МРОТ) датIана гьисабзава. Инсанрин игьтияжрив гекъигайла, а гьисабунар гьич виле акьадайбур жезвач…

Зегьметдиз къабил яз, зегьмет чIугвадай чка (пул къведай чка) жагъин тийизвайбурун сиягьар гагь-гагь тIимил жезвайди хьиз къалурзавайтIани, гьакъикъат масад яз аквазва. Жуван хизанда (чун санал 14 кас яшамиш жезва) хъсанвилихъ тежезвай дегишвал виринра авачни? Зи хизанда зегьметдиз къабил виридибур кардик кватIани, аялриз герек тирвал яшайиш (кIвалер, къиметлу пек-партал, машинар, техникадин такьатар, махсус ва алава чирвилер къачун, спортдал машгъул хьун, ял ягъун, ва икI мадни) туькIуьриз жезвач. КIелун, медицинадин къуллугъар, яшайишдин вири шартIар пулдихъ хьанва. Чебни къвердавай багьа жезва, пул къуватдай аватзава.

Бес са пай, я туш вири кIвалахдик квачиз, ина-ана къекъвезвайбуру вучзаватIа?..

Зи несилдин жегьилрихъ (дяведин аялар) гьар са хизанда 4-далай тIимил тушиз веледар авай. Чи аялри, 1-2 чагъа хьайилани, чIехи зегьмет алайди гьиссзава. Вучиз икI жезва?

Дяведин аялрихъ девлетар гьакьван гзаф авайни? А четин йисара, са бубат пек-партал алукIиз, са жуьрединни пад-къерехдин харжияр тийиз (чIехи кIвалер, къелеяр эцигиз, сиягьатриз физ, къиметлу затIар къачуз ва икI мадни), яшамиш жез, чIехи хизанар кутуна, кIвачелни акьалдариз хьана.

Аялар авачир Россия?..

Вучиз? И суалдиз ганвай жавабра сад лагьай себеб (64%) "аялар хуьдай пул тахьун" тирди къалурна.

Кьвед лагьай себеб жегьилриз чпиз чеб жагъун тавун, яни эвленмиш тахьун, хьайитIани, я и, я муькуь патаз аял кIан тахьун тирди раижна.

Пуд лагьай ва маса себебарни гзаф ава: жуьреба-жуьре азарар, кьиникьар, аялар чIурунар ва икI мадни.

Уьлкведин агьалийрин кьадар къвердавай тIимил жезвайдакай, абурукни жегьил яшарин инсанар тIимил тирдакай, яни демографиядин гьалар хъсан тушиردакай чи обществодин вири мертебайра фадлай рахазва.

Государстводин дережада ихьтин гьалар экъечIун патал хейлин серенжемарни кьабулзава.

"Дидевилин капитал" лугьудайди кардик кутун, аялар гзаф авай хизанриз жуьреба-жуьре кьезилвилер тайинарун, хизанар мягькемарун патал Конституциядикни цIийивилер кухтун гьа жергедай я.

Чун рахазвай передачада къейд авурвал, "дидевилин капиталди" гьаларик (2007-йисалай) са жуьредин дегишвал (хъсанвал) кутунатIани, месэла тамамвилелди гьялиз хьанвач, жезвач.

Дуьньядал элкъвенвай тIугъвал лугьудай завалди чи обществодин вири хилера, иллаки хизанар (аялар) хуьнин жигьетдай авай хейлин четинвилер дуьздал акъудна. Дугъриданни, 64% агьалийри чпихъ аялар хуьдай пул авач лугьуни вирибурук къалабулух, къурху кутун лазим я.

"Пул вучиз авач?" суал вич вичелай къвезва. ТIугъвалдин вахтунда миллионралди чи жегьилар (алай аямдин "работодателар" лугьудайбуру - карчийри, бизнесчийри ва масабуру) "заёмда" - кирида кьунвайбур, кIвалах амачиз, куьчеда турди виридаз чида. КIвалах жагъин тийизвайбурун кьадар мадни гзаф я. Яни чи инсанар темпелар, ажузар, ферсузар я лагьана ваъ. КIвалах алакьдай, гьунарлубур ятIани, кар жагъизвач.

"Пул гьикьван герек я?" суални эцигнавай. Ганвай жавабар, за кьатIайвал, инсанрин иштягьрилай аслу тир. Хизанда аял хуьн патал юкьван гьисабдалди вацра 58 агъзурдалай тIимил тушиз кIвализ къазанжи атун лазим я, къейдзавай жаваб гайи гзафбуру. Гъанвай рекъемар илимдин институтра кьунвай гьисабар туш. Адетдин инсанри ганвай жавабар я. Ихьтин къазанжи гьи хизандиз къвезва?

Пулдихъ (гъвечIи мажибрихъни) къуват авай, государстводи еке къайгъу чIугвазвай.

Кинодизни концертриз, театрдиз фин ужуз тир. Гьар са коллективда чпин гьевескарарни авай.

Виридалайни вилик сифте герек шейэрив (фу, кьел, яд, нефт, электроэнергия) гъил агакьзавай. Чна чи пакадин югъ тарашунрин базардинди жеда лугьузвачир. Аялрин къайгъу, гьеле кьепIина амаз, хизанрилайни артух государстводи ийизвай. Иллаки аялар кIвачел акьалтна, чпи чеб хуьдай вахт агакьайла, садни куьчедал тазвачир.

КIелун пулсуз, яшамиш жедай чка пулсуз, медицина пулсуз, спортдин майданар пулсуз ва икI мадни къулайвилер вири жегьилрин ихтиярда авай.

Къе а крариз "коммунистрин махар", "къундармаяр" лугьузва…

Къенин аямда "заемный" кIвалахзавайбурухъ са жуьрединни я страховка, я кIвалахдин договор, я жавабдарвал, я чеб хуьдай мумкинвал авач. Йикъан кIвалах - йикъан пул! Къе ава - пака авач! Бес гележег гьикI жеда? Бес начагъ хьайитIа, вучда? Яшлу хьайила, вучда? И суалриз чи обществода гьелелиг садани жавабар гузвач. Гузни жезвач.

Гьа тегьерда чи хуьрер жегьилрикай ичIи хьанва. Кар авач, са вуч ятIа гъиле кьурлани, адал кIукI къведалди, хизан кIаняй акъатзава. КIвални маса хгана, буржарай экъечIдай йикъал къвезва. Физва жегьилар кьил хуьз жедай са патахъ. Анрани я туькIуьзва крар, я туькIуьзвач. Хизанар арадал къвезвач. И кар и передачадин иштиракчийри гзаф мисалралди субутна. ГьикI хьи, къенин жегьилриз дуьньядин цивилизация, инсанрин бахтлувал маса тегьерда къалурзава. Вири каналрай. Интернетдай иллакини.

Аялар галай хизанар гьикI къалурзава? Я наркоманар, я алкоголикар, я акьалтIай вагьшияр хьиз, са куьникайни хабар авачирбур хьиз вилик гъизва. Им бес чахъ идеология, гележег авач лагьай гаф тушни?! Лап чIуру гьалари, сиясатди вичин кар аквазвачни?!.

ТIебиатдин чан алай са жуьре яз, чна чун давамарун лазим тушни? Амма чи шартIари, арадал атанвай психологияди, фагьум-фикирди, чун маса рекье твазва. Гьайванрилайни усалбурун жергеда...

"Са жинсерин эвленмишвилер" раижзавайбуру фадлай чеб гьайванрин дережадилайни усал, агъуз тирди субутзава. Абурулай чешне къачуз хьайитIа?..

Милли журналистика: квахь тийир гелер

Мердали ЖАЛИЛОВ

(Эвел 41-нумрада)

Газетда чпин ирс, хатI турбурун жергедик вичин саки вири уьмуьр милли газетдиз бахш авур публицист, таржумачи **Мурадали Шагьведедович Мурадалиевни (1925-2011)** акатзава.

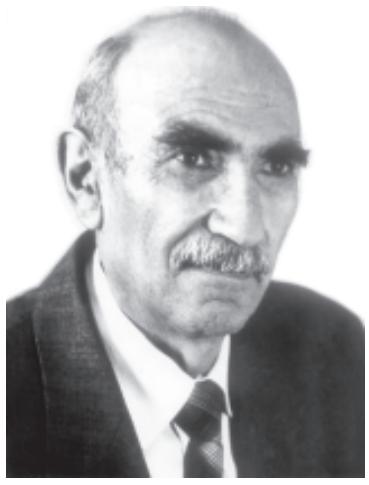

Мурадали Мурадалиев

Лезги журналистикада адан тIвар алатай асирдин 60-йисарилай малум хьана. Газетда а чIавуз гуьгъуьнлай чеб публициствилин, писателвилин лап вини дережайрив агакьай Н.Ханкишиева, М.Мегьдиева, Б.Салимова, Г.Ханова, масабуру кIвалахзавай.

М.Мурадалиева журналиствилин кIвалах таржумачивилелай гатIунна. И къуллугъдилай ам отделдин заведующийдин къуллугъдал кьван хкаж хьана. Адахъ галаз саки 10 йисуз гьа са кабинетда кIвалахай писатель, публицист, РД-дин культурадин лайихлу работник Казим Казимова вичелай яшлу юлдаш икI рикIел хкизва: *“Заз гьич садрани, гьич саналнн кIвалахдин рекьяй чIехи юлдаш, меслятчи, насигьатчи, камаллу инсан Мурадалидин сивяй бейкеф хьунин, наразивал авунин ван хьайиди туш. ГъакI заз ам кIвалахдал геж хьайи, фад хъфей гьич са дуьшуьшни акунач. ИкI яргъал йисара гьа са кеспидал инсандивай вич низамлудаказ, агъайнадаказ тухуз алакьун руьгьдин уьтквемвилин лишан ятIа лугьузва за…”*

(“ЛГ” -дин 2005-йисан 22-сентябрдин нумрадай)

Секин кас тир, датIана вилик квай чарарал алгъана вичин везифа кьилиз акъудзавай. Икьван дурумлудаказ таржумайрал, кхьизвай гьар са затIунал яргъалди кIвалахунин ирс адан патав зегьмет чIугур, вичикай гуьгъуьнлай газетдин кар алай таржумачи ва жавабдар секретарь хьайи Даир Бейбалаева, маса ксари цIийи шартIара давамарна.

М.Мурадалиева зун тажубарайди а кар я хьи, рахунрай, акунрай ам я яратмишдай ксарал (шаиррал, гьикаятчийрал) акьван кьаруди тушир. Амма пенсиядиз экъечIайдалай кьулухъ ада юмординни айгьамрин тах квай агьвалатар, рикIел хкунар, къейдер чав гзаф агакьарна. Чнани абур, гьич са дегишвални кутан тийиз, газетдин чинрал гъиз хьана. Яни газетдиз, милли публицистикадиз вафалувал вири уьмуьрда хвена.

Ам СССР-дин журналистрин Союздин член, В.И.Ленинан 100 йисан юбилейдин, “Зегьметдин ветеран” медалрин, маса шабагьрин сагьиб тир.

* * *

“Лезги газетдин” ирсиник вичин пай кутур маса журналистрикай сад вич гьакьван гьунарлу пешекар агроном, майишатрин руководитель, алим - ахтармишунардайди яз машгьур хьайи **Аламудин Кьадиевич ШИХРАГЬИМОВ (1932)**

Аламудин Шихрагьимов

я. Ада гагь республикадин хуьруьн майишатдин министерствода, гагь жуьреба-жуьре майишатра руководство гудай ва тешкилдай кIвалахар бегьемариз хьана. Газетдин редакцияда ада 1961-1973-йисара кIвалахна. Эхь, а вахтара газетрин редакцийриз чпик журналиствилин руьгь квай хъсан пешекарар кIанзавай. Месела, хуьруьн майишатдин кIвалахар (багьманчивал, лежбервал, хипехъанвал ва икI мадни) тешкилиз, виликди тухуз пешекаррилай хъсандиз низ чир жеда?

Аламудин Шихрагьимов гьахьтин вини дережадин пешекар, тешкилатчи, журналистни тир.

Ада И.Апаевахъ, Ш.-Э.Мурадовахъ, А.Саидовахъ, М.Шайдаевахъ, Я.Яралиевахъ, маса ксарихъ галаз кIвалахна, вичикай анжах хъсан майилар туна.

Дагъустандин халкьдин шаир Шагь-Эмир Мурадова адаз “Аламатдин алакьунар авай зи гъвечIи дуст Аламудиназ” гафар кхьенвай вичин ктаб багъишнай (“ЛГ”-дин 2006-йисан 16-мартдин нумрадай).

За кьатIузвайвал, чIехи шаирдин гафарал шаклувал гъиз жедач. Аламудин Кьадиевичан алакьунар заз жува Мегьарамдхуьруьн райондин Тагьирхуьруьн-Къазмайрин юкьван школада, ада гьа патав гвай Билбилхуьруьн “Победа” совхозда директорвиле кIвалахдайла, гуьгъуьнлай Махачкъалада, РАН-дин ДНЦ-дин Прикаспийский зонадин тIебиатдин ресурсрин институтда кIвалахдайлани акуна. Чна санал са шумудра умуми рейдера, ахтармишунра иштиракна. Заз а пешекар журналистдивай гзаф крар (рекъемар, делилар, инсанар дуьз хкягъиз, абуруз къимет гуз)чир хьана.

А.Кь.Шихрагьимов, агроном хьиз, гьакьван савадлу экономистни тир. Гьавиляй ада газетда экономикадин отделдиз руководство гана.

А.Кь.Шихрагьимован ирс адан патав кIвалахай, чпикай гуьгъуьнлай газетдин кьилин редактор, жавабдар секретарь хьайи Агъариза Саидова, Абдулафис Исмаилова, экономикадин отдел кьиле тухвай Буньямудин Османова, чарарин отделдин заведующий Алаудин Гьамидова, масабуру давамарна.

А.Шихрагьимова, вич самбар яшариз акъатнавайлани, газетдихъ галаз алакъа атIанвач. Гилани чав ада тIебиатдин девлетрив къадирлувилелди эгечIунин месэлайрай кхьенвай, газет метлеблуди авун патал теклифар авай чарар агакьарзава, чIехи гьуьрметдалди чна абур газетдин чинрални гъизва…

* * *

Аламудин Шихрагьимова хьиз, вичин кьетIен хатI ва ирс чи газетда хъсан пешекар агроном, хуьруьн майишатдин тешкилатчи ва журналист **Къурбан Рамазанович КЪАДИРОВАНИ (1932 - 2005)** туна. Газетдин редакциядиз ам 1957-йисуз атана. А чIавуз газетдин редактор

Къурбан Къадиров

Къази Къазиев тир.

Аламатдин кар я. Къурбан Рамазановича вич редакциядиз атайвал икI рикIел хкидай: “Мегьарамдхуьруьн райондин Вини Ярагьдал ада агрономвиле кIвалахдайла, гьикI ятIани хуьруьн библиотекадикай кьве абзацдин куьруь макъала кхьена. И кар а чIаван газетдин (“Коммунист”) редактордиз гьасятда акуна ва иниз, газетдиз, атун теклифна”.

Эхь, хуьруьн майишатдин пешекар журналиствилин рекьел гьахьтин шартIарини алудзавай. Пешекар хьунилай гъейри, Къурбан Рамазановичахъ гьакьван гуьрчег хатIни, кхьинин мукьуфни авай. ИтIи-битIийра къекъуьн, кьадарсуз тарифар авун адаз хуш кIвалахар тушир. Рекъемар, делилар, крар сифте чкадал эцигдай. Информация бегьемди хьун истемишдай.

Редакцияда кIвалахай йисара Къурбан Къадиров кьилин редактордин заместителдин къуллугъдал кьван хкаж хьана. Адаз ДАССР-дин Верховный Советдин Гьуьрметдин грамота, «ДАССР-дин культурадин лайихлу работник» лагьай гьуьрметдин тIвар, алатай асирдин 80-йисара “Дагъустан багьларин уьлкведиз элкъуьрин” рубрикадик кваз кхьей материалрай гьам чи газетдиз, гьам Къ.Къадироваз ВДНХ-дин буьруьнждин медалар ганай.

Къурбан Къадирован ирс адахъ галаз кIвалахай и цIарарин авторди, газетдин кьилин редактордин заместителдин дережадив агакьай Шихмурад Шихмурадова, газетдин кьилин редактор хьайи Агъариза Саидова, жавабдар секретарар хьайи Абдулафис Исмаилова, Даир Бейбалаева, отделдин редактор, писатель Нариман Ибрагьимова цIийи шартIара давамарна…

* * *

Милли журналистикада вичин гел тур кьетIен бажарагьдин сагьибрикай сад яз, тарихда **Манучар Гьасанбегович ЯРАЛИЕВНИ (1925 - 2000)** гьатнава.

Манучар Яралиев

Адан тIвар чи кIелдайбуруз са артух малум туш, амма чIугур зегьмет гекъигдай хьтин уьлчме заз жагъизвач. Манучар Гьасанбегович чи газетдин (а чIавуз “Дагъустандин правда”) редакциядиз 1953-йисан эхирра атана.

“Дагъустандин правда” газет урус чIалай вири чIалариз таржума авуна, дубляжар яз акъудзавай вахт тир. Лезги чIалазни а газет таржума ийидай савадлу кадрияр герекзавай. Манучар Гьасанбегович вичиз а чIавуз са шумуд чIал фасагьатдиз чизвай, Советрин Армиядин жергейрай хтанвай офицер тир. Желбна Исмаил Вагьабова ам таржумачивилин кIвалахдал. Гьа ина ада вич пенсиядиз экъечIдалди гьа са чкадал зегьмет чIугуна.

Таржумачи Манучар Яралиеван гьакъиндай адахъ галаз таржумачивилелай вичин кIвалах гатIунай, гила машгьур публицист , газетда яргъал йисара жавабдар секретарвиле кIвалахай, гила культурадин отделдин редактор, РД-дин культурадин лайихлу работник Даир Бейбалаевич Бейбалаева суьгьбетзава: *“1957-йисуз милли газетар кьилди чара хьайила, М.Яралиев “Коммунист” газетдин экономикадин отделдин заведующийвиле тайинарна. Са йисалай ам КПСС-дин ЦК-дин патав гвай ВПШ-диз, журналистикадин факультетдиз гьахьна. Ам куьтягьиз лап са тIимил вахт амаз (хизандин гьал себеб яз), кIелунар акъвазарунизмажбур хьана. КIвачерни тIа жез башламишна, командировкайризни физ жезмачир, гьавиляй отделдин заведующийвилин везифайривай къерех хьун лазим акуна. Мад таржумачивилин кеспидик экечI хъувуна…”*

(“ЛГ”-дин 2000-йисан махсус ктаб, 65-чин).

Рагьметлудахъ галаз чнани са тIимил вахтунда кIвалахна. Са артух ихтилатрал рикI алачир и касдив датIана чи чIаланни урус чIалан словарар жедай. Урус текстер ада гьа оригиналрай лезги чIалал кIелдай. Им, гьакъикъатдани, тек-туьк жедай аламатдин бажарагь я.

Мад са кар: касди датIана, вичиз адет хьанвайвал, пIапIрус чIугвадай. Адахъ галаз кIвалахзавай чи рушар вердиш хьанвай, яшлу касдиз гафни лугьудачир. Им чIехи гьуьрметдин лишан тир…

ИкI дурумлудаказ кIвалахиз, гьакьван еке жавабдар документар (партиядин ва Советрин гьукуматдин къарарар, регьберрин речар, докладар ва мсб) гафба-гаф таржума ийиз, лезги кIелдайбурув абурун мана гьа авайвал агакьариз, йикъар бес тахьайла, йиферни акъуддай.

Гьа тегьерда адан патав вердишвилер къачур Даир Бейбалаевани таржумачивилин ирс давамарна, къенин девирдин таржумачиярни вердишарна: Гьемзет Гьамзатов, Шагьисмаил Гьажимирзоев, Жасмина Саидова ва масабур…Ингье квез таржумачивилин квахь тийир гелер…

(КьатI ама)

САЖИДИН

Лезги чIалан диктант

Санал кIватIна, яшлубурни
жегьилар,
Диктант кхьин, хайи дидед
чIалалди;
Лугьуз, хъуьрез, ачух хьана
гуьгьуьлар,
Хъвайи ядни, тIуьр фу тушни
гьалалди?

Гьи кьадар шад жеда диде,
бубаяр?
Хайи чIалал ашукь тирбур
акурла.
КIватIал хьана, Куьре, Самур,
Къубаяр,
Хайи дидед чIалал зегьмет
чIугурла.

Дидедин чIал, хъвайи дидед
некIедихъ,
Чи ивидик кваз къугъвазва
дамарра.
Кьисмет сад яз, Лезгистандин
уьлкведихъ,
Аваз хьунухь, шад мехъеррин
чамарра!

Дидедин чIал кIан хьун патал,
ватан хьиз,
Дидед чIалал рахаз,
кхьиз алахъун;
Жув савадлу тир камаллу
инсан хьиз,
Къалур авун, тушни еке
алакьун?

Лезги чIалан диктант кхьиз,
кIватI хьунухь,
Чи уьмуьрда им багьа тир
сувар я!
Гьар са лезги дуьз гъавурда
гьат хьунухь.
Дугъриданни, чирвилер
чи лувар я!

Куьр шегьер гьина авай?

Гьарун АГАЦАРСКИЙ

ВИЛИКАН Куьре округдин мулкарал са девирда юкьван виш йисарин Куьр (Кур) тІвар алай шегьер экІя хьанвай. Тарихдин чинра мукьвал-мукьвал - Куьре, тек-туьк дуьшуьшра Кура тІвararни гьалтзава. Шегьер хьайи дуьм-дуьз чка ва ам терг хьайи вахт къенин йикъалди гьеле тайинарнавач. Малум тирвал, Куьр 1666-йисалди чукІурнавачир, гьикІ лагьайтІа, и йисуз Дагъустандиз атай османрин сиягьатчи Эвлия Челебиди хабар гузвайвал, и шегьерда саки 10 агъзур касдив агакьна инсанар яшамиш жезвай. Дербентдай и шегьердиз физвай рекье сиягьатчи 12 сят хьана. Къейдна кІанда, юкьван виш йисарин шегьерра, чи йикъара хьиз, гзаф кьадар инсанар яшамиш жезвачир. Мисал яз, 1886-йисуз Дербентда - 15, Буйнакскда 9 агъзурдалай тІимил инсанар яшамиш жезвай.

Кьурагь ва Куьр са чІавуз хуьрерин жемиятрин союзрин центраяр тир.

Виликан Куьре округдин мулкарал ихьтин хуьрерин тІварар гьалтзава: Куркурхуьр, Кураг, Куг. Амма Кур тІвар алай тек са хуьр ава - Курхуьр (Куьрхуьр). Лагьана кІанда, Курхуьруьн мулкарилай къенепатан Дагъустандиз гьахьдай рехъ фенва.

Курхуьр

Адет яз гьисабзавайвал, Курхуьр Тамерланан девирда арадал атана. Амма хуьр арадал атунин карда, вучиз ятІани, садани фикир тагузвай са делил ава. 14-асирда (1385, я тахьайтІа 1395-йисар), Тамерланан девирда яшамиш хьайи шаир Куьре Мелик вичин "Мусибатнаме" эсерда и хуьруьн яшарикай рахазва:

Чуьнгуьр ягъиз, лагьа Мелик,
Къирмиш хьана вири эллер.
Муьжуьд виш суз мескен хьайи
Азиз Ватан чІур хьана зи.

И бендинай малум жезвайвал, гьа чІавуз хуьруьн 800 йис тамам хьанвай, яни чи йикъара Курхуьруьхъ 1400 йисалай тІимил тушир тарих ава. Ихтилат физвай эсерда адан авторди Куьреда кІелени хьайидакай хабар гузва. И кардин гьакъиндай маса чешмейрини шагьидвалзава.

"1585-йисуз Жафар хан нубатдин сеферда Кьиблепатан Дагъустандиз гьахьна, са шумуд хуьр вичиз муьтІуьгъарна ва гьужумрин нетижада "Куьре" кІелени къачуна, ам тарашна…" **(Бакиханов А.-К. Гюлистан-и Ирам/ Ред., коммент., примеч. и указ. акад. АН Аз ССР. З.М. Буниятова. Баку, 1991. - 304 чин).**

Гелхенрин хуьре авай са сурун къванцел атІанвай кхьинра Шейх шагьди 917-йисуз (1511-1512-йисар - **авт.**) Кьурагь ва Куьре хуьрер барбатІайдакай хабар гузва.

КІеледикай Хиналугъай тир Магьмудан XIV-XV асирра кьиле фейи вакъиайрикай кхьенвай чешмедани раханва. "Дербент-намеда" лагьайтІа, Дагъустандин вилаятрин центрайрин арада Куьредин ва Мискискарин тІвararни кьунва.

Агъадихъ кІелзавайбурун фикирдиз гъизвай малуматда Куьр са мус ятІани дагъдин гирведал хьайидакай хабар гузва: *"1579-йисан 2-ноябрдиз Дербент хуьн Азовдин сердер Мугьаммад бегдал тапшурмишна, Осман паша османринни татаррин 6000 аскердикай ибарат кьушунарни галаз Дербентдин къеледай экъечІна. Дагъустанвийриз и кардикай хабар хьанмазди, Кумдай* (мумкин я, Къазикъумухдикай ихтилат физва - **авт.**), *Табасарандай, Къайтагъдай тир дестеяр ва кыпчакар Куьр (Кюре богазы) тІвар алай чкада кІватІ хьана…".* Яни Куьредин гирведал (кІама) **(Гьуьсейн Ф. Османринни сефевидрин 1578-1590-йисарин дяве. Османрин тарихчи Ибрагьим Рагьимзадеди кІватІнавай материалрай. Баку, 2005. - 214-чин).**

Гила чун "Мискискарин тарих" чешмеда гьатнавай делилрикай рахан. Ана къейднавайвал, Куьр тІвар алай хуьр 1500 йис идалай вилик арадал гъана. Ануширвана эцигнавай чІехи имаратрин арада Куьре вилаятда эцигзавай Куьр шегьердин тІварни кьунва. Ана гьакІни вилаятдал Куьре тІвар гьа и шегьер себеб яз акьалтайдакайни лагьанва:

"Идалай кьулухъ инсанрин арада и вилаятдиз Куьре лугьудай адет арадал атана…" **(Мискискарин тарих. / Таржума ва баянар: А.Р. Шихсаидов, З.Ш. Закариясев, А.Р. Наврузов. М., 2020).**

Хроникадал асаслу яз, "Куьр" галай гафар перс чІалай "бул тир" мана аваз элкъуьриз жезва. Чешмедин текстера кхьенвайвал, *"Ануширвана 360 шегьерни кІеле эцигна ва вири и крар Куьреда акьалтІ хьана…".*

"Дербент-намедал" асаслу яз, I Хосров Ануширвана Дагъустанда кІелеяр 510-531-йисара эцигна. Ада абур кеферпата авай гирвейрилай жуьреба-жуьре дерейриз гьахьзавай чкайрал хкажзавай. И къайдада кІелеяр эцигуни сасанидрин пачагьлугъдин сергьятар кеферпатан душманрикай хуьдай мумкинвал гузвай.

Тарихдин нубатдин чин ахтармишунин нетижада чавай икІ лугьуз жеда: Куьре тамамдиз кукІварайдалай кьулухъ чкадин агьалийри патарив гвай дагъларин гуьнейра хуьрер арадал гъана. "Мискискарин тарихда" къейднавайвал, Мискискарин хуьр барбатІайдалай ва абурун гьаким кьейидалай гуьгъуьниз чкадин агьалияр къутармиш хьун патал маса чкайриз куьч хьана ва анра 6 хуьр арадал гъана.

И чешмедай гьакІни малум жезвайвал, Мискискарин пачагь Турсадин патав гвай хуьре амукьна.

Мумкин я, Куьредин кьил акъвазай хуьр "Куьлге раг" тІвар алай чкадин шаркь пата авай гуьнедик квай. Перс чІалал "сардар" гафунихъ "кьил", "пачагь" лагьай манаяр ава. Гьавиляй пачагь авай хуьруьз чкадин агьалийри "Сардаран хуьр" тІвар гун мумкин тир. Куьредин агьалияр куьч хьун мумкин тир чкайрикай сад Цналрин хуьруьн патав гвай Куьре хуьр я. Чи йикъара и хуьр амач.

Курхуьре яшамиш жезвай тарихчи, агъсакъал Райсудин Набиева чаз хабар гайивал, исятда хуьр алай чкадал агьалияр 1957-йисуз куьч хьана. Акьван чІавалди абуру, жуьреба-жуьре себебар аваз, Кьулан СтІалар авай пата яшамиш жезвай пуд чка дегишарнай.

"Мискискарин тарихдай" гьакІни ашкара жезвайвал, Мискискар Самур дередин кьилин хуьр яз малумарайдалай кьулухъ Куьредин агьалийри Ислам кьабулна: *"Инай Абу Муслим Куьредиз рекье гьатна, анин динсузрихъ галаз женг чІугуна, гъалибвал къачуна, абурув Ислам кьабулиз туна ва мискІинар эцигна…".*

Куьре округ авай чІавуз ам 4 наиблухдизни 1 приставлухдиз пайнавай. Наиблухрикай садан тІвар "Къотур-Куьре" тир (центр - Векьелар). Туьркверин адетралди "къотур" гаф виликдай са вуч ятІани алаз хьайи, амма алай вахтунда затІни аламачир чкадин тІварцІихъ акалзава. Мисал яз, "Къотур-Бурчи" - терг хьанвай Бурчи хуьр; "Къотур-оба" - терг хьанвай кІунтІ ва икІ мад. Виликдай "Къотур-Куьре" тІвар алай чка (виликдай Куьре шегьер хьайи чка), мумкин я, винидихъ тІвар кьунвай наиблухдик акатзавай.

Макъалада гъанвай делилрин бинедаллаз чавай ихьтин нетижа кьаз жеда: Куьр шегьер ва адан кІеле Куьредин дуьзенлухда - Чирагъ вацІун чапла пата экІя хьанвай. Исятда и мулкарал Сардархуьр, Алкьвадар ва Курхуьр ала. Вични Сардархуьруьн мулкарилай эгечІна (кІеле гьа и хуьре аваз хьун мумкин тир). ВацІунни тепейрин арада авай и чка юкьван виш йисара шегьер эцигуниз кутугайди тир. Къейд ийин хьи, и чкайра инсанар шегьер эцигдалди яшамиш жезвай. Сардархуьруьн мулкарилай жагъанвай археологиядин экспонатри и кардин гьакъиндай шагьидвалзава.

Курхуьр ва Куьре хуьрерикай рахайтІа, абур Куьредин агьалийрин несилар я. Хуьрерал алай тІварари гьа ихьтин фикир раиждай мумкинвал гузва.

Лагьана кІанда, и хуьрер авай чкаяр тамамдиз "Къотур-Куьре" наиблухдик акатзавай. Агъадихъ чна, 1886-йисан рекъемрал асаслу яз, Куьре округдин бязи хуьрерин агьалийрин кьадар къалурзава.

"Къотур-Куьредин" наиблух:

Сардархуьр - 152;
Кашанхуьр - 539;
Алкьвадар - 397;
Векьелар - 530;
Сийидхуьр - 298;
Куьре - 92;
Куркурхуьр - 255.

"Кьиблепатан Табасарандин" наиблух:

Куьрхуьр (куьгьне) - 931;
Хив - 724;
Зизик - 508.

"Гуьнедин" наиблух:

Кьасумхуьр - 580;
Агъа СтІал - 1312;

"Кьурагьрин" наиблух:

Кьурагь - 1867;
РичІа - 653;
Кураг - 260.

Куьре шегьер, чи фикирдалди, Надир шагьди кукІварна. Малум тирвал, ада Хив ва РичІани кукІварнай.

Куьредин дуьзенлух шегьер барбатІ хьайидалай кьулухъ ичІи хьана. Сифтебурукай яз иниз куьч хьайибур сардархуьруьнвияр я. Алкьвадар Куьредин дуьзенлухдиз ХХ асирдин кьвед лагьай паюна куьч хьана. Куьгьне Алкьвадар Чирагъ вацІун эрчІи пата - цІийи хуьруьвай 500 метрдин яргъа экІя хьанвай. Алкьвадрин хуьруьн агьалийрин гафаралди, куьгьне хуьрел къецепатан душманри гзаф гьужумар авунай. Чкадин агьалийри хуьруьн бинеяр цІийи чкадал кутунай. Хуьрел ихьтин тІвар Дагъустандиз арабар атай чІавуз акьалтун мумкин я. Лезги чІалал "кьадар" гафунихъ "доля" манани ава ва ам мана - метлебдин жигьетдай арабрин "Аль - къадар" (кьисмет) гафуниз мукьва я.

Къуншидаллай Сийидхуьр, Курхуьр хьиз, 1957-йисуз куьч хьана.

И кьве хуьруьн арада авай мензил акьван гъвечІиди я хьи, инлай кьулухъ абур сад хьун мумкин я…

Сардархуьр

Дербент - Россиядин кьибледин туризмдин центр

Къагъриман ИБРАГЬИМОВ

Чи уьлкведин инсанрин уьмуьрда туризмдал машгъул хьуни аквадай хьтин чка кьазва. Туризмдин комплексди, алишверишдин бинедал элячIна, мулкар вилик тухунин рекье аквадай хьтин роль къугъвазва. И рехъ четинди ятIани, ам муниципальный тешкилатар вилик тухудай стратегияда гележег авайди я.

"Об основах туристической деятельности в Российской Федерации" законди туризмдин хиле тухузвай кIвалах Россиядин Федерациядин экономика патал гележег авайбурукай сад яз гьисабзава.

И йикъара чун Дербент шегьердин "Туризм вилик тухудай центр" тIвар алай муниципальный бюджетдин идарадиз

фена ва анин директор **РАСУЛОВА Маржана Мегьамедовнадихъ** галаз таниш хьана. Авайвал лагьайтIа, чаз шегьерда ихьтин центр авайди чизвачир. Чи тажубвал акурла, ада чаз центр ахъайна са йис ва вичи иниз регьбервал гуз зур йис хьанвайди лагьана. Чна Маржана Мегьамедовнадивай туризмдин центради туристар желб авун патал тухузвай кIвалахдикай ва абуруз ийизвай къуллугърикай суьгьбет авун тIалабна.

Вичин суьгьбет ада къадим Дербентдин тарихдилай гатIунна.

- Гьакъикъи 5000 йис хьанвай шегьердин тарих зурбади я. Къадим Дербентдикай гзаф риваятар ава. Абурукай сада лугьузвайвал, Дербентдин чилерал иландихъ галаз Георгий Гъалибчидин женг кьиле фена. XIV асирда машгьур маса кьве дявекарди шегьердин тарихда гьар жуьре гелер туна: Къизилдин Ордадин Тохтамыш ханди шегьер къачуна, тарашна, кукIварна. Тамерланаз Тохтамыша Дербентда авунвай вагьшивилерикай ван хьайила, Терек вацIал кьиле фейи женгера Тохтамышан кьушунар кукIварна, вичин аскерриз чукIурнавай шегьер цIийи кьилелай эхцигун эмирна. Тарих чIехи я… Дербентдин рикI тир куьгьне шегьер Нарын - къеле хкаж хьанвай къеледин цларин юкьва экIя хьанва. Шегьерда авай бязи имаратар ЮНЕСКО-ди виридуьньядин хуьзвай имаратрин сиягьдик кутунва.

Алай вахтунда 120 агъзур кас яшамиш жезвай Дербентда тамашуниз лайихлу гзаф чкаяр ава: VI асирда эцигнавай Нарын-къеле, виридалайни къадим имарат - IV асирдин хашпарайрин хашдиз ухшар жуьреда эцигнавай, къуба алай килиса, ханарин гьамамар, Россияда авай виридалайни къадим, VII асирда хкажнавай Жуьмя-мискIин, XIX асирда эцигнавай Покрова Пресвятой Богородицадин килиса, Россиядин император I Петрдин кIвал, Бестужев-Марлинскийдин музей, 150 йисан яш авай виридалайни кьиблепатан Маяк, къизилдин къум экIя хьанвай ял ядай пляж, Каспий гьуьлуьн вижевай къерех ва хейлин масабур.

Центрадин кьилин макьсад шегьердиз ял ягъиз ва экскурсиядиз къвезвайбуруз туриствилин рекьяй информациядин къуллугъ авун я. Центради са шумуд хиляй кIвалахзава. Аник муниципальный туриствилин продукт арадал гъана кьабулун, туриствилин маршрутар, экскурсийрин программаяр туькIуьрун, хсуси мярекатар кьилиз акъудун, халкьдин художественный кеспийрик къуьн кутун, раиж авун ва масабур акатзава. Чна туристриз чпиз кIани са шумуд жуьредай экскурсияр тешкилзава. ИкI, абурувай чпиз итижлу тир экологиядин, тарихдин, сагъламвилин, аялрин, жегьилрин ва маса жуьреяр хкягъиз жезва.

Экскурсиядиз къвезвайбурун тIалабунралди чна абуруз ял ядай маршрутар тешкилзава. Абурун арада ихьтинбур ава - шегьердин хъсан чкайриз, Сулакдиз, Хучнидиз, Салтидин чарчардал, Шалбуз дагъдиз, Гамсутлдиз фидай ва масабур.

Чи центрада туристриз ва гьакI сейр ийиз къвезвайбуруз лазим тир чирвилер гудай малуматрин центр кардик ква, - давамарна вичин суьгьбет М.Расуловади. - Халкьдин художественный кеспийрин экспозициядиз кIани тир виридавай килигиз жеда. Алай йисуз чна чIехи кьве мярекат тешкилна, кьиле тухвана. Пуд юкъуз кьиле фейи "Халкьдин художественный кеспийрин йикъарин" мярекатда шегьердин кьили, агьалийри ва туристри иштиракна, абуруз мастер-классар къалурна. Ана Дагъустандин устадри гьазурнавай, гьукуматдин ва общественный машгьур деятелрин суьретар авай, гьили хранвай гамар, гимишдикай, кIарасдикай авунвай шейэр, гьилин кIвалахрин нажахар ва чукIулар къалурна. Иниз атайбур гьакIни художник Икпер Мегьамедкеримован тIебиат, уьмуьрдин легьзеяр къалурзавай живописдинни графикадин 36 кIвалах эцигнавай кьилдин экспозициядихъ галазни таниш хьана. Сентябрдин вацра СтIал Сулейманан тIварунихъ галай паркуна чна тухвай "Ашарин фестивалда" Дербент шегьердин кьил Хизри Абакарова иштиракна, мярекатни гьада ачухна. Ина шегьерэгьлийри ва туристри гьазурнавай 11 жуьредин *(шагьдин аш, буранда авай аш, лезгийрин аш, узбекрин ширин аш, чувудрин аш, сябзи, сюдлю, шуут аш, бадамжандин къавурма ва масабур)* ашарин дад акуна.

КIвачи къекъвез кIандай туристар патал чна килигдай хъсан чкаяр авай кьве маршрут тешкилнава. Сад - "Шамагъаждин там - Жалгъан", садни - "Къацу рехъ" (Зеленая линия). Шамагъаждин там шегьерэгьлийри сейр ийидай рикI алай чка я. Ина дербентвийри ва туристри гуьрчег тIебиатдикай, михьи гьавадикай ва тама авай булахдин къайи цикай лезет къачузва. Мукьвал-мукьвал иниз хизанри, аяларни галаз къвез, ял язава. Гьелбетда, Россиядин гьи пипIяй атай мугьман хьайитIани, инсаниятдин ирс тир Нарын-къеледиз килиг тавуна хъфизвач. Инаг вири мугьманрин пара рикI алай чка я.

И мукьвара чи центрадив идара авунин ихтиярдалди "Шамагъаждин там" (Сосновый бор) ва муниципальный пляждин мулкар вахканва. Шегьердин администрациядихъ галаз санал чна а чкаяр гуьрчегарунин, аваданламишунин кIвалахар тухун патал къуватар желбзава.

Ял ягъиз къвезвайбуруз къулай шартIар яратмишунин мураддалди чна шегьерда авай мугьманханайрихъ галаз алакъаяр хуьзва, ана авай къулай шартIарикай туристриз герек делилар гузва. Шегьерда акъваздай чкаяр гзаф ава. ЧIехи ва гъвечIи мугьманханаяр, мугьмандин кIвалер, хсуси кIвалер... КIандатIа гьуьлуьн къерехдай, я тахьайтIа шегьердин юкьвай хкягъа. Къиметарни гьар жуьре я, 500 манатдилай 4000 манатдал кьван. Шегьерда мугьманрин къуллугъда таксийрин са шумуд карханани акъвазнава. Вун лазим тир чкадиз куьруь вахтунда агакьарда. Милли хуьрекар гьазурзавай ресторанрикай, кафейрикай, чайханайрикай зун рахадач, а чкаяр хуш атир галай кьетIен алемар я.

Чна мугьманханайрин руководителриз ва работникриз тренингар тешкилзава, абуруз лазим тир куьмекар гудай рекьер жагъурзава ва туризмдин рекьяй Дагъустандин районрихъ ва Россиядин регионрихъ галаз санал кIвалах тухун патал алакъаяр мягькемарзава.

Гъилевай йисуз, тIугъвалди эцигай къадагъадин сергьятризни килиг тавуна, шегьердиз 80 агъзур кас туристар атана. Туриствилин сезон эхирдиз къвезватIани, алай вахтундани туристрин кьадар тIимил туш.

Ял ягъайбурун фикирар:

"Лап хъсан центр я. Ина пара туькIвей, кар чидай коллективди кIвалахзава. Экскурсияр гъавурда авай пешекарри тухвана. Улакьарни къулайбур тир. Санлай къачурла, лап хъсанзавай. Аферин квез!"

(Рафик)

"Коллектив лап хъсанди я. Чаз ял ядай вири шартIар яратмишна. Экскурсиярни, гъавурда гьатдайвал, вини дережада аваз тухвана. Сагърай куьн!"

(Б. Алиагьмедов)

Дербентдихъ Россиядин кьибледин туризмдин центр жедай вири мумкинвилер ава. Чими, хъсан гьава, рагъ авай йикъар, гьуьл, къизилдин къум авай кьерер, зурба архитектурадин, тарихдинни культурадин гзаф надир имаратар, Кьиблепатан Дагъустандин гуьзел тIебиат ва икI мад.

Рази яз амукьна

И мукьвара РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр Абзагьир Гьуьсейнов Сулейман-Стальский райондиз кIвалахдин рекьяй мугьманвилиз фена.

Министерстводин къуллугъчияр ва Сулейман-Стальский райондин кьил Нариман Абдулмуталибов галаз ада Агъа СтIал-Къазмайрин ва Алкьвадрин юкьван образованидин мектебрин цIийи дараматар эцигзавай чкаяр, гьакIни инвестицийрин зурба "СтIалрин багълар" проект уьмуьрдиз кечирмишзавай тегьер ахтармишна.

РикIел хкин, алай вахтунда Сулейман-Стальский районда "Хуьрерин мулкар вири патарихъай виликди тухун" госпрограммадин сергьятра аваз винидихъ тIвар кьунвай хуьрера мектебрин цIийи дараматар эцигзава.

Райондиз программада иштиракдай мумкинвал "Полоса" ООО-ди "СтIалрин багълар" проект гъиле кьунин ва агропромышленный комплексдиз 500 миллион манатдилай артух кьилдин ксарин инвестициияр желб авунин, объектар эцигуниз талукь проектдинни сметадин документация ва гьакIни проектдиз меценатрин патай куьмек агакьунин заминвилер хьунин нетижада арадал атанва.

Агъа СтIал-Къазмайрин СОШ-дин цIийи дарамат эцигунин проектдинни сметадин документация гьазуруниз такьатар Салман Бабаева чара авуна. Эцигунрин кIвалахрин санлай къачур кьадар 423, 331 млн манатдиз барабар я. 90 процент финансар - федеральный, 5 процент республикадин бюджетрай ва бюджетдилай къерехдай тир фондарай чара ийизва. Эцигунрин кIвалахар пудратдин тешкилат тир "Дагсвязьинвест-1" ООО-ди кьиле тухузва. Объект тамамдаказ 2021-йисуз вахкудайвал я.

Алкьвадрин СОШ-дин цIийи дарамат эцигунин кIвалахрин санлай къачур къимет 122, 482 млн. манатдиз барабар я. Алай вахтунда объектдал кьве мертеба хкажнава, спортдин зал эцигнава. Мектебда махсусдаказ тадаракламишнавай кабинетар ва классар хьун фикирда кьунва. Эцигунрин кIвалахар алай йисан эхирдалди тамамарда.

Абзагьир Гьуьсейнова тамамарнавай кIвалахриз хъсан къимет гана. Ам эцигунрин кIвалахрин ерилувилелай ва абур кьилиз акъудзавай тегьердилай рази яз амукьна.

Идалай гуьгъуьниз министерстводай тир делегация "Полоса" ООО-дин мулкунал рекье гьатна. Ана абуру лап фад арадал къведай ва къалиндаказ цанвай жуьредин ичерин ва фундугърин багълар, гьакIни майишатдин къенепатанбур тир дигидай системаяр ахтармишна.

Райондин кьили къейд авурвал, инвестицийрин проектдихъ неинки Сулейман-Стальский район, гьакIни вири республика патал еке важиблувал ава. "Проектди "Полоса" чкада авай, икьван чIавалди гадарнавай гьалда аваз хьайи, дигидай яд бес тежезвай хуьруьн майишатдин чилер ишлемишиз башламишдай, 1000-далай виниз кIвалахдин чкаяр тешкилдай, базарда гьуьжетиз жедай хуьруьн майишатдин суьрсет гьасилдай ва муниципальный бюджетдин хсуси къазанжияр артухардай мумкинвал гузва", - лагьана ада.

Делегация производстводихъ галаз таниш жезвай вахтунда чеб гьялун патал государстводин патай куьмек лазим бязи месэлаярни къейдна. Месела, емишар хуьдай гьамбархана эцигун патал алай аямдин трансформатордин станция эцигун лазим я. ГьакIни яд гузвай къаналар бинедилай ремонт хъувуна кIанзава. Санлай къачурла, А.Гьуьсейнов тамамарнавай кIвалахрилай рази яз амукьна.

Вири алакьунрикай виридалайни четинди ва кьитдаказ гьалтдайди идара ийиз алакьун я

М. де СОММЕРИ

Кар алакьдай регьбер

З.БАБАЕВА,
Мегьарамдхуьруьн райондин ОУ-дин методкабинетдин методист

Зи макъала кар алакьдай бажарагълу инсан, Мегьарамдхуьруьн райондин агьалияр кІвалахдалди таъминардай центрадин (ЦЗН) регьбер ГЬАЖИЕВ Мавзидин Играмудиновичаз талукьди я.

М.ГЬАЖИЕВ 1976-йисан 24-мартдиз Мегьарамдхуьруьн райондин Къуйсундал гзаф аялар авай хизанда дидедиз хьана. Ина вири аялри неинки кьилин образование, гьакІни абуруз инсанвилин багьа ивирриз талукь яз виниз тир дережадин тербия къачуна.1982-йисуз М.Гьажиев хайи хуьруьн юкьван мектебдин 1-классдиз фена, 1993-йисуз ам агалкьунралди акьалтІарна, Даггоспедуниверситетдин физикадинни математикадин факультетдик экечІна. 1998-йисуз ада и вуздин юридический факультетдиз документар вугузва. 2001-йисуз анаг акьалтІарайла, адаз армиядин жергейриз эвер гана.

Зегьметдин рехъ М.И.Гьажиева 1999-йисуз "Кристалл" ЧП-дин директордин заместителвиле кІвалахунилай башламишна. И къуллугъдал ада 2002-йисалди кІвалахна. Ахпа ина юрисконсульт яз 2005-йисалди зегьмет чІугуна.

2006-йисуз Мавзидин Играмудиновичал "Дагэнерго" ОАО-дин Мегьарамдхуьруьн райондин электросетрин (РЭС) начальниквилин везифаяр ихтибарна. Гьина зегьмет чІугунатІани, ам гьамиша кІвалахдин рекьяй юлдаширив ва вичин гъилик кІвалахзавай ксарив рикІе къенивал, кардин гъавурда аваз эгечІна.

Мавзидин Играмудиновичахъ галаз зун мектебда кІелзавай йисарилай инихъ таниш я. А вахтарилай зи рикІел адан къенивал авай, хъвер алай чин алама. Чун мукьвал-мукьвал аквадай, райондин жуьреба-жуьре олимпиадайра гуьруьшмиш жезвай, за хьиз, гьадани анра еке ашкъидивди иштиракзавай ва кІвенкІвечи чкаяр кьазвай.

Къени инсан, хъсан регьбер хьиз, заз адан къилихдин ихьтин ерияр: чарадан дердиникай хабар кьун, жавабдарвал, зегьметдал рикІ хьун, вичин принципрал кІевиз акъвазун, хъсан теклифар гуз, коллектив тупламишиз алакьун, датІана пешекарвал хкажуниз фикир гун къейд ийиз кІанзава. Адан патав меслят ва куьмек лазим яз вуж атайтІани, кІандатІа кІвалахдин рекьяй юлдаш хьуй, кІандатІа гьакІ таниш са кас, гьа гьисабдай яз хуьруьнвийризни ам гьамиша вичелай алакьдай вири жуьредин куьмекар гуз гьазур я. Идан гьакъиндай ам 2015-йисалай 2020-йисалди Мегьарамдхуьруьн райондин собранидин депутатвиле хкягъуни шагьидвалзава. 13-сентябрдиз, сечкийрин сад тир юкъуз, Мегьарамдхуьре кьиле фейи и важиблу серенжемдин нетижадани адал хайи хуьруьн агьалийри и жавабдар везифа ихтибар хъувуна. Ам инлай кьулухъни райсобранидин депутат яз агьалийрин къуллугъда акъвазда.

Агьалияр кІвалахдалди таъминардай центрадин кьиле М.И.Гьажиев 2015-йисалай акъвазнава. Адан къайгъударвилин нетижада ина еке дегишвилер кьиле фенва. Чарадан дердиникай хабар кьадай, кІвалахдин гъавурда авай ксарикай ибарат тир хъсан коллектив арадал гьанва. Вири санлай ина 19 касди зегьмет чІугвазва.

Са шумуд гаф 2019-йисуз чи центради кьилиз акъуднавай кІвалахдикайни талгьана жедач. ИкІ, 2019-йисан 1-январдиз Мегьарамдхуьруьн райондин ЦЗН-да кІвалахдик квачир 1212 агьали учётда акъвазнавай. Йисан къене, абурни кваз, санлай къачурла, 2738 кас кІвалахдалди таъминардай мумкинвал жагъурна. Абурукай райондин карханайра, организацийра ва идарайра 1161 касдиз кІвалах гана. ИкІ, санлай къачурла, 2019-йисуз агьалияр кІвалахдалди таъминардай центради работодателриз теклиф авуналди ва кІвалахдик квачир, чеб винидихъ тІвар кьунвай центрада учётда акъвазнавай агьалийриз эвер гуналди вакансийрин 25 ярмарка кьиле тухвана.

Центради яшар тамам тахьанвай агьалияр, гьа гьисабдай яз кІелунрикай азад ва рухсатдин вахтундани, вахтуналди тир кІвалахдалди таъминаруниз талукь язни хейлин чалишмишвилер авунва. И жигьетдай чпин яшар 14 йисалай 18 йисалди тир 358 жегьил, яни яшар тамам тахьанвай ксар, кІвалахдалди таъминардай мумкинвал жагъуриз алакьна.

Центради 18-далай 20 йисалди яшара авай жегьилар вахтуналди тир кІвалахдалди таъминаруниз талукь яз кьиле тухузвай кІвалахдин нетижада алатай йисуз чпихъ пешекарвилин юкьван образование авай 15 кас кІвалахдалди таъминарна. Идалайни гъейри, кІвалахдик квачир, ЦЗН-да учётда акъвазнавай 102 жегьил юкьван пешекарвал къачун патал кІелиз рекье туна.

Мавзидин Играмудиновича общественный кІвалахар тешкилуниз ва абур кьиле тухунизни артух фикир гузва. Абуру неинки агьалияр вахтуналди тир кІвалахдалди таъминардай мумкинвал гузва, агьалийрин материальный гьал хъсанарзава, гьакІни район яшайишдин жигьетдай вилик тухунизни куьмекзава. ИкІ, 2019-йисуз Мегьарамдхуьруьн районда общественный кІвалахар кьилиз акъудун патал карханайрихъ, тешкилатрихъ галаз бейкаррин жергедай тир 999 кас кІвалахдалди таъминарунин икьрарар кутІунна. Мадни 77 кас вахтуналди тир кІвалахдалди таъминарун патални райондин карханайрихъ галаз икьрар хьана.

Алай йисан апрелдилай "COVID-19" азардихъ галаз алакъалу яз малумарай карантиндин шартІара Мегьарамдхуьруьн ЦЗН-ди арзааяр "Госкъуллугърин" сад тир порталдин куьмекдалди кьабулзавай. ИкІ, карантиндин варцара юкьван гьисабдалди 1557 арза кьабулна.

Яргъал йисарин гьакъисагъ зегьметдай, къуллугъдин везифаяр чешнелудаказ кьилиз акъудунай са шумудра М.И.Гьажиеваз РД-дин зегьметдин ва яшайиш вилик финин министерстводин, Мегьарамдхуьруьн райондин депутатрин собранидин гьуьрметдин грамотаяр гана. 2015-йисуз адаз РФ-да миллетрин арада ислягьвал, меслятвал мягькемарунин кардик лайихлу пай кутунай РФ-дин ГД-дин миллетрин крарин рекьяй Комитетдин Председатель Гь.К.Сафаралиеван патай, 2016-йисузни районда агьалийриз яргъал йисара гьакъисагъвилелди къуллугъ авунай Мегьарамдхуьруьн райондин кьил Ф.Агьмедован тІварунихъай чухсагъул малумарна.

Мавзидин Играмудинович неинки хъсан инсан, регьбер, гьакІни вичин кьве велед патал лап хъсан бубани я. Аяларни ада чарадан дердиникай хабар кьадайбур, къенибур, жавабдарбур, хъсан чирвилер авайбур яз чІехи ийизва, дуьзгуьн тербия гузва.

М.Гьажиева вичин намуслу зегьметдалди ва пешекарвилин устадвилелди кІвалахдин рекьяй юлдаширин патай еке гьуьрмет къазанмишнава. Заз адахъ чандин сагьвал, кІвалахда мадни еке агалкьунар, еке гьевеслувал хьана кІанзава.

ЦІаяр кьуникай хуьнин къайдайрал амал ая!

Б.ГЬАЖИЕВ,
2-нумрадин ОНД ва ПР-дин дознаватель

Гьаваяр мекьи ва чимивал гудай вахт (сезон) башламиш хьуникди, яшайишдин кІвалерани квартирайра пичер ва маса алатар ишлемишуникди цІаяр кьунин жигьетдай хаталувал, адет яз, артух жезва. Гьаниз килигна Россиядин Дагъустан Республикада авай МЧС-дин Кьилин Управленидин Махачкъаладин Ленинский районда авай 2-нумрадин гуьзчивалдай ва вилик пад кьунин кІвалахрин отделди (ОНД ва ПР) мукъаятвал квадар тавуниз эвер гузва.

Яшайишдин кІвалерани квартирайра чимивал гудай тадаракар, гьа гьисабдай яз гъили гьазурнавайбурни ишлемишуни гзаф вахтара электросетрал гуж акьалтарзава ва проводка ифизва. Нетижада изоляция кузва ва цІай кьунал гьизва. Эгер чимивал гудай тадаракар ишлемишзаватІа, квез абурукай менфят къачунин ва абур эцигунин къайдайрал амал ийизни чир хьун лазим я.

- *электричестводин тадаракар анжах заводра акъуднавайбур ишлемишиз алахъна кІанда;*
- *абур цІай кьун мумкин тир затІаралди кІевна, абурал пек-партал кьурурна, патарив цІай кьадай шейэр эцигна виже къведач;*
- *куькІуьрнавай тадаракар датІана гуьзчивилик кутуна кІанда, кІваляй экъечІдайла, абур токдикай хкудун лазим я;*
- *электричестводин тадаракри гзаф ток ишлемишзавайди, идани проводкадал гуж акьалтарзавайди рикІелай ракъурна кІандач. Идахъ галаз сад хьиз, эгер кІвале изоляция кайи ни гьатнаватІа, электропроводка, розетка ифенватІа ва я абурун винел пад кана чІулаварнаватІа, электросчётчикдин предохранителар датІана кузватІа ва абур хкатзаватІа - ибур кІвалин (ва я квартирадин) электросетрал гуж акьалтзавайвилин ва электричестводин тадаракар ишлемишун хаталу тирди тестикьарзавай лишанар я. Абуруз фикир тагуни куь эменни ва кІвале яшамиш жезвайбурун уьмуьрни сагъламвал еке хаталувилик кутазва. ГьакІни михьи тавунвай гурмагъ, пичинин керпичра ва сувагъда хъиткьерар, патаривни фад цІай кьадай шейэр хьунини еке бедбахтвилел гъун мумкин я.*

Мад сеферда рикІел хкиз кІанзава хьи, четин тушир и къайдайрал амал авуналди, квевай кІвал цІай кьунин хаталувиликай хуьз жеда. Ингье абур:

- *чимивал гудай вахт башламишдалди вилик и кар патал ишлемишзавай тадаракрин гьал ахтармишун ва, лазим аваз хьайитІа, абур ремонт авун;*
- *мукьвал-мукьвал гурмагъ бипІинрикай михьун;*
- *пичина кІарасрик цІай кягъун патал бензин, керосин ва ихьтин маса затІар ишлемиш тавун;*
- *пичинин рак ачухзаватІа ва адан вилик кун тийидай чар (ам полдал михер яна алкІурнаваз хьун герек я) квачтІа, ана цІай тун тавун;*
- *пичинал гуьзчивал авун аялрал вегьин тавун;*
- *пичиниз мукьва чкадал кІарасар ва фад цІай кьадай маса затІар эциг тавун, абур (пичер) гуьзчивиликай хкуд тавун.*

РикІелай ракъурмир: мукъаятвал квадаруни еке бедбахтвилел гъун мумкин я!

КІвалер маса къачун патал

Чи мухбир

Дагъустандин зегьметдин ва яшайиш вилик финин министерстводин пресскъуллугъдай хабар гайивал, са шумуд югъ идалай вилик Махачкъалада, "Дегишвилерин вахт" тІвар алай кафеда, гзафбуру фадлай вилив хуьзвай вакъиадиз талукьарнавай шад мярекат кьиле фена. РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель Гьажимегьамед Гьуьсейнован, Дагъустандин зегьметдин ва яшайиш вилик финин министр Изумруд Муьгьуьтдиновадин, РД-дин эцигунрин ва ЖКХ-дин министр Малик Баглиеван ва масабурун иштираквал аваз кьиле фейи и мярекатдал I группадин инвалидрив ва инвалид аялар авай хизанрив яшайишдин шартІар хъсанарун патал субсидияр чара авунвай шагьадатнамаяр вахкана.

Малум тирвал, инвалидар патал махсусдаказ арадал гьанвай и программа кьилиз акъудунив регионда гьеле алатай йисуз эгечІнай. А чІавуз инвалидрив сертификатар вахкуниз 300 миллиондилай виниз пул чара авунай. ИкІ, гуьгъуьнлай хьайи мумкинвиликай менфят къачуналди, и пулунин кьадар кьве сеферда артухарна. 2020-йисуз 500 хизандиз кІвалер маса къачудай мумкинвал жеда.

"Зи гележег"

РД-дин зегьметдин ва яшайиш вилик финин министерстводи алай йисан 16-ноябрдилай 16-декабрдалди "Зи гележег" лишандик кваз Вирироссиядин серенжем кьиле тухуникай хабар гузва. Ам 2016-йисалай инихъ кьиле тухузвай ва мектебра чІехи классра кІелзавай 700 000-далай виниз аялри иштиракзавай "Вирироссиядин профдиагностика" серенжем давамарун я. "Зи гележег" серенжемдин иштиракчийри чпи хкязавай пешедиз талукь яз тестдиз жаваб гуда, гьакІни абурувай зегьметдин базарда къенин юкъуз истемишзавай пешейрикай малуматар, абуруз талукь яз зегьметдин базарда авай гьалар ва ам вилик тухунин мумкинвилер ва икІ мад чириз жеда. Программадин сайтда **(www.-засобой.рф)** и серенжемдикай мадни гегьеншдаказ малумат ганва.

Серенжемда чпин яшар 13-далай 17-далди тир жаванривай иштиракиз жеда. Ам пулсузди я. Ана иштиракиз кІанзавайбурувай чна винидихъни тІвар кьунвай **www.засобой.рф** сайтда арзааяр (къайда ана къалурнава) ацІуриз жеда.

Идалайни гъейри, и серенжемдин сергьятра аваз **"ProfStories" (www.profstories.ru)** проектни кардик кутунва. ИкІ, тІвар-ван авай работодателри, жегьилриз пеше хкягъуниз куьмек гун яз, чпин тежрибадикайни лугьуда. Работодателрин куьмекдин нетижа яз, "ProfStories" проект мектебра кІелзавай аялар ва студентар патал къенин юкъуз гзаф герек пешейрихъ, зегьметдин шартІарихъ галаз таниш хьун патал кьетІен майдандиз элкъведа. Идани жегьилриз, Россиядин компанийра лазим къвезвай пешеяр хкягъуналди, чпин уьмуьр туькІуьриз, алай вахтунда девирди истемишзавай пешейрин сагьибар жез куьмекда.

"Зи гележег" серенжемда 8-октябрдилай башламишна иштиракиз жеда.

Омар ГЬУЬСЕЙНОВ,
философиядин илимрин доктор, профессор, Россиядин писателрин Союздин член

Пехил рикI

“И дуьньяда пехил рикIер АвачиртIа, вуч хъсан тир…”

Забит РИЗВАНОВ

ГАТУН чимивиликди ахъаз тунвай кIвалин ракIара, хурушум жезвайла, кьве къаралту пайда хьана. РакIарин хел гатай итимди къайи сесиналди “атайтIа, ихтияр авани?” лагьана хабар кьуна. “Ша, буюр”, - жаваб гана за, адаз кIвализ теклифна. Мугьман чи кафедрадин заведующий Юнус Алимурадович яз хьана. Галай дишегьли - адан уьмуьрдин юлдаш Аминат.

Залда авай дивандал динжарна, чи хизанди мугьмандиз хвашбеш авуна. Муькуь кIваляй, абуруз хвашкалди лугьуз, зи кьве гадани руш атана. Инсанар къалин хьана.

- Куь секция шумуд кIваликай ибарат я? - хабар кьуна завай Амината.

- Кьве кIваликай, - жаваб гана за. - И чун ацукьнавай залдикайни патав гвай ксудай гъвечIи кIваликай.

- Бес куь чIехи хизандиз ина дарискъал тушни? - вичин тажубвал къалурна Амината.

Инсанрив агатунал, абурук акахьунал рикI алай юлдашдилай тафаватлу яз, куьтIни тийиз, кьил вине кьуна, къайи къван хьиз, чин чIурна, дивандал ацукьнавай Юнус Алимурадович кIарасдикай ва маса шейиникай расай, вичиз Аллагьдиз хьиз ибадат ийидай са суьретдиз ухшар аваз аквадай.

- Квез са тIимил дарискъал ятIани, - эгечIна эхирни ам чун яшамиш жезвай гьалдикай рахаз, - санлай къачурла, дуланмиш жедай шартIар пис туш. Кими затI - матIни и куь утагьда аваз аквадач, - къимет гана ада чи кIвалин аваданлухвилиз, къарагъна, хъфиз кIвачин хьана.

- Юнус Алимурадович, тади къачумир, ацукьа, тIуьн-хъун гьазур жезва, - элкъвена зун адахъ.

- Ваъ, вахтар авач. Маса муаллимрални кьил чIугуна кIанзава, - лагьана, гьилер хъияна, ам, юлдашдин хъуьчIуькай кьуна, къецел экъечIна…

Мугьманар хъфейла, икьван гагьди чаз кисна яб гуз ацукьнавай буба нарази тегьерда захъ элкъвена.

- И вуна исятда рекье хтур кьукь, чан хва, гьикI хьана чи кIвализ акъатайди я? Вуна адаз теклиф - затI авурди яни?

- Гьина авайди я? - жаваб гана за. - Ам чиниз вичин хушуналди ваъ, ректорди вири деканриз, кафедрайрин заведующийриз, муаллимрин кIвалериз фена, абурун яшайишдин шартIар ахтармиша лагьай буйругъ ганвайвиляй атанвайди я, - гъавурда туна за буба.

- АкI ятIа, къайгъу авач, - са кьадар секин хьана ам. - Амма заз а кас эсиллагь бегенмиш хьанач. Ам гзаф атIугъай, вичи вич вине кьадай, пехил рикI авай къалп инсан хьиз я… Ви аялри хъсандиз кIелзава. Адахъ авай сад са бегьемсуз ваякьан хьайила, вал пехил жедачни кьван? Гьелбетда, жеда, - вичи вичин суалдиз жаваб гана бубади.

Уьмуьрдин еке тежриба авай кас яз, бубади а Юнус Алимурадовичаз, гьеле вичиз сифте яз аквазвай кас ятIани, гьич са затIни хкуд тавуна, дуьм-дуьз къимет гана.

Жуван нубатдай, зини Юнус Алимурадовичан рафтарвилерикай бубадиз чир хьурай лагьана, ихтилатун кьетIна:

- Авайвал лагьайтIа, - гъавурда тваз эгечIна зун буба, - Юнус Алимурадовичаз зун аквадай вилер авайди туш. Ам философиядикай хабарни авачир филолог я. Виликан партийный кIвалахдилай элягьайла, са ни ятIани куьмекна, чи университетдиз акъатна. Ада тарсара, кафедрадин заседанийрал рахадайла, ахъайдай гъалатIар дуьздал акъудиз хьайила, адаз, гьелбетда, зун хуш аквазвач. Амма винелай секин а амалдар кьве чин алайди я. Ваз са пис гаф-чIал лугьудач, кIаникай яд ракъурда. Чи кафедрадин муаллимриз ам инсандин дабан атIудай иблис яз чида. Гьавиляй чи кафедрадин членри адаз вич алачир чкадал адетдин тегьерда Юнус муаллим ваъ, вири инсаниятдиз машгьур, куьгьне римлуйрин мифрик квай кьве чин алай Янус лугьуда…

Кафедрадин муаллимри вирида зи тереф хвейилани, Юнус Алимурадовичаз вичин савадсузвал хиве кьаз кIан жедач. Лугьудай маса делилар гьат тавурла, ада, вич дуьз тирди къалуриз кIанз, вичиз даях яз, куьгьне са ктабдин автордин тIвар кьада…Гьа ихьтин са арада, хъел кьуна акъвазариз тежез, чи кафедрадин доцент Владимирова гаф къачуна. - Юнус Алимурадович, - кIевиз рахана ам, - илим санал акъвазнавач. Къенин аямдин философияди а ви фикир дуьзди туш лугьузва. Уьмуьрдилай кьулухъ галамукьна виже къведач. Вуна, бейкеф тахьана, жуван гъалатI хиве кьуна, ам мад инлай кьулухъ тикрарна кIандач…

Юнус Алимурадович са геренда кис хьана акъвазна. Ахпа секинвилелди, гьич са затIни тахьайди хьиз, чна гьялзавай месэла арадай акъудна, маса ихтилат кудна, заседание тухун давамарнай…

Ихьтин агьвалатар мад хьана!.. Садра зи хатур кIани Хизри муаллимди лугьуда: - Юнус Алимурадович зи хуьруьнви я. Чна са классда кIелайди я. Заз адан хесетар хъсандиз чида. Вун адал мукъаят хьухь. Герек авазни авачиз адахъ галаз гьуьжетаруникай ваз хийир авач. Вучиз лагьайтIа, ам гзаф кьисасчи кас я. Ада ваз еке писвилер авунихъай, вал гъибетар вегьинихъай кичIезва заз...

- Бес михьиз киснани виже къведач эхир, - жуван фикир лагьана за.

- За акI лугьузвач. Вун зи гъавурда акьукь, зун вуна игьтият хуьникай рахазва. Ам гзаф туькьуьл, пехил кас я. Ада садни вичелай артух хьана кьабулдайди туш. Зи рикIел къе хьиз алама, гьикI ада школада чахъ галаз кIелзавай гададилай арзаяр кхьенайтIа, гуя адаз муаллимри янавай хъсан къиметар пулдихъ маса къачунвайбур я лугьуз. Гададиз комиссиядин вилик вичин къиметар дуьзбур тирди субутнай. Юнус Алимурадовичаз вич чIуру тирди хиве кьадай жуьрэт хас туш… Обкомдайни ам вичин гьибетар себеб яз акъудайди я…

- Хизри халу, - элкъвена зун мад адахъ, - вуна заз хъсан, михьи ниятдалди авур ихтилатрай чухсагъул. Зун вуна къалурай меслятрал рази я. Къенлай кьулухъ за критика, вуна лугьузвайвал, хъуьтуьлдиз, намусдик хкIан тийидайвал, гьа са вахтунда игьтият хвена ийидайдакай ваз кIеви гаф гузва, - лагьана, чун чара хьанай…

Ирид кьил хизандиз чи гъвечIи кьве кIвалин секцияда, гьелбетда, къулайзавачир. И месэла гьикI гьялдатIа лагьана, зун ректордин кьилив фена. - Заз вун дарискъал шартIара авайди чида, - лагьана ректорди. - Университетдай, гьукуматдин патай ваз гегьенш кIвалер инлай кьулухъ 20 йисалайни гьатдач. И месэла алай вахтунда четиндиз акъвазнава. Чи университетдиз шегьердин кооперативдай 40 секция чара авунва. Вавай, ви мукьва-кьилийривай, кепек-шигьи кIватIна, и кооперативдик экечIиз жеда. Жув исятда яшамиш жезвай кьве кIвалин секция вавай ви яшар тамам хьанвай гададизни дидедиз таз жеда. Инлай хъсан маса рехъ и макъамда авач, - гъавурда твада зун ректорди. За, адан меслятдал рази хьана, кооперативдиз гьахьун патал арза гуда. И кардини и зи кIвалахдин юлдашдик ажугъ кутунай…

…Наркоман гада кьейи пуд вацралай Юнус Алимурадович, фалужди яна, месе гьатна…

Зун дерин фикиррик акатна: “пехилвили инсандин рикI къеняй неда” лугьудай халкьарин сивера авай гафар де нивай инкариз жеда? Гьич садавайни. Ингье гьич пудкъад йис кьванни и ачух дуьньядал яшамиш тахьана, и кас а дуьньядиз фена…

Эгер а дуьньяда, лагьана за жува-жувакди, уьмуьр давам жезвайди ятIа, белки, гила хьайитIани Юнус Алимурадовича, секин хьана, мад маса инсанриз писвилер тийин...

(Материал куьруь авунва)

“Фикиррин нурар”

Лезги ФЕТГЬУЬЛЛАГЬ

КIелзавайбуруз фадлай таниш шаир, журналист, РФ-дин писателрин союздин член **Мукаил АГЬМЕДОВАН** къелемдикай хкатнавай мад са цIийи ктаб и мукьвара Махачкъалада кардик квай “Формат” чапханада чапдай акъатна.

“Камбар булах”, “Гьахъунин ван”, “Зи умудрин елкен”, “Бинейрин кьилив”, “Руьгьдин хирер” - ибур икьван чIавалди Мукаил Агьмедович Агьмедован гъиликай хкатнавай, кIелчийрин патай разивилин фикирар арадал атанвай ктабар я.

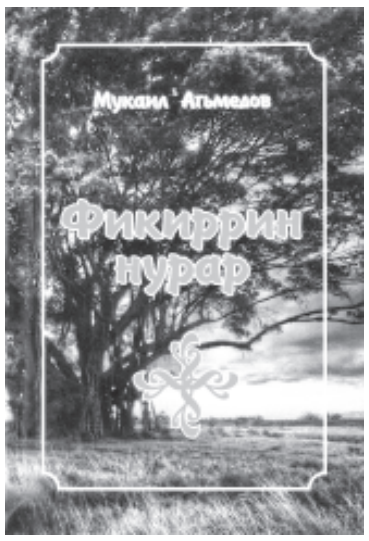

Нубатдин “Фикиррин нурар” ктабда гьатнавай эсерар 2018-2020-йисара теснифнавай цIийибур я. Эсералди шаирди къвезвай несилдиз ахлакь, эдеб хуьниз эвер гузва. Ватанпересвилиз талукьарнавай шиирини кьетIен чка кьазва.

Жергедин агьалияр кIеве твазвай ришветбазарни лутуяр, халкьдин месэлайрив бейтерефвилелди эгечIзавай гьукумдararни жавабдарар русвагьунин жигьетдай шаирдин къелемди иллаки хцивал къалурзава:

ГалтIам ягъиз дугърибуруз,
Рехъ гайила угърибуруз,
Шив – кьулухъ, лам вилик хьайла,
Дерт тушни бес вирибуруз?

Малум тирвал, чкайрал югъ-къандавай бейкарвал артух жезвайвиляй алай девирда лезги жегьилар са къатда къариблухриз физва. Шаирдик и делилдини велвела кутазва:

Къулан цIаяр хкадариз,
Ирс, ивирар акIадариз,
Авач лугьуз ина кIвалах,
Физва гъурбат аваданиз.

Муькуь ктабра хьиз, цIийи ктабдани чи чIалан девлет ава. М.Агьмедован шииратдикай гегьеншдиз веревирдер ийиз жеда. Амма адакай лезет хкудун патал шииратдал кьарубуруз чна ам кIелун теклифзава. Бажарагьлу шаирдихъ яратмишунрин рекье мадни агалкьунар хьурай!

Рустам ЖАМИРЗОЕВ

“Лезги газет”

“Лезги газет” хтай чIавуз
Шад жеда заз лап
кьадарсуз.
Адан цIарар кIелдай чIавуз
Акъатда зи гьевес цавуз.

Гьар гьафтеда хемис юкъуз,
Зи вил, дустар, рекьел жеда.
Газет мус хкведа лугьуз,
Вилив хуьз зун гъенел жеда.

“Лезги газет” заз багьа я,
Зи дердинин ам дава я,
Зи илгьамдиз ам гьава я,
Гьакьван кIани “Лезги газет”.

КIелзава за хайи газет,
Лезги чIалаз ийиз гьуьрмет.
Гегьенш рекьер хьуй ваз
кьисмет,
Гьакьван кIани “Лезги газет”!

Къафлан ОСМАНОВ

Фурсухъан

Гьикьван гьалтда ихьтин
ксар,
РикIелай фич дидед чIалар,
Хьана вичин гзаф яшар,
Фурсухъандиз я ам ухшар.

Дидедин чIал физ рикIелай,
Алатда ам фад рекьелай,
Туьгьмет ийин лап кIевелай,
ЧIалаз яб це, я фурсухъан.

Кьве варз хьана фена патал,
РикIелламач дидедин чIал,
Дегиш хьайила алай партал,
Вахъ вуч хьанва,
эй фурсухъан?

Чир хьухьа квез адан ериш,
Чидайди туш якни емиш,
АвуртIани вуна дадмиш
Чидача ваз дад, фурсухъан.

Вуч лугьуда ихьтин къуьрез,
Кьил хкажна, вич тек къекъвез,
Килигайла зайиф я мез,
Ша регъуь хьухь ваз,
фурсухъан.

Са гаф лугьуз дидед чIалал,
Вад урусдал рахада.
Са шак алач, са юкъуз ви
Кьилни цла акьада.

Хуьруьг ЖАМИЛ

Вине хьурай инсанвал

Фана дуьнья! Къвез хъфизва
инсанар.
Са касдиз - гьахъ, садаз батIул
масан я.
Вуч кIандатIа хкягъ ая,
мугьманар!
Амма гьахъвал хкягъайдаз
хъсан я.
Къуй дуьньяда гзаф хьурай
хъсанвал!
Вине хьурай гьахълувални
инсанвал!

РикI гваз кIвалахайла...

Культура - им инсандик квай инсанвилин уьлчме я.

Карл МАРКС

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Хуьрерин культурадин идараяр (халкьди, виликдай хьиз, гилани лугьузвайвал, клубар, культурадин кIвалер) неинки жемятдиз эдебиятдин, яратмишунрин, машгъулатрин, тербиядин рекьяй къуллугъда акъвазнава, гьакIни культурадин кIвал собранияр, общественый метлеб авай серенжемар, мярекатар тухудай, жемятдин дерди-гьалдиз талукь месэлаяр веревирддай, ял ядай чкани я. Культурадин кIвал хуьруьн абур хьун лазим я.

Культработникрин кIвалахдин важиблувал, метлеб алай девирда, "ютубарни" "телеграмар", эдебсуз телепрограммаяр, вавай гьич хабарни такьуна, чи гьар йикъан уьмуьрдиз сух жезвай вахтунда, артух хьанва. И кар коронавирусдин тIугъвалдин шартIара перт хьанвай инсанар депрессиядин гьалдиз аватунихъ, гуьгъуьлар шадвилинбур тахьунихъ галазни алакъалу я.

Чна Мегьарамдхуьруьн райондин культурадин отделдин (МКУК "Межпоселенческий центр культуры" (МЦК) регьбер, РД-дин культурадин лайихлу работник, зегьметдин ветеран **Эседуллагь СЕЛИМОВАХЪ** галаз суьгьбетзава.

Ам 1962-йисуз Гилийрин хуьре дидедиз хьана. Юкьван школа акьалтIарайдалай гуьгъуьниз Краснодардин культурадин институт куьтягьна. Хейлин йисара республикадин культурадин жуьребажуьре идарайра кIвалахна. Четинвилера гьатнавай культурадин идарайрин кIвалах хъсанарун патал райондин руководстводи 2014-йисуз Э.Селимов исятда алай къуллугъдал эцигна.

▪ **Эседуллагь Тагьирмирзоевич, эвелни-эвел хуьрерин саднавай культурадин центрадин крарикай, агалкьунрикай лагьана кIанзавай.**

- Чи райондин МЦК-дихъ вири хуьрерин муниципалитетра (22) филиалар ава. Абуру гьар йисуз 700-далай гзаф мярекатар тухузва. Централизоватнавай ктабханайрин къурулушдин хуьрерин 24 филиалди райондин 30 процент агьалийриз къуллугъзава. Чахъ халкьдин пуд театр, тарихдинни край чирдай са музей ава. Тагьирхуьруьн -Къазмайрин аялрин искусствойрин школада алава образованидин 7 программа кардик ква. Ана 550 аялдиз искусстводай вердишвилер, чирвидамчийрин, гитаристрин, зуьрнечийрин (тамам пуд), хореографиядин ансамблар, яратмишунрин са жерге маса коллективар кардик ква.

Райондин культурадин идарайра яратмишунрин 186 тешкилат туькIуьрнава. Абурукай 95 кружокда аялар машгъул жезва. Яратмишунрин коллективра авай гьевескарар культурадин идарайра кIвалахзавайбур ва райондин интеллигенциядин маса векилар я.

▪ **Куьне гьихьтин мярекатар тешкилзава, гьихьтинбура иштиракзава? Тамашиз къвезвайбур рази яз амукьзавани?**

- Районда тухузвай вири суваррин, шадвилерин, лишанлу йикъар къейд авунин кьилин иштиракчияр чи коллективар, гзаф мярекатар тешкилзавайбурни чун я. Месела, лезгийрин рикI алай Яран сувар гьар са хуьре гурлудаказ къейдзава. Ам райцентрадал иллаки шад гьалара кьиле физва. Москвада тухузвай Яран суварин программа гегьеншди ва девлетлуди жезва. Гьар йисуз чи гьевескарри а межлисда иштиракзава. МЦК-ди, хуьрера авай вичин вири филиалрин иштираквал аваз, гьар йисуз райцентрадал тухузвай "Самурдин зул" тIвар алай халкьдин яратмишунрин Республикадин фестиваль гзаф рангарин, гуьзел авазрин зурба сувариз элкъвезва. И мярекатдиз Дагъустандин хейлин шегьеррай ва районрай яратмишунрин коллективар мугьман жезва. "Самурдин зул" фестиваль райондин культурадин уьмуьрда агьалийри хушвилелди кьабулнавай, яргъалди рикIел аламукьдай вакъиа хьанва.

Ярагъ Мегьамед эфендидин уьмуьрдиз талукьарнавай форум руьгьдинни ахлакьдин тербия кьуватлу ийидай такьатдиз элкъвенва. Форумдин кIвалахда республикадин меркездай, маса шегьеррай, районрай, къунши республикайрай къвезвай алимри, диндин къуллугъчийри иштиракзава.

Мадни къейд ийин хьи, чи гьевескарри тамамарзавай нумраяр Ахцегьа тухузвай "Шарвили" эпосдин суварин мугьманри гьар сеферда гурлу капар ягъуналди кьабулзава.

Академик Дмитрий Лихачева лагьанай хьи, культура - им са чкадал яшамиш жезвай агьалийрикай халкь, миллет ийизвай зурба тамам са кар, вакъиа я. Чи коллективри Махачкъалада, Дагъустандин вири районра, Москвада, Петербургда, Россиядин чIехи маса шегьерра, чи къунши республикайра, Азербайжанда, Юкьван Азиядин уьлквейра тухузвай фестивалра, эдебиятдин чIехи мярекатра иштиракдайла, лезгияр виниз тир культурадин иеси-халкь тирди къалурзава.

Инал къейд авун лазим я хьи, Бакуда кьиле фейи ашукьрин Виридуьньядин фестивалда иштирак авур чи ашукь Айдун Мегьамедован (Ширинан хва) устадвилиз жюриди хъсан къимет гана. Ам лауреатвилин диплом гваз хтана. Шаз Калмыкияда тухвай "Тюльпанрин сувар" фестивалда Россиядин регионрай яратмишунрин хейлин коллективри иштиракна. Абурун арада Дагъустандин векил яз фейи РД-дин лайихлу муаллим Рустам Къарибован халкьдин яратмишунрин "Ялцугъар" ансамбль тафаватлу хьана. Мярекатдин иесияр чав, лезги коллективдив, кьетIен гьуьрметдивди эгечIзавайди такуна амукьзавачир.

Дахадаев райондин Уркарахда гьар йисуз Республикадин зуьрнечийрин фестиваль кьиле тухузва. Чи райондай тир зуьрнечийрин пуд дестеди санал тамамарзавай нумра гуьзел тамашадиз элкъвезва. Абуру конкурсда гьар сеферда сад лагьай чка кьун адетдин кар хьанва.

Мегьарамдхуьруьн халкьдин театрди республикадин конкурсра, фестивалра гьар йисуз иштиракуналди, вичиз ганвай "Халкьдинди" тIвар тестикьарзава.

Гъепцегьрин филиалдин заведующий Касмудин Меликова, шаз кьиле фейи республикадин конкурсда гъалиб хьуналди, "Лучший работник муниципального учреждения культуры" тIвар къазанмишна. А тIвар ганвайбур чахъ мад вадругуд кас ава.

Са тIимил вахт инлай вилик республикадин Гьукуматдин "Душа Дагестана" премия патал конкурсдин нетижаяр кьуна. Конкурсда иштирак авур халкьдин музыкадин алатрин "Мегьарамдхуьр" ансамблдин регьбер, Мегьарамдхуьруьн райондин МЦК-дин директор Рафик Гьуьсейнова гъалибвал къазанмишна. Гьа икI, галаз-галаз кьуд йисуз чи райондин культработникар "Душа Дагестана" премиядиз лайихлу хьана.

▪ **Гьелбетда, им чIехи агалкьун я. Заз чизвайвал, и премиядихъ кьвед-пуд лагьай чкаяр авайди туш. Гьар номинациядай - республикада са касдиз. Мад гъалиб хьайибур вужар я?**

- Симинин пагьливан Шагьбуба Къазиев, бажарагълу ашукь Айдун Мегьамедов ва районда тIвар-ван авай зуьрнечи, устад Изам Улубегов. Изам Улубегов хизандин ансамблдин регьбер я. 2017-йисуз кьиле фейи конкурсдин нетижада Улубеговрин ансамбль Россияда виридалайни хъсанди яз гьисабна.

Чи культурадин къуллугъчияр "Душа Дагестана" премиядиз кьуд йисуз лайихлу хьун чIехи агалкьун тирди а карди лугьузва хьи, республикада и премия гьич садрани къачуз тахьанвай районар гзаф ава. Гьар гьи карда хьайитIани, агалкьунар рикI гваз кIвалахайла жеда. Чи культработникар чпин кардив рикI гваз эгечIзава.

▪ **Гьакъикъатдани, абур гьевескарар ятIани, ийизвай крарихъ пешекарвилин виниз тир ерияр ава. Эседуллагь Тагьирмирзоевич, райондин культработникрин жергеда хъсан манидарарни ава...**

-Тариф авуниз лайихлу тир абурун тIварар кьан. Гьевескар артистар тир Билал Эскендеров, Назиля Саидалиева, Садакъет Саидова, Жульета Омарова, Роберт Абакаров. Абур районда кьиле физвай шадвилин вири мярекатрин иштиракчияр я. Генани къейд ийиз кIанзава хьи, хъсандиз чуьнгуьр ягъиз чизвай, Советский хуьряй тир Эсфира Хаспулатовади халкьдин яратмишунрин республикадин фестивалрани конкурсра вичин устадвал къалурзава, тамашачияр гьейранарзава.

▪ **Инкар ийиз жедач, райондин культурадин идарайрихъ хъсан агалкьунар ава. Им, гьелбетда, кIвалах тешкилиз алакьунин, чалишмишвилерин нетижани я. Амма талгьана жедач, са жерге хуьрера клубрин дараматар хъсан гьалда авач. Месела, куьгьне девирда жемятди колхоздин куьмекдалди эцигнавай Хтун- Къазмайрин клуб чкIидай гьалдиз атанва.**

- Жуван вири уьмуьр культурадин рекье кIвалахуниз бахшнавай инсан яз, культурадин идарайрин хейлин дараматар авай гьал, жуван гъил агакь тавун зи рикIин тIал хьанва. Са чи районда, республикада ваъ, вири уьлкведа гьакI я. Федерациядин газетра гъизвай делилралди, 80 процент хуьрерин клубар чкIидай гьалдиз атанва. 2017-йисуз 10 региондин хуьрера эцигиз хьайиди культурадин 40 кIвал я. Анжах 72 дарамат тамамдаказ ремонтна. Эхиримжи йисара уьлкведин гьукуматди и месэладиз гузвай фикир артухарнава. Чавай райондин кьил Фарид Агьмедован куьмекдалди Советский хуьруьн клубар 2023-йисуз капремонт авун госпрограммадик кутаз хьанва. Лугьуз кIанзава хьи, райондин бюджетдин мумкинвилериз килигайвал, культурадин идарайрин дараматар хуьрерин администрацийрин балансдал алайвилиз килигна, Фарид Загьидиновича абуруз артух фикир гун муниципалитетрин регьберрал кIевелай тапшурмишнава. Адан куьмекдалди Гъепцегьрин, Ярагъ-Къазмайрин, Филерин, Хъартасрин клубар ремонтун пландик кутунва, гьакI - Хтун-Къазмайрин клубни.

▪ **Эседуллагь Тагьирмирзоевич, метлеблу суьгьбетдай чухсагъул. Агалкьунар хьурай!**

Хатадайни ви хатур ханатIа...

Майрудин БАБАХАНОВ,
Дагъустандин халкьдин шаир

Сонетар

Чун сад-садал гьалтнач, заз чиз, хатадай,
Аквар гьалда, цавариз гьакI кIан хьана.
Ашкъидин цIун ялав фена арадай,
Чахъ кьведахъни са кьисмет, са чан хьана.

Са рекьерай къекъвена чун дуьньяда,
Са гъуцарихъ, са крарихъ агъуна.
Кьведни хьана са бахтунин иддяда,
Писни хъсан чна санал авуна.

Уртахбур я гунагьарни сувабар,
Гагь садбур жез, гагь масабур къуватда.
Кьисмет ятIа заз жегьеннемдин азабар,
Шаксуз кар я - вунни аниз аватда.

ГьакI хьайила, за шел-хвалун къелет я:
Вун галайла, жегьеннемни заз женнет я.

* * *

Аял вахтар, надинжвиляй ацIанвай,
Куьтягь хьанай фад, акуна-такуна.
Ам къиметсуз девлет тирди заз ганвай,
Бейхабар тир, геж гъавурда акьуна.

Жегьил девир дустар галаз акъатна,
Ихлас дуствал элкъвенай заз девлетдиз.
Тек амукьна, садбур, хъел жез, къакъатна,
Муькуьбурни фена вахтсуз рагьметдиз.

Вун гьалтайла, дегиш хьанай зи гьалар,
Дуьнья жуваз гайи кьван заз шад хьанай,
Гел галачиз квахьнай рикIин тIал-квалар,
Зи уьмуьрдихъ маса тавни дад хьанай.

Девлетрикай жувахъ хьайи, кIаниди,
Са вун я за эхирдалди хвейиди.

Гъил къачу

Уьмуьрдай туш вун течиз фейиди,
Заз вун гана, Аллагьди ганатIа.
Вуна залай гъил къачу, кIаниди,
Хатадайни ви хатур ханатIа.

Ракъар тахьай йикъарай - гъил къачу,
Варцар такур йиферай - гъил къачу.
Хиве кьуна, гъиз тахьай гъетерай,
Гуз тахьай кьван цуькверай - гъил къачу.

Гатфарайни гъил къачу, геж хьайи,
ХъуьтIерайни къайи - фад алукьай.
Агъзурат заз гьалала на фейи,
Жегьилвални ви, ана амукьай.

Гьар са бириш, чIугур ви пелелай,
Зи рикIе са гапурдин кьацI хьана.
Гьар са нагъвни, фейи ви хъуькъвелай,
Зи хурудай авахьна, вацI хьана.

Тавханайра хвенач вун - гъил къачу,
Я хуруни батмишнач къизилра.
Талатунар хьанач зи гьич яцIу,
Гъил къачу - гьа тахсирни кьезилра.

Хъвер кими хьун ви къуба сивелай,
Перишанвал вилера ви къацу -
Гунагьар я вири зи хивевай,
Тавакъу я, гъил къачу, гъил къачу.

Са кар ава кьаз тазвай зав кьил тик:
Амай вири къайгъуяр къвалахъна,
Зун, кIаниди, тахсирар ви вилик
TIимиларизгьамиша алахъна.

Нагагь завай хьаначтIа, гъил къачу,
Бахт бес кьадар ганачтIа, гъил къачу.
Югъди-йифди вун патал шем хьана,
Бегьем экуьз каначтIа, гъил къачу.

СикIрен акьул

Са сеферда аслани, жанавурни сикI
Санал гъуьрчез экъечIна, аладариз рикI.

Улам кьуна акъвазна, пудни яз шерик,
Яна гав, цIегь ва са къуьр акъатна вилик.

Ийидач кьван кьисметди багъишай
гъуьрч пуч,
Меслят хьана паюнал, низ къвезватIа вуч.

- Машгьур хьанва якIарин устIар яз
ви тIвар, -
Жанавурдал вегьена асланди и кар.

- Вуч четинвал ава кьван ина гьисаб кьаз:
ЦIегь, аслан, ваз, къуьр - сикIрез,
гавни хьурай заз.

Ажугъдикди асланди регъвена сарар,
Жакьвана як паяйдан гардандин кIарар.

- На пая кван, - элкъвена ам сикIрен патахъ, -
Килигин чун, вав кьванни гвайди ятIа гьахъ.

- ЦIегь, чIехиди, хьурай ваз пакаман хуьрек,
Гав - нисин тIуьн, къуьр няниз кутура
хъуькъвек…

Аслан бирдан амукьна атIайди хьиз пагь:
- А акьул ваз ни гана, сир туштIа, заз лагь.

- Лугьудани, и акьул ганатIа заз ни:
АтIа вуна жакьванвай ахмакьдин кьили…

Хайяман жаваб

Садра ферз хуьз физвай чIавуз султандиз
Аквада кьван Омар Хайям пияндиз.

Кас ракъурна, вичин патав эверна,
Мусурмандиз талукь затIар эзберна.

Башламишна ийиз векъи туьгьметар,
РикIел хкиз жегьеннемарни женнетар.

Хайям тир кьван, кIусни кичIе тахьана,
Кьил хкажна, хъуьрез-хъуьрез лагьана:

- Ви гафарай, падишагь, зун муртад я?
Нагагь хъунрал акъвазайтIа, чун сад я:

За ципицIрин иви хъвазва кьенятдиз,
На лагьайтIа, - булдиз иви жемятдин.

* * *

ГьикI ятIани, кьве кас гьалтна чеб чпел,
Сад датIана акъваз тийиз рахазвай,
Муькуь касди, алайди хьиз пек сивел,
Чуькьни тийиз, кьил галтадиз аквазвай.

"Гьайван яни, им вуч затI я зал гьалтай,
Инсан лугьуз, бес ихьтинди жедани?
Им ахмакьрин ахмакь я хьи акьалтIай", -
Чпи чпик фикирзавай кьведани.

Чеб гьахъ тирдахъ абур кьведни чIалахъ тир.
Яз акI тушир, абурукай сад гьахъ тир...

Рагъни кIурт

Гьар сеферда кIуртуни, рагъ акурла,
Адан вилик ийиз хьана дамахар,
Гьакъикъатда, хъсан фикир авурла,
Сад я лугьуз чи кьведанни кIвалахар.

- Дурум гана саврухризни тIурфанриз,
И дуьньяда чна къай-мекь рекьизва.
Вун авайла, чими жезва инсанриз,
Авачирла, закай чара жагъизва.

- Хун барабар жедайди туш атIласдиз,
Вуна, кIурт, жув гьавайда зи тайзава:
На чимивал гузва анжах са касдиз,
За зи нурар вирибуруз пайзава.

* * *

Сад гьавалат хьана къунши фекьидал
Шел-хвализ: "ИкI амукьайтIа, рекьида.

Заз дуьньядал амач жизви къулайвал,
Санал гьалтна кьуьзуьвални субайвал.

Мад зи майил-матадрилай алакьнач,
Жува са паб жагъура заз суракьна".

Фекьидизни кIанзавайди и кар тир,
Ам папарин рекьяй зурба устIар тир.

Тади гьалда гьарниз хабар ракъурна,
Къуншидин гаф чIурнач, адаз жагъурна

Жегьил гуьрчег са свас, гъуьлуьк кумачир,
Ва са кицIни, сиве сарар амачир…

Шантаж

За салавай хъархъун тарцик
Ял язавай къаткана,
Са кукупIди, атана,
Гьа зи кьилел
Кьурай хилел ацукьна,
Башламишна гьарайиз -
Зи шумуд йис хъжедатIа гьисабиз:
Садра, кьведра…
Пудра, кьудра..
Са хейлинбур гьисабна,
КIани кьадар гзаф ваъ.
За адавай тIалабна
Давамарун
Мадни вичин гьисабар –
Гун хъувун заз йисар мад.
Гьавайда …
Кьил алгъуриз, кукупIди
Ван тахьайдан кьасарна.
Башламишна
За кьаз адаз гьелягьар:
- Давамара, тахьайтIа,
Ачухда ви гунагьар -
За виридаз лугьуда
Чарабурун мукара
Хазвайди на какаяр.
Ви иблисвал малум жеда,
Чуьлдавай кьван къушариз,
Амукьда вун къверигда,
Чка тажгъиз
Жуван кака эцигдай.
Мадни,
Нагагь авуртIа за лагьайвал,
Дарман ядач,
За салавай тарар тада авайвал.
Ана жери пепе-шепе
Вири сагъдиз амукьда,
КIан хьайи кьван,
Къвез, жуваз неъ…
КукупIди, кьил татабиз,
Башламишна ашкъидалди
Заз мад йисар гьисабиз.
КукупI - ванлу,
Зун хьана кис…
Им гьинай хьуй, ихьтин иблис?
Чуьлда къушар санбар ава,
Амма идаз
Шантажрикай,
Дашбашрикай хабар ава -
Дагъустандин къуш я халис!

---

1 Къверигъ - къвезмай вахтар

* * *

Вири вичиз муьтIуьгъарна инсанди:
КицI, кац, балкIан, гьатта зурба филни кваз;
Кфил ягъай - кьуьл ийизва иланди,
Гими расна, муьтIуьгъарна гьуьлни кваз.

Тамамарна вири крар хивевай,
Анжах садак инсандин тIем акакьнач:
ЯкIун гъвечIи тике, вичин сивевай,
МуьтIуьгъариз алакьнач хьи,
алакьнач…

* * *

Дуьнья чна гьар сада - вирида
Эвел кьиляй къачузва кирида.
Уьмуьр хгуз эхирдай гьакъи яз,
Са хайидав вахкузва кьейида.

* * *

КIвалах ийиз кьве гъил ганва папариз,
Кьве кIвач ганва, - къекъведай гьикI,
тахьайтIа?
Мез сад ганва, шукур хьурай гъуцариз,
Гуж туширни, гьабурни кьвед авайтIа?

* * *

Гъукь къачумир, вунни са инсан я,
Чилел эвичI - цавара кьакьан я:
Лугьуз жедач, нагагь кIвач галкIайтIа,
Аватдалди алукьун хъсан я.

* * *

И дуьньяда вири жезва хатадай,
Жеда-жедач, гуя заррал къугъун я.
Са кар ава вирибурун арада -
Анжах кьиникь ина мягькем къанун я.

* * *

Инсаф чидач ажал лугьур хаиндиз,
Тадиз хъия вуч кар рикIик куматIа:
Гьич садазни чизвайди туш тайиндиз,
Рекьидалди вичиз гьикьван аматIа.

* * *

Эвел кьиляй, и дуьньядиз къведайла,
Тек дидейри чи тIал эхи ийизва.
Дуьньядай чун, гьафигьалал
жедайла,
Гзафбуруз тIарвал гана хъфизва.

* * *

Садра руг-руг хьайи гуьзгуь
Мад сеферда хаз жедай туш.
Пул вуч ятIа такурдавай
Пул буржуна кьаз жедай туш.

* * *

Сиве сарар амачирдан
Свах гьарайдик тIа жедай туш.
Тумакь яцран тум садрани,
Кьакьар галкIиз, ква жедай туш.

* * *

Авайданни зардин чергес пурара,
Рекьер садра куьтягь жеда сурара.

* * *

ТIуьн хъсан я тIалабнани хуьрерай,
Темягь фена, чарадан затI недалди:
Сивяй фида - хкведа ам вилерай,
ХъапIар яда пуд несилдал къведалди.

* * *

Садаз кьванни раиж авур
Сир амукьдач сир яз вичин къуватда:
Къуьлуьн твар хьиз чилик кутур,
Садакай цIуд хьана дуьздал акъатда.

* * *

Папар кьвед гъун кар тир хъсан,
Тухдиз недай жуьжеяр.
Тек са кIвалах чIуру я ман -
Кьвед хьун иран дидеяр.

* * *

Уртах хьунихъ фикир, макьсад
TIем такакьдай яракь я.
Виридан гаф хьайила сад,
Надир-шагьни ахмакь я.

* * *

"Гьалт хьайитIа дуьз паб нагагь,
Ламракайни итим жеда",- лугьуда.
МасакIани элкъвезва гагь:
Итимдикай лам ийизва чIуруда.

* * *

Малдиз, гьилле галукьай,
Кьуьл хкечIиз, лаш вегьеда агъзурда.
Яцран кьилел, ацукьай,
Къарагънавай данадини кьацIурда.

* * *

КичIела инсанриз вичин кьил акваз,
Акъатиз вичикай рахшанддин гаф-чIал,
Гьамамдиз фидалди виридахъ галаз,
Жегьеннемдиз кьилди физ гьазур я
гачал.

Дарманрин набататар

Биян

Вичин дувул хийирлу затIаралди (аскорбиндин, глицирризиндин кислотаяр, аспарагин) девлетлу набататрикай сад биян (солодка) я. Адак химиядин жуьреба-жуьре элементарни (алюминий, селен, калий, кальций, цур, ракь, магний ва мсб.) ква. Набататдин тандик эфирдин чIемер, сапонинар ва полисахаридар ква. Адак квай дармандин такьатар инсаниятдиз дегь заманайрилай инихъ малум я.

Бияндин тан яцIуди, мягькемди я. Адан кьакьанвал зур метрдилай метрдал кьван хкаж хьун мумкин я. Амма дувул лагьайтIа, саки 8 метр кьван чилин дериндиз физва. Цуьквер мичIивал квай хьтинбур жеда. И набататдин кьве жуьре ава.

Дарман патал адан дувулар гатфарин сифте вацра ва зулун эхирра кIватIун теклифзава. Чиликай хкудна, чуьхвена, чкал алудна, 30-35 сантиметр алай кьатIар атIана, абур ракъинал кьурурда. Кьуранвай биянрин дувулар хъипивал квайбур жеда. ИкI гьазурай дувулар 10 йисуз кьван хуьз жеда.

Адак хуквадинни ратарин, бронхит азарриз аксивалдай такьатар ква. Кьуру уьгьуьяр алудунин кардани бияндикай менфят къачузва. Хамунин азарар (агъургъан, псориаз, экзема, пузырчатка ва мсб.) сагъарун патални и набатат ишлемишиз жеда.

Бияндикай ва адан дувулрикай алай аямдин медицинада хейлин дарманар гьазурзава. Шекердин азар авайбурувайни бияндин дувулрикай гьазурнавай гьалимадикай менфят къачуз жеда. Амма инал тIварар кьунвай азарар квай инсанри биянар гьи жуьреда ишлемишун лазим ятIа чирун патал пешекардин меслятар чарасуз я, вучиз лагьайтIа адакай инсандиз зиян хкатдай дуьшуьшарни ава.

Чи ватанэгьлияр - гьар сана

Уьлкведа машгьур я

Москвада яшамиш жезвай тIвар-ван авай лезгийрикай сад Россиядин экономист ва общественный деятель, Г.В.Плеханован тIварунихъ галай Россиядин экономикадин университетдин маркетингдин факультетдин декан, "Экономика труда и управления персоналом" кафедрадин профессор, экономикадин илимрин доктор, Россиядин тIебии илимрин академиядин член-корреспондент, Дагъустан Республикадин илимдин лайихлу деятель, ФЛНКА-дин Советдин член **Асали Мегьамедалиевич АСАЛИЕВ** я.

Ам 1955-йисан 31-майдиз Рутул райондин Хъуьлуьдрин хуьре дидедиз хьана. Хайи хуьруьн мектеб куьтягьайдалай кьулухъ ада вичиз виликамаз бегенмиш хьайи Москвадин халкьдин майишатдин институтдик (гила адаз Г.В.Плеханован тIварунихъ галай РЭУ лугьузва) экечIун кьетIна. Амма сифте нубатда Яракьлу Кьушунрин жергеда къуллугъ тамамарунин месэла вилик акъвазна. Армияда къуллугъайдалай кьулухъ ам Москвадиз фена, вуздик экечIунин вири имтигьанар "вадралди" вахкана, вичин рикI алай пешедай дерин чирвилер къачуна. Вузда адакай лап хъсандиз кIелзавай студент хьана, ада Ленинан тIварунихъ галай стипендияни къачузвай. Далудихъ куьмек гудай кас галачир гележегдин профессор четинвилерай экъечIна, вичин макьсаддив агакьунин рекье авур алахъунар бегьер галайбур хьана.

1980-йисуз тафаватлудаказ вуз куьтягьайдалай кьулухъ ада гьа институтда илимдал машгьул хьун кьетIна. Ина Асали Мегьамедалиевич илимдин гурарай кукIушриз хкаж хьана: 1984-йисуз экономикадин илимрин кандидатвилин диссертация хвена, 1996-йисуз - илимрин докторвилин. Г.Плеханован тIварунихъ галай вуздин милли экономикадин кафедрада кIвалахай алимдиз 1999-йисуз профессорвилин тIвар гана.

2008-2013-йисара ада вуздин зегьметдин экономикадин ва кардал машгьуларунин кафедрадин заведующийвиле кIвалахна. Чи ватанэгьли алимдин регьбервилик квез 20-далай гзаф ксари илимрин кандидатвилин, са шумуд касди илимрин докторвилин диссертацияр гьазурна. Аспирантриз илимдин рекьяй регьбервал гунин кIвалахар ада исятдани давамарзава.

Асали Асалиев чIехи алакьунарни агалкьунар авай машгьур алимрин жергедай я. Адан агалкьунар Россиядин образованидин министерстводин "РФ-дин кьилин пешекарвилин образованидин сейли къуллугъчи" гьуьрметдин лишандалди ва маса гзаф шабагьралди къейднава. Адахъ гьукуматдин ва финансринни банкарин къурулушра регьбервилин кIвалахдин чIехи тежрибани ава. Ада технологиядин рекьяй вини дережадин затIар арадал гъунин, абур вилик тухунин кардани иштиракна.

А.Асалиева 2013-йисалай регьбервал гузвай маркетингдин факультет 2013-2014-йисарин нетижайрай вуздин виридалайни хъсан факультет яз гьисабна. И делилдини ам са гъвечIи муддатда метлеблу агалкьунар къазанмишиз, кIвалах тешкиллувилелди ва пешекарвилелди вилик тухуз алакьдай алим тирди успатзава.

Алимдин рикI волейболдал гзаф ала. Студент вахтара ам институтдин командадик квез къугьвана. Армияда къуллугъай йисара спортдин рекьяй къалурай агалкьунрай адаз спортдин мастервилин тIвар гана.

Асали Асалиевакай ам мукьувай чидай ксари ФЛНКА-дин сайтда алхишдин келимаяр гзаф кхьенва. Абуру машгьур ватанэгьли халкьдин, уьлкведин чIехи ватанперес, алай девирдин зурба алим, лайихлу инсан тирди къейднава.

Квез чидани?

Каспий гьуьлуькай

- Маса гьуьлерихъ, океанрихъ галаз алакъа авачир, Чилел алай виридалайни чIехи цин гьамбархана Каспий гьуьл я.
- Каспий гьуьлуьн виридалайни дерин чка 1025 метр кьван я.
- Геологиядин ва вичин екевилин кьетIенвилериз килигна, Каспий гьуьл гзаф алимри вир яз гьисабун дуьз я лугьузва.
- Каспий гьуьлуьз 130 вацI авахьзава.
- Маса гьуьлеривни океанрив гекъигайла, Каспий гьуьлуьн яд 5 сеферда кьван тIимил уькIуь я.
- Каспий гьуьлуьн тIвар 3 агъзур йис кьван идалай вилик адан къерехра яшамиш хьайи "каспияр" тайифадихъ галаз алакъалу я.
- Каспийдин рагъакIидай патан къерех Европада ава, рагъэкъечIдай патан къерех - Азияда.
- Ирандани Азербайжанда Каспий гьуьлуьз Хазардин ва я Мазендерандин гьуьл лугьузва.
- Каспий гьуьлуьн къерехрив 5 уьлкве гва: Россия, Къазахстан, Туьркмения, Иран ва Азербайжан.
- Каспий гьуьлуьн къерехда авай виридалайни чIехи шегьер Баку я.
- И гьуьлуьн винел патан майдан Къиргъизистан, Тажикистан, Польша, Белоруссия уьлквейрин майданрилай чIехи я.
- Каспий гьуьлуьн юкьван гьисабдин деринвал 208 метрдив агакьзава..
- Каспий гьуьлел са мус ятIа акьалтай виридалайни еке лепедин кьакьанвал 11 метр тир.
- Каспий гьуьлуьн це ва адан къерехра 1800-далайни гзаф гьайванрин жуьреяр яшамиш жезва.

Дуьньяда

Кьвед лагьай лепе туш

ВОЗ-дин кьетIен гьаларин рекьяй директор Д.Ницана "ТIугъвал 2020: эвер гунар, къарарар, нетижаяр" лишандик квез кьиле фейи конференциядал малумарайвал, коронавирусдин жуьрейри къалурзавайвал, тIугъвалдин кьвед лагьай лепе пайда хьанвач. И малуматар "Новости" РИА-ди раижзава.

Ада алай вахтунда бязи уьлквейра коронавирус акатзавайбурун кьадар артух, гьа са вахтунда бязи мулкара абурун кьадар тIимил жезвайдакайни хабар гана.

Адан фикирдалди, дуьньядин халкьарикай тIугъвалди анжах 5 процентдиз азият гуниз килигна, гзафбуру коронавирус еке къурхулувал арадал гъизвай азар тирди аннамишнавач. "Амма и 5 процент инсанар пис гьалда ава, абурун уьмуьр къурхулувилик акатнава", - лагьана ада.

ЦIийи коронавирусдин тIугъвал чкIанвайдакай ВОЗ-ди 2020-йисан 11-мартдиз малумарнай.

Эхиримжи йикъара чи уьлкведа коронавирус акатзавайбурун кьадар артух жезва. 14-октябрдин делилралди, Россияда коронавирусди азарлу авурбурун кьадар 1 340 409-дав агакьнава. ТIугъвал себеб яз 23 205 кас кьена. Сагъ хъхьанвайбурун кьадар 1 039 705-дав агакьнава.

Коронавирусдин жигьетдай санлай дуьньядин рекъемар 14-октябрдиз ихьтинбур я: 38 129 806 кас начагъ хьанва, 1 086 141 - кьенва, 26 466 156 - сагъар хъувунва.

Наразивал къалурна

США-да авай эрменийрин диаспорайрин векилар уьлкведин чIехи са шумуд шегьерда митинграл экъечIна. Идакай, "Axios" чешмедал асаслу яз, "Лента.ру" сайтди хабар гузва.

Дагълух Къарабахда авай къал-къиждиз аксивал къалурзавай агъзурралди эрменийри Лос-Анджелес, Бостон ва Нью-Йорк шегьерра чпин наразивал малумарна. Кьилди къачуртIа, эрменийрин диаспорадин векилар Азербайжандин ва Туьркиядин векилханайрин вилик кIватI хьана, автомобилрин бязи рекьер агална. Идалай вилик эрменийрин диаспорадин векилри, тапан информация чапнава лугьуз, Америкадин "Los Angeles Times" газетдик тахсир кутунай.

Къарабахда женгер 27-сентябрдиз башламишна. Гьа сифте йикъарилай Эрменистандини Азербайжанди сада муькуьдак тахсирар кутазвай. Саки кьве гьафтеда ягъунар кьиле фейидалай кьулухъ, 9-октябрдиз, республикайрин къецепатан крарин министрри, Россиядин арачивал аваз, Москвада рахунар кьиле тухвана. Нетижада 10-октябрдин сятдин 12-даз женгер акъвазардай меслятдал атана. Амма баришугъвал малумарайдалай кьулухъни кьве республикадини, ягъунар давамарзава лугьуз, сада-садак тахсирар кутазва.

Каш себеб яз

ООН-ди 2020-йисуз кашак кьейибурун кьадар гьисабна. "Reuters" чешмеди хабар гузвайвал, идан гьакъиндай ООН-дин недай суьрсетдиз талукь вири дуьньядин программадин директор Д.Бизлиди малумарна.

Тешкилатдин делилралди, алай йисуз ирид миллион кьван инсанар каш себеб яз кьена. Бизлидин гафаралди, ихьтин акьалтIай четин месэладихъ галаз женг чIугун патал ООН-ди мукьвал тир зур йисан муддатда 6,8 миллиард доллар кIватIна кIан жеда.

Гьеле июлдиз хабар гайивал, тIугъвалдихъ галаз алакъалу сергьятвилер себеб яз, бязи уьлквейра недай затIар ва медицинадин куьмек агакьарунин жигьетдай хуьрерихъ галаз авай алакъаяр атIана. Ихьтин татугай гьалар себеб яз, дуьньяда гьар вацра 10 агъзур кас кашакди рекьизва.

Украинани экечIда

Европади Белоруссиядин президентдиз акси яз кардик кутазвай санкцийра Украинадизни иштиракиз кIанзава. Идакай "Европейская правда" чешмеди хабар гана.

Украинадин МИД-дин кьил Д.Кулебади малумарайвал, Евросоюзди Белоруссиядиз акси санкцийриз талукь месэлаяр гьялайдалай кьулухъ чпини ихьтин серенжемрик кьил кутун мумкин я.

Белоруссияда августдилай инихъ бязи ватандашрин иштираквал авай наразивилин серенжемар давам жезва. Абуру президент хкягъунин цIийи сечкияр кьиле тухун истемишзава.

Россия хкяна

Россия пуд йисан муддатда инсанрин ихтияррин рекьяй ООН-дин Советдин членвиле хкяна. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

Вири дуьньядин тешкилатдин Генассамблеядин заседание кьиле фейи вахтунда Россиядиз 158 уьлкведи сес гана.

Женевада ООН-дин отделенидин патав гвай Россиядин гьамишан векилханади Twitter-да малумарайвал, Россия и Советдик кьуд йисан танафусдилай кьулухъ экечI хъувуна.

Ичкиди акьул кьери ийизва

Нью-Йоркдин медицинадин ахтармишунрин институтдин алимри субутнавайвал, мукьвал-мукьвал ички хъуни инсандин мефтIедиз пис таъсирзава. Кьилди къачуртIа, ички гзаф ишлемишуни инсандин акьул зайифарзава, виликдай авай чирвилер, тежриба квадарзава ва нетижада инсан кьиникьал гьидай азар пайда жезва.

Алимрин дестеди "Molecular Neurobiology" журналда чапнавай ахтармишунрин нетижаяр "Лента.ру" сайтди куьрелди раижнава.

Чин гьазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

понедельник, 19 октября

РГВК

06.50 «Заряжайся!»
07.00 Новости Даг.
08.05 «Заряжайся!»
08.15 «Здравствуй, мир!» 0+
08.50 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Русский музей детям» 5 с.
09.25 Х/ф «Ты у меня одна»
11.10 «Галерея искусств» 6+
11.35 «Годекан» 6+
12.05 «Парламентский вестник»
12.30 Новости Даг.
12.50 Х/ф «Золушка»
14.30 Новости Даг.
14.50 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
15.25 «Служа Родине»
15.40 «Art-клуб» 0+
16.05 Мультфильм 0+
16.30 Новости Даг.
16.55 «В центре внимания»
17.00 Д/с «Путешествия на край света»
17.30 Т/с «Орлова и Александров» 15 с.
18.25 Мультфильм 0+
18.45 Передача «Мил»
19.30 Новости Даг.
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Кунацкая»
21.05 «Дагестанский календарь» 0+
21.10 «Экологический вестник»
21.25 «Учимся побеждать»
21.45 «Дагестан туристический» 6+
22.00 «На виду»
22.30 Новости Даг.
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Угол зрения»
23.50 Д/с «Карта Родины» 4 с.

ПЕРВЫЙ

5.00,**9.25** Доброе утро. (12+).
9.00,**12.00**,**15.00**,**3.00** Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.15,**1.10** Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00,**3.35** Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 На самом деле. (16+).
19.45 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время. (16+).
21.30 Мосгаз. Новое дело майора Черкасова. (16+).
22.30 Док-ток. (16+).
23.30 Вечерний Ургант. (16+).
0.10 Познер. (16+).
2.45,**3.05** Наедине со всеми. (16+).

РОССИЯ 1

17.15 Видеоролики ГИБДД
17.20 Парламентский вестник.
17.40 Фестиваль «Радуга». Док/фильм «Соседи» ГТРК Волгоград.
18.05 «Акценты».

5.00,**9.30** Утро России.
9.00,**14.30**,**21.05** Вести. Местное время.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00,**14.00**,**17.00**,**20.00** Вести.
11.30 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
12.40,**18.40** 60 минут.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
21.20 Т/с "Возвращение".
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.20 Т/с "Каменская". (16+).
4.05 Т/с "Гражданин начальник". (16+).

НТВ

5.10 Т/с "Мухтар. Новый след". (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00,**10.00**,**13.00**,**16.00**, **19.00**,**23.35** Сегодня.
8.25,**10.25** Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие.
14.00 Место встречи.
16.25 ДНК. (16+).
18.30,**19.40** Т/с "Пес". (16+).
21.20 Т/с "Скорая помощь". (16+).
23.45 Основано на реальных событиях. (16+).
1.20 Место встречи. (16+).
3.15 Их нравы.
3.40 Т/с "Свидетели". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30,**5.40** По делам несовершеннолетних. (16+).
8.05 Давай разведемся! (16+).
9.10,**4.00** Тест на отцовство. (16+).
11.20,**3.05** Д/ф "Реальная мистика". (16+).
12.30,**2.15** Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.35,**1.20** Д/ф "Порча". (16+).
14.05,**1.50** Д/ф "Знахарка". (16+).
14.35 Мелодрама "Избранница". (Украина). (16+).
19.00 Мелодрама "Ирония любви". (16+).
23.15 Т/с "Женский доктор 3" (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Детектив "Ночное происшествие".
10.05 Д/ф "Любовь Соколова. Без грима". (12+).
11.00 Городское собрание. (12+).
11.30,**14.30**,**17.50**,**22.00** События.
11.50,**3.20** Т/с "Коломбо".
13.40,**5.20** Мой герой. Лариса Луппиан. (12+).
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с "Анна-детективъ".
16.55 Д/ф "Юрий Богатырев. Чужой среди своих". (16+).
18.15 Т/с "Смерть в объективе". "Мышеловка".
22.35 Хата у края. (16+).
23.05,**1.35** Знак качества.
0.00 События. 25-й час.
0.35 Петровка, 38. (16+).
0.55 Д/ф "Фальшивая родня". (16+).
2.15 Д/ф "Мария Спиридонова. Одна ночь и вся жизнь". (12+).
2.55 Истории спасения.

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00,**13.00**,**18.00**,**21.15** Новости дня.
8.25 Д/ф "Легенды разведки. Николай Кузнецов". (16+).
9.20,**10.05**,**13.15** Т/с "Операция "Тайфун". Задания особой важности". (12+).
10.00,**14.00** Военные новости.
13.40,**14.05**,**15.50** Т/с "Позывной "Стая". (16+).
18.30 Специальный репортаж. (12+).
18.50 Д/с "Ступени Победы". "ПВО Москвы". (12+).
19.40 Скрытые угрозы". "Альманах ц38. (12+).
20.25 Д/с "Загадки века с Сергеем Медведевым". "Вождь и провидцы". (12+).
21.25 Открытый эфир.
23.05 Между тем. (12+).
23.40 Т/с "Вечный зов".

вторник, 20 октября

РГВК

06.50«Заряжайся!»
07.00 Новости Даг.
07.20 Передача «Мил»
08.00 «Заряжайся!»
08.05 Мультфильм 0+
08.30 Новости Даг.
08.50 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Путешествия на край света»
09.25 Х/ф «Королева Шантеклера» 0 +
11.15 Мультфильм 0+
11.30 Т/с «Орлова и Александров» 15 с.
12.30 Новости Даг.
12.50 «Дагестанский календарь» 0+
12.55 Х/ф «Варвара-краса, длинная коса» 0+
14.30 Новости Даг.
14.50 «Дагестанский календарь» 0+
14.55 «На виду»
15.25 «Дагестан туристический» 6+
15.45 «Учимся побеждать»
16.05 «Экологический вестник»
16.20 «Дагестанский календарь» 0+
16.30 Новости Даг.
16.55 «В центре внимания»
17.00 Д/с «Путешествия на край света»
17.30 Т/с «Орлова и Александров» 16 с.
18.25 Мультфильм 0+
18.45 Передача «Аьрщи ва агьлу»
19.30 Новости Даг.
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности»
20.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
21.20 «Психологическая азбука»
21.45 «Молодежный микс»
22.00 «Человек и вера»

ПЕРВЫЙ

5.00,**9.25** Доброе утро. (12+).
9.00,**12.00**,**15.00**,**3.00** Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.15,**1.10** Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00,**3.35** Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 На самом деле. (16+).
19.45 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время. (16+).
21.30 Мосгаз. Новое дело майора Черкасова. (16+).
22.30 Док-ток. (16+).
23.30 Вечерний Ургант.
0.10 Повелитель молекул. Константин Северинов. (12+).
2.45,**3.05** Наедине со всеми. (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал «Рубас»
17.15 ГИБДД
17.20 ТОКС ведет поиск.
17.50 Актуальное интервью.
18.10 Фестиваль «Радуга» Д/фильм «Гончарное дело и музей ковров»

5.00,**9.30** Утро России.
9.00,**14.30**,**21.05** Вести. Местное время.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00,**14.00**,**17.00**,**20.00** Вести.
11.30 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
12.40,**18.40** 60 минут.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.15 Андрей Малахов.
21.20 Т/с "Возвращение".
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.20 Т/с "Каменская". (16+).
4.05 Т/с "Гражданин начальник". (16+).

НТВ

5.10 Т/с "Мухтар. Новый след". (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00,**10.00**,**13.00**,**16.00**, **19.00**,**23.35** Сегодня.
8.25,**10.25** Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие.
14.00 Место встречи.
16.25 ДНК. (16+).
18.30,**19.40** Т/с "Пес". (16+).
21.20 Т/с "Скорая помощь". (16+).
23.45 Основано на реальных событиях. (16+).
1.20 Место встречи. (16+).
3.10 Их нравы.
3.40 Т/с "Свидетели". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30,**5.40** По делам несовершеннолетних. (16+).
8.35 Давай разведемся! (16+).
9.45,**4.00** Тест на отцовство. (16+).
11.55,**3.10** Д/ф "Реальная мистика". (16+).
13.00,**2.20** Д/ф "Понять. Простить". (16+).
14.05,**1.25** Д/ф "Порча". (16+).
14.35,**1.55** Д/ф "Знахарка". (16+).
15.05 Детектив "Украденная свадьба". (16+).
19.00 Мелодрама "Три истории любви". (16+).
23.25 Т/с "Женский доктор 3" (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.20 Х/ф "Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона. Сокровища Агры".
11.30,**14.30**,**17.50**,**22.00** События.
11.50,**0.35** Петровка, 38.
12.05,**3.20** Т/с "Коломбо".
13.40,**5.15** Мой герой. Андрей Межулис. (12+).
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с "Анна-детективъ".
16.55 Д/ф "Василий Шукшин. Комплекс провинциала". (16+).
18.15 Т/с "Смерть в объективе". "Аура убийства".
22.35,**2.55** Осторожно, мошенники! Слезы шоу-бизнеса. (16+).
23.05,**1.35** Д/ф "Последняя воля "Звезд". (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.55 Д/ф "Женщины Марица Лиепы". (16+).
2.15 Д/ф "Любимая женщина Владимира Ульянова". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00,**13.00**,**18.00**,**21.15** Новости дня.
8.20,**10.05**,**13.15**,**14.05** Т/с "МУР есть МУР!" (12+).
10.00,**14.00** Военные новости.
18.30 Специальный репортаж. (12+).
18.50 Д/с "Ступени Победы". "Битва за Москву". (12+).
19.40 Легенды армии с Александром Маршалом. Сергей Шпаковский. (12+).
20.25 Улика из прошлого". "Золотая лихорадка в СССР: по следам самородка. (16+).
21.25 Открытый эфир. (12+).
23.05 Между тем. (12+).
23.40 Т/с "Вечный зов". (12+).

среда, 21 октября

РГВК

06.50 «Заряжайся!»
07.00 Новости Даг.
07.20 Передача «Аьрщи ва агьлу»
08.00 «Заряжайся!»
08.05 Мультфильмы
08.30 Новости Даг.
08.50 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Путешествия на край света»
09.25 Х/ф «Рапсодия»
11.30 Т/с «Орлова и Александров» 16 с.
12.30 Новости Даг.
12.50 Х/ф «Максим Перепелица» 0+
14.30 Новости Даг.
14.50 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
15.25 «Подробности»
15.45 «Человек и вера»
16.10 Мультфильм 0+
16.30 Новости Даг.
16.55 «В центре внимания»
17.00 «На злобу дня»
17.10 Д/с «Путешествия на край света»
17.35 Т/с «Метод Фрейда» 1 с.
18.25 «Art-клуб» 0+
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30 Новости Даг.
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 Проект «Мы – народ российский. Дагестан многонациональный»
20.50 «Здоровье»
21.45 «Дагестан туристический» 6+
22.00 «Городская среда»
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Аутодафе»
00.00 «Дагестанский календарь» 0+

ПЕРВЫЙ

5.00,**9.25** Доброе утро. (12+).
9.00,**12.00**,**15.00**,**3.00** Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.15,**1.00** Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00,**3.25** Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 На самом деле. (16+).
19.45 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время. (16+).
21.30 Мосгаз. Новое дело майора Черкасова.
22.30 Док-ток. (16+).
23.30 Вечерний Ургант.
0.10 Повелитель долголетия. Алексей Москалев. (12+).
2.35,**3.05** Наедине со всеми. (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал «Даргала анкъи» (на даргинском языке)
17.15 ГИБДД
17.20 Шестой Международный фестиваль Русских театров.
17.40 Республика.
18.00 На музыкальной волне.

5.00,**9.30** Утро России.
9.00,**14.30**,**21.05** Вести. Местное время.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00,**14.00**,**17.00**,**20.00** Вести.
11.15 Д/ф "Никита Михалков". (12+).
12.40,**18.40** 60 минут.
14.55 Т/с "Московская борзая". (12+).
17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
21.20 Т/с "Возвращение".
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.20 Т/с "Каменская". (16+).

НТВ

5.10 Т/с "Мухтар. Новый след". (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00,**10.00**,**13.00**,**16.00**, **19.00**,**23.35** Сегодня.
8.25,**10.25** Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие.
14.00 Место встречи.
16.25 ДНК. (16+).
18.30,**19.40** Т/с "Пес". (16+).
21.20 Т/с "Скорая помощь". (16+).
23.45 Поздняков. (16+).
0.00 Захар Прилепин. Уроки русского. (12+).
0.30 Мы и наука. Наука и мы. (12+).
1.30 Место встречи. (16+).
3.20 Их нравы.
3.45 Т/с "Свидетели". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.00 Давай разведемся! (16+).
9.10,**4.30** Тест на отцовство. (16+).
11.20,**3.40** Д/ф "Реальная мистика". (16+).
12.30,**2.50** Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.35,**1.55** Д/ф "Порча". (16+).
14.05,**2.25** Д/ф "Знахарка". (16+).
14.35 Мелодрама "Ирония любви". (16+).
19.00 Мелодрама "Шанс на любовь". (Украина). (16+).
23.00 Т/с "Женский доктор 3" (16+).
6.10 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И... (16+).
8.40 Детектив "Два билета на дневной сеанс".
10.45 Д/ф "Екатерина Савинова. Шаг в бездну".
11.30,**14.30**,**17.50**,**22.00** События.
11.50,**0.35** Петровка, 38.
12.05,**3.20** Т/с "Коломбо".
13.40,**5.20** Мой герой. Мария Кравченко. (12+).
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с "Анна-детективъ".
16.55 Д/ф "Марат Башаров. Мне ничего не будет!"
18.05 Т/с "Смерть в объективе". "Каменный гость". (12+).
20.00 Т/с "Смерть в объективе". "Паук". (12+).
22.35,**2.55** Линия защиты
23.05,**1.35** Д/ф "Диагноз для вождя". (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.55 Прощание. Наталья Гундарева. (16+).
2.15 Д/ф "А.Коллонтай и ее мужчины".

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00,**13.00**,**18.00**,**21.15** Новости дня.
8.40 Д/ф "Легенды госбезопасности. Исхак Ахмеров. Мистер "Резидент". (16+).
9.35,**10.05**,**13.15**,**14.05** Т/с "МУР есть МУР! 2". (12+).
10.00,**14.00** Военные новости.
18.30 Специальный репортаж. (12+).
18.50 Д/с "Ступени Победы". "Снайперы Сталинграда". (12+).
19.40 Последний день. Юрий Катин-Ярцев. (12+).
20.25 Д/с "Секретные материалы". (12+).
21.25 Открытый эфир. (12+).
23.05 Между тем. (12+).
23.40,**2.30** Т/с "Вечный зов". (12+).

четверг, 22 октября

РГВК

06.50 «Заряжайся!»
07.00 Новости Даг.
07.20 Передача «Адамти ва замана»
08.00«Заряжайся!»
08.05 Мультфильм 0+
08.30 Новости Даг.
08.50 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Путешествия на край света»
09.25 Х/ф «Римские каникулы» 0+
11.40 Т/с «Метод Фрейда» 1 с.
12.30 Новости Даг.
12.50 «Здоровье»
13.40 «Art-клуб» 0+
14.05 «Дагестан туристический» 6+
14.20 «Дагестанский календарь» 0+
14.30 Новости Даг.
14.50 «Аутодафе»
15.30 «Городская среда»
16.05 Мультфильм 0+
16.30 Новости Даг.
16.55 «В центре внимания»
17.00 Д/с «Путешествия на край света»
17.25 Т/с «Метод Фрейда» 2 с.
18.15 «Дагестан без коррупции»
18.45 Передача «Паданги гIамалги заманги»
19.30 Новости Даг.
19.55 «За скобками»
20.00 Новости Даг.
20.20 «Агросектор»
20.50 «Прогулки по музею» 6+
21.15 «Психологическая азбука»
21.40 Ток-шоу «Общественный интерес»
22.30 Новости Даг.
22.55 «За скобками»

ПЕРВЫЙ

5.00,**9.25** Доброе утро. (12+).
9.00,**12.00**,**15.00**,**3.00** Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.15,**1.20** Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00,**3.40** Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 На самом деле. (16+).
19.45 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время. (16+).
21.30 Мосгаз. Новое дело майора Черкасова. (16+).
22.30 Большая игра. (16+).
23.30 Вечерний Ургант. (16+).
0.10 Дар Костаки.
2.55,**3.05** Наедине со всеми. (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал «Лалаан» (на рутульском языке)
17.15 ГИБДД
17.20 «Воздушный асс».
17.50 Наш вернисаж.
18.15 Дагестан спортивный.

5.00,**9.30** Утро России.
9.00,**14.30**,**21.05** Вести. Местное время.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00,**14.00**,**17.00**,**20.00** Вести.
11.30 Судьба человека
12.40,**18.40** 60 минут.
14.55 Т/с "Московская борзая". (12+).
17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
21.20 Т/с "Возвращение".
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.20 Т/с "Каменская". (16+).
4.05 Т/с "Гражданин начальник". (16+).

НТВ

5.10 Т/с "Мухтар. Новый след". (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00,**10.00**,**13.00**,**16.00**, **19.00**,**23.35** Сегодня.
8.25,**10.25** Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие.
14.00 Место встречи.
16.25 ДНК. (16+).
18.30,**19.40** Т/с "Пес". (16+).
21.20 Т/с "Скорая помощь". (16+).
23.45 ЧП. Расследование. (16+).
0.20 Д/ф "Муслим Магомаев. Возвращение". (16+).
1.20 Место встречи. (16+).
3.10 Их нравы.
3.40 Т/с "Свидетели". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.00 Давай разведемся! (16+).
9.10,**4.30** Тест на отцовство. (16+).
11.20,**3.40** Д/ф "Реальная мистика". (16+).
12.30,**2.50** Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.35,**1.55** Д/ф "Порча". (16+).
14.05,**2.25** Д/ф "Знахарка". (16+).
14.35 Мелодрама "Три истории любви". (16+).
19.00 Мелодрама "Гроза над Тихоречьем". (Украина). (16+).
23.00 Т/с "Женский доктор 3" (16+).
6.10 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И... (16+).
8.40 Х/ф "Первое свидание".
10.35 Д/ф "Юрий Назаров. Злосчастный триумф".
11.30,**14.30**,**17.50**,**22.00** События.
11.50,**3.25** Т/с "Коломбо".
13.40,**5.20** Мой герой. Александр Горчилин. (12+).
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с "Анна-детективъ".
16.55 Д/ф "Ролан Быков. Синдром Наполеона".
18.10 Детектив "Огненный ангел". (12+).
22.35 10 самых... Звездные отцы-кукушки. (16+).
23.05 Д/ф "Актерские судьбы. Кто в доме хозяин?"
0.00 События. 25-й час.
0.35 Петровка, 38. (16+).
0.55 Приговор. Березовский против Абрамовича.
1.35 Удар властью. Импичмент Ельцина. (16+).
2.20 Д/ф "Екатерина Фурцева. Горло бредит бритвой". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00,**13.00**,**18.00**,**21.15** Новости дня.
8.20,**18.30** Специальный репортаж. (12+).
8.40 Не факт!
9.10,**10.05**,**13.15**,**13.40**,**14.05** Т/с "МУР есть МУР! 3". (12+).
10.00,**14.00** Военные новости.
18.50 Д/с "Ступени Победы". "Ночные ведьмы" Севастополя". (12+).
19.40 Легенды космоса.
20.25 Код доступа. (12+).
21.25 Открытый эфир. (12+).
23.05 Между тем. (12+).
23.40 Т/с "Вечный зов". (12+).
5.00 Д/ф "Россия и Китай. "Путь через века".
5.35 Х/ф "В небе "Ночные ведьмы".

пятница, 23 октября

РГВК

06.45 «Заряжайся!»
07.00 Новости Даг.
07.20 Передача «Паданги гIамалги заманги»
08.00 «Заряжайся!»
08.10 Мультфильмы
08.30 Новости Даг.
08.50 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Путешествия на край света»
09.25 Х/ф «Семь невест для семи братьев» 0+
11.10 «Дагестан без коррупции»
11.40 Т/с «Метод Фрейда» 2 с.
12.30 Новости Даг.
12.50 Х/ф «Жила-была девочка» 0+
14.05 «Прогулки по музею» 6+
14.30 Новости Даг.
14.50 Ток-шоу «Общественный интерес»
15.40 «Психологическая азбука»
16.00 «Агросектор»
16.30 Новости Даг.
16.55 «В центре внимания»
17.00 «На злобу дня»
17.10 Театр кукол представляет: «Горы Кавказа, приветствую вас!»
18.15 «Интервью» с Хамис Шамиловой
18.45 Передача «Заманлар гете, халкъ гетмес»
19.30 Новости Даг.
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности»
20.45 «На виду спорт»
21.25 «Молодежный микс»
21.45 «Круглый стол»
22.20 «Дагестанский календарь» 0+

ПЕРВЫЙ

5.00,**9.25** Доброе утро. (12+).
9.00,**12.00**,**15.00** Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55,**3.00** Модный приговор.
12.15 Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15,**3.50** Давай поженимся! (16+).
16.00,**4.30** Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 Человек и закон. (16+).
19.45 Телеигра "Поле чудес". (16+).
21.00 Время. (16+).
21.30 Голос. (12+).
23.30 Вечерний Ургант.
0.25 Д/ф "Паваротти". (16+).
2.15 Наедине со всеми.

РОССИЯ 1

09.00 Канал «Гюлистан»)
17.15 Видеоролики ГИБДД
17.20 Духовная жизнь.
17.40 Репортаж с Сессии Народного Собрания РД
5.00,**9.30** Утро России.
9.00,**14.30**,**21.05** Вести. Местное время.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00,**14.00**,**17.00**,**20.00** Вести.
11.30 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
12.40,**18.40** 60 минут. (12+).
14.55 Т/с "Московская борзая". (12+).
17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
21.20 Аншлаг" и Компания. (16+).
1.30 Х/ф "Последняя жертва Анны". (12+).

НТВ

5.10 Т/с "Мухтар. Новый след". (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00,**10.00**,**13.00**,**16.00**, **19.00** Сегодня.
8.25,**10.25** Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие.
14.00 Место встречи.
16.25 ДНК. (16+).
17.25 Жди меня. (12+).
18.20,**19.40** Т/с "Пес". (16+).
21.20 Т/с "Скорая помощь". (16+).
23.30 Своя правда. (16+).
1.20 Квартирный вопрос.
2.25 Агентство скрытых камер. (16+).
3.30 Т/с "Свидетели". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30,**4.15** По делам несовершеннолетних. (16+).
8.35,**5.05** Давай разведемся! (16+).
9.45 Тест на отцовство. (16+).
11.55,**3.20** Д/ф "Реальная мистика". (16+).
13.00,**2.30** Д/ф "Понять. Простить". (16+).
14.05,**1.35** Д/ф "Порча". (16+).
14.35,**2.05** Д/ф "Знахарка". (16+).
15.05 Мелодрама "Шанс на любовь". (16+).
19.00 Мелодрама "Танец мотылька". (Украина). (16+).
23.10 Про здоровье. (16+).
23.25 Мелодрама "Время счастья". (Россия - Украина). (16+).
5.55 Домашняя кухня. (16+).
6.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.15 Доктор И... (16+).
8.50,**11.50** Т/с "Сельский детектив". "Иголка в стоге сена". (12+).
11.30,**14.30**,**17.50** События.
13.15,**15.10** Т/с "Сельский детектив". "Ловушка для мертвеца". (12+).
14.50 Город новостей.
15.50 Т/с "Сельский детектив". "Ограбление по-ольховски". (12+).
18.15 Детектив "Овраг".
20.05 Х/ф "Загадка Фибоначчи". (12+).
22.00 В центре событий.
23.10 Приют комедиантов.
1.05 Д/ф "Вокруг смеха за 38 дней". (12+).
1.50 Петровка, 38. (16+).
2.05 Т/с "Пуля-дура. Агент и сокровище нации".
4.55 В центре событий.
5.55 Детектив "Два билета на дневной сеанс".

ЗВЕЗДА

7.15,**8.20** Х/ф "Львиная доля". (12+).
8.00,**13.00**,**18.00**,**21.15** Новости дня.
10.00,**14.00** Военные новости.
10.05,**13.20**,**14.05** Т/с "Назад в СССР". (16+).
14.50 Х/ф "Приступить к ликвидации".
18.40,**21.25** Т/с "СМЕРШ". (16+).
23.10 Десять фотографий. Виктор Дробыш.
0.05 Д/ф "Просто жить". (12+).
1.15 Т/с "Чисто английское убийство". (Великобритания). (12+).
3.55 Х/ф "Их знали только в лицо". (12+).
5.25 Д/ф "Стихия вооружений: воздух".

суббота, 24 октября

РГВК

07.00 Новости Даг.
07.20 Передача «Заманлар гете, халкъ гетмес»
08.00 Мультфильм 0+
08.30 Новости Даг.
08.55 Х/ф «Труффальдино из Бергамо»
11.20 «Мой малыш»
11.50 «Молодежный микс»
12.05 «Подробности»
12.25 «Мир сквозь танец»
14.45 «На виду. Спорт»
15.15 «Круглый стол»
15.50 «Здравствуй, мир!» 0+
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «»В центре внимания» 0+
16.55 «Дежурная часть»
17.05 Х/ф «Горская новелла»
18.25 Дневник фестиваля «Вся Россия 2020» 0+
18.45 Передача «Вахтар ва инсанар»
19.30 Новости Даг.
19.55 «Дежурная часть»
20.05 «Парламентский вестник»
20.25 Проект «Мы – народ российский. Дагестан многонациональный»
20.55 «Первая студия»
21.55 «Годекан» 6+
22.30 Время новостей Дагестана
22.55 Х/ф «Первоклассница» 0+
00.05 «Народный инспектор»
00.30 Новости Даг.
00.55 «Дагестанский календарь» 0+
01.00 Передача на лезгинском языке

ПЕРВЫЙ

6.00 Доброе утро. Суббота.
9.00 Умницы и умники. (12+).
9.45 Слово пастыря.
10.00,**12.00** Новости. (16+).
10.15 101 вопрос взрослому. (12+).
11.10,**12.15** Видели видео?
13.55 На дачу! с Н. Барбье.
15.00 Кто хочет стать миллионером? (12+).
16.20 Горячий лед. Фигурное катание. Кубок России 2020. Женщины. Короткая программа. Прямой эфир.
17.20 Ледниковый период.
21.00 Время. (16+).
21.20 Сегодня вечером. (16+).
23.00 Лобода. Суперстаршоу! (16+).
1.20 Наедине со всеми. (16+).
2.05 Модный приговор.
2.55 Давай поженимся! (16+).
4.35 Мужское/Женское.

РОССИЯ 1

08.00 ВЕСТИ. МЕСТНОЕ ВРЕМЯ.
08.20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. СУББОТА.
5.00 Утро России. Суббота.
8.00 Вести. Местное время.
8.20 Местное время. Суббота.
8.35 По секрету всему свету.
9.00 Тест. (12+).
9.25 Пятеро на одного.
10.10 Сто к одному.
11.00 Вести.
11.30 Юмор! Юмор! Юмор!! (16+).
12.30 Доктор Мясников. (12+).
13.40 Х/ф "Доктор Улитка". (12+).
18.00 Привет, Андрей! (12+).
20.00 Вести в субботу.
21.00 Х/ф "Чужая". (12+).
1.00 Х/ф "Не уходи". (12+).

НТВ

5.05 ЧП. Расследование.
5.30 Х/ф "Осенний марафон". (12+).
7.20 Смотр.
8.00,**10.00**,**16.00** Сегодня.
8.20 Готовим с Алексеем Зиминым.
8.45 Кто в доме хозяин?
9.25 Едим дома.
10.20 Главная дорога. (16+).
11.00 Живая еда с Сергеем Малоземовым. (12+).
12.00 Квартирный вопрос.
13.00 Д/ф "Государство это я. Доктор Лиза". (16+).
14.00 Поедем, поедим!
15.00 Своя игра.
16.20 Следствие вели. (16+).
18.00 По следу монстра.
19.00 Центральное телевидение.
20.20 Ты не поверишь!
21.20 Секрет на миллион". "Тайны бывших жен
23.25 Международная пилорама. (16+).
0.15 Квартирник НТВ у Маргулиса". Хибла Герзмава "Классика и Джаз.

ДОМАШНИЙ

6.30,**6.20** 6 кадров. (16+).
6.35 Д/с "Звезды говорят". (16+).
7.40 Комедия "Французская кулинария". (16+).
11.35,**0.45** Т/с "Провинциалка" (16+).
19.00 Т/с "Любовь против судьбы" (Турция). (16+).
22.45 Мелодрама "Сестренка". (Россия - Украина). (16+).
4.50 Д/с "Эффекты Матроны". (16+).
5.30 Домашняя кухня. (16+).

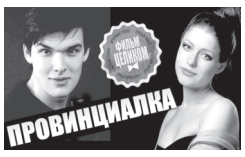

ТВ-ЦЕНТР

7.50 Православная энциклопедия.
8.20 Полезная покупка.
8.25 Д/ф "Всеволод Сафонов. В двух шагах от славы". (12+).
9.15,**11.45** Х/ф "Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона. Двадцатый век начинается". (12+).
11.30,**14.30**,**23.45** События.
12.50,**14.45** Х/ф "Дом на краю леса". (12+).
17.05 Х/ф "Танцы на песке". (16+).
21.00 Постскриптум.
22.15 Право знать! (16+).
0.00 90-е. Криминальные жены. (16+).
0.50 90-е. Чумак против Кашпировского. (16+).
1.35 Хата у края. (16+).
2.00 Д/ф "Юрий Богатырев. Чужой среди своих". (16+).
2.40 Д/ф "Марат Башаров. Мне ничего не будет!"

ЗВЕЗДА

6.00 М/ф.
7.20,**8.15** Х/ф "Я - Хортица".
8.00,**13.00**,**18.00** Новости дня.
9.00 Легенды цирка
9.30 Легенды кино.
10.15 Д/с "Загадки века ".
11.05 Улика из прошлого.
11.55 Не факт!
12.30 Круиз-Контроль. "Минеральные Воды - Пятигорск.
13.15 Специальный репортаж. (12+).
13.35 СССР. Знак качества.
14.25 Морской бой.
15.30 Д/ф "Бой за берет".
16.10 Д/с "Особое оружие. Географы - Великой Победе".
18.10 Задело!
18.25,**20.25** Т/с "Позывной "Стая". (16+).
22.20 Х/ф "Фартовый".
0.20 Х/ф "Приступить к ликвидации".
2.35 Х/ф "Дело ц306". (12+).

воскресенье, 25 октября

РГВК

07.00 Новости Даг.
07.20 Передача «Вахтар ва инсанар»
08.00 «Мой малыш»
08.30 Новости Даг.
08.50 Мультфильм 0+
09.05 «Мир сквозь танец»
11.25 «Городская среда»
11.55 «Здравствуй, мир!» 0+
12.30 «Молодежный digest» 0+
12.45 «Арт-клуб» 0+
13.10 «Мастер спорта»
13.40 «Вся Россия 2020» 0+
14.00 «Прогулки по музею» 6+
14.20 «Психологическая азбука»
14.40 «Круглый стол»
15.20 «Молодежный микс»
15.35 «Человек и вера»
16.05 «Агросектор»
16.35 «Дежурная часть»
16.50 «В центре внимания» 0+
16.55 Мультфильм 0+
17.05 «Учимся побеждать»
17.20 «Человек и право»
18.30 «Молодежный digest» 0+
18.45 «Память поколений.»
19.20 «Дагестанский календарь» 0+
19.30 Новости Даг.
20.45 «Служа Родине»
21.05 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»

ПЕРВЫЙ

5.05,**6.10** Х/ф "Пять вечеров". (12+).
6.00,**10.00**,**12.00** Новости.
6.55 Играй, гармонь любимая! (12+).
7.40 Часовой. (12+).
8.10 Здоровье. (16+).
9.20 Непутевые заметки.
10.15 Жизнь других. (12+).
11.15,**1.05** Наедине со всеми. (16+).
12.15 Движение вверх.
13.40 Х/ф "Статский советник". (16+).
17.40 Горячий лед. Фигурное катание. Кубок России 2020. Женщины. Произвольная программа. Прямой эфир.
19.05 Три аккорда. (16+).
21.00 Время. (16+).
22.00 Что? Где? Когда? Осенняя серия игр.
23.10 Х/ф "Углерод". (16+).
1.50 Модный приговор.

РОССИЯ 1

4.25,**2.20** Х/ф "Я подарю себе чудо". (12+).
6.00 Х/ф "Гувернантка". (12+).
8.00 Местное время. Воскресенье.
8.35 Устами младенца.
9.20 Когда все дома с Тимуром Кизяковым.
10.10 Сто к одному.
11.00 Вести.
11.30 Х/ф "Цена измены". (12+).
13.30 Х/ф "Линия жизни". (12+).
17.40 Удивительные люди. Новый сезон. (12+).
20.00 Вести недели.
22.00 Москва. Кремль. Путин.
22.40,**0.15** Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
23.40 Д/ф "Опасный вирус. План спасения". (12+).

НТВ

5.15 Х/ф "Я шагаю по Москве".
6.40 Центральное телевидение. (16+).
8.00,**10.00**,**16.00** Сегодня.
8.20 У нас выигрывают! (12+).
10.20 Первая передача. (16+).
11.00 Чудо техники. (12+).
11.50 Дачный ответ.
13.00 НашПотребНадзор. (16+).
14.05 Однажды... (16+).
15.00 Своя игра.
16.20 Следствие вели. (16+).
18.00 Новые русские сенсации. (16+).
19.00 Итоги недели.
20.10 Ты супер!
22.40 Звезды сошлись.
0.10 Основано на реальных событиях. (16+).
3.20 Их нравы.
3.40 Т/с "Свидетели". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
7.30 Мелодрама "Какой она была". (Украина). (16+).
11.15 Мелодрама "Гроза над Тихоречьем". (16+).
15.05 Мелодрама "Танец мотылька". (16+).
19.00 Т/с "Любовь против судьбы" (Турция). (16+).
22.50 Про здоровье. (16+).
23.05 Мелодрама "Осенний вальс". (Украина). (16+).
1.15 Т/с "Провинциалка" (16+).
4.15 Мелодрама "Время счастья". (16+).
5.55 Домашняя кухня. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

7.20 Фактор жизни. (12+).
7.45 Полезная покупка.
8.10 10 самых... Звездные отцы-кукушки. (16+).
8.40 Х/ф "Загадка Фибоначчи". (12+).
10.40 Спасите, я не умею готовить! (12+).
11.30,**0.40** События.
11.45 Х/ф "Баламут". (12+).
13.40 Смех с доставкой на дом. (12+).
14.30 Московская неделя.
15.05 Хроники московского быта. Трудный ребенок. (12+).
15.55 Прощание. Николай Еременко. (16+).
16.55 Д/ф "Марина Ладынина. В плену измен".
17.45 Детектив "Красота требует жертв". (12+).
22.10,**0.55** Детектив "Колодец забытых желаний". (12+).

ЗВЕЗДА

9.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым.
9.25 Служу России. (12+).
9.55 Военная приемка.
10.45 Скрытые угрозы". "Альманах ц37. (12+).
11.30 Д/с "Секретные материалы". "Кремлевцы: в бой идут одни пацаны". (12+).
12.20 Код доступа. (12+).
13.15 Специальный репортаж. (12+).
13.35 Д/ф "Курильский десант. Последний бой войны". (12+).
14.55 Т/с "Последний бой".
18.00 Главное с О. Беловой.
19.25 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
23.00 Фетисов. (12+).
23.45 Х/ф "Дело ц306". (12+).
1.20 Х/ф "Я - Хортица".
2.30 Х/ф "Фартовый". (16+).

КУЛЬТУРА с 19 по 25 октября

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.35 Пешком...
7.05 Другие Романовы".
7.35 Д/ф "Новый взгляд на доисторическую эпоху"
8.35 Д/с "Первые в мире".
8.55,**16.25** Х/ф "Фаворит"
10.15 Наблюдатель.
11.10,**0.55** Д/ф "Магистры из Москвы".
12.20 Красивая планета.
12.35 Большие и маленькие.
14.30 Д/с "Дело ц. Александр Герцен: под звон "Колокола".
15.05 Новости. Подробно. Арт.
15.20 Агора.
17.30,**2.00** Мастера вокального искусства.
18.35,**0.00** Д/ф "Доисторические миры".
19.45 Главная роль.
20.05 Правила жизни.
20.30 Спокойной ночи!
20.45 Д/ф "Шарашка - двигатель прогресса".
21.30 Сати.
22.15 Т/с "Солнечный удар"
23.10 Бунин

ВТОРНИК

6.35 Пешком...
7.05,**20.05** Правила жизни.
7.35,**18.35**,**0.00** Д/ф "Новый взгляд на доисторическую эпоху"
8.35 Д/с "Первые в мире".
8.55,**16.25** Х/ф "Фаворит"
10.15 Наблюдатель.
11.10,**0.55** Фильм-концерт "Геннадий Гладков".
12.10 Цвет времени. Уильям Тернер.
12.20 Д/ф "Город ц2".
13.05 Д/ф "Мальта".
13.35,**22.15** Т/с "Солнечный удар"
14.30,**23.10** Бунин
15.05 Новости. Подробно.
15.20 Пятое измерение.
15.45 Сати. Нескучная классика... с А. Любимовым.
17.30 Мастера вокального искусства. А. Аглатова.
19.45 Главная роль.
20.30 Спокойной ночи, малыши!
20.45 Искусственный отбор.
21.30 Власть факта. "Экология и политика".

СРЕДА

Профилактика.
10.00,**15.00**,**19.30**,**23.40** Новости культуры.
10.15 Наблюдатель.
11.10,**0.55** Фильм-концерт "Ансамбль Александрова".
12.20 Д/ф "Родовое гнездо. Из истории Фиана имени П.Н. Лебедева".
12.50 Искусственный отбор.
13.35,**22.15** Т/с "Солнечный удар"
14.30,**23.10** Бунин
15.05 Новости. Подробно. Кино.
15.20 Арсений Тарковский "Бабочка".
15.45 Д/ф "Шарашка - двигатель прогресса".
16.25 Х/ф "Лицо на мишени"
17.40,**2.00** Мастера вокального искусства.
18.25 Цвет времени.
18.35,**0.00** Д/ф "Новый взгляд на доисторическую эпоху" (Франция).
19.45 Главная роль.
20.00 Правила жизни.
20.30 Спокойной ночи
20.45 Абсолютный слух.
21.30 Белая студия.
2.40 Красивая планета.

ЧЕТВЕРГ

6.35 Пешком...
7.05 Правила жизни.
7.35,**18.35**,**0.00** Д/ф "Новый взгляд на доисторическую эпоху"
8.35 Цвет времени.
8.45,**16.35** Х/ф "Лицо на мишени"
10.15 Наблюдатель.
11.10,**0.55** XX век. "По ту сторону рампы. Мария Миронова - вчера, сегодня, завтра".
12.10 Цвет времени.
12.20 Д/ф "Властелины кольца. История создания синхрофазотрона".
12.55 Абсолютный слух.
13.35,**22.15** Т/с "Солнечный удар"
14.30,**23.10** Бунин
15.05 Новости. Подробно. Театр.
15.20 Пряничный домик.
15.45 2 Верник 2.
17.40,**1.50** Мастера вокального искусства.
19.45 Главная роль.
20.05 Открытая книга.
20.30 Спокойной ночи!
20.45 Д/ф "Золотой теленок".
21.30 Энигма. О.Перетятько.
2.45 Цвет времени.

ПЯТНИЦА

6.35 Пешком...
7.05 Правила жизни.
7.35 Черные дыры. Белые пятна.
8.20 Д/ф "Мальта".
8.50 Х/ф "Лицо на мишени"
10.15 Наблюдатель.
11.10 М/ф "Чиполлино".
11.55 Д/ф "Звучание жизни. Александр Мелик-Пашаев".
12.35,**22.00** Т/с "Солнечный удар"
14.30 Бунин
15.05 Письма из провинции. Мурманская область.
15.35 Энигма. Ольга Перетятько.
16.20,**0.10** Х/ф "Последний визит".
17.35,**1.25** Мастера вокального искусства. Хибла Герзмава.
18.45 Билет в Большой.
19.45 Смехоностальгия.
20.15 Искатели. "Громкое дело Марка Вальяно".
21.00 Линия жизни.
23.00 2 Верник 2.
2.35 М/ф: "Сказка о глупом муже", "Перфил и Фома", "Это совсем не про это".

СУББОТА

6.30 "Бабочка".
7.05 М/ф: "Кошкин дом", "Возвращение блудного попугая".
8.05 Х/ф "Фаворит".
10.10 Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым.
10.40 Д/с "Святыни Кремля".
11.10 Х/ф "Без свидетелей".
12.40 Пятое измерение.
13.10 Черные дыры. Белые пятна.
13.50,**1.35** Д/ф "Несейка. Младшая дочь".
14.40 Д/с "Ехал Грека... Путешествие по настоящей России". "Каргополь".
15.30 Д/ф "Рина Зеленая - имя собственное".
16.10 Х/ф "Чиполлино".
17.30 Большие и маленькие.
19.35 Д/ф "Мама".
20.40 Х/ф "Рассеянный".
22.00 Агора.
23.00 Клуб 37.
23.55 Х/ф "Очередной рейс".

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 М/ф: "Где я его видел?", "Последняя невеста Змея Горыныча", "Необыкновенный матч", "Старые знакомые".
7.45 Х/ф "Чиполлино".
9.10 Обыкновенный концерт
9.40 Мы - грамотеи!
10.20 Х/ф "Очередной рейс".
11.55 Д/ф "Созвездие-Йолдызлык. Достояние республики".
12.50 Диалоги о животных.
13.30 Другие Романовы". "Рождение ВВС.
14.00 Игра в бисер
14.40,**0.20** Х/ф "Несрочная весна".
16.50 Д/с "Энциклопедия загадок". "Подводные города Иссык-Куля".
17.20 Д/ф "Эмиль Гилельс"
18.00 Пешком...
18.35 Романтика романса.
20.10 Д/ф "Отец".
21.10 Х/ф "Без свидетелей".
22.40 Фильм-балет

Программа гьазурайди - Н.РАШИДОВА

РАДИО

ПОНЕДЕЛЬНИК

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиотамаша

ВТОРНИК

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

СРЕДА

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Встречи в студии.

ЧЕТВЕРГ

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Время и молодежь.

ПЯТНИЦА

11.10. Вести «Дагестан»
11. 25. Голос Ислама
11.45. Концерт.

СУББОТА

13.10. Итоги недели.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

10.10. Соколенок.

Дин

Исламдин ахлакьар ва эдебар

Ямин МЕГЬАМЕДОВ,
диндин рекьяй алим

(Эвел - 34-35, 37-41-нумрайра)

Исламди пис ахлакьар къадагъа ийизва ва негьзава.

1. Зулум (ам пуд жуьре ава).

I. ЛукIра (инсанди) вичин Раббидин гьакъиндай зулум авун (ширк авуналди). Аятда лагьанва: *(31-сура, 13-аят, мана):* **"Ва** *(рикIел гъваш)*, **ингье Лукьмана вичин хциз вяз** *(насигьат)* **ийиз, лагьана: "Я зи хва! Аллагьдиз шерик гъимир:** *(бес)*, **гьакъикъатда, ширк - чIехи зулум я".**

II. Инсанди маса ксариз зулум авун.

III. Инсанди вичин чандиз зулум авун *(гунагьар, асивилер авуналди).*

2. Пехилвал.

Ам гзаф пис къилих я, вучиз лагьайтIа, ам Аллагьди тайинарнавайдал, пайнавайдал рази тахьун, адаз акси экъечIун я.

Пехилвал кьве жуьре ава: а) масадал пехил хьун, масадаз авай мал-девлет, гьакимвал, еке къуллугъ, сагъвал, чирвилер ва маса няметар адаз амукь тавуна, абур вири вичиз хьана кIан хьун; б) им пехилвилин сад лагьай жуьредилай писди я: маса касдиз авай няметар жувазни хьун кIан тийизвайвиляй, адахъ а няметар амукь тавун кIан хьун. И кьве жуьрени гьарамдин крар я.

Пехилвилин мад са жуьре ава - **"писвал квачир пехилвал"**: масадаз авай хьтин няметар жувазни хьана кIан хьун *(адахъ (масадахъ) авай няметар квахь тавуна).* Анжах кьве дуьшуьшда ихьтин пехилвал ийидай ихтиярар ава. Гьадисда лагьанва, *(мана):* ***"Ихтияр авач пехилвализ анжах кьве кас квачиз: итим - вичиз Аллагьди гзаф мал-девлет ганвай ва абур*** *(викIегьдиз)* ***гьахъдин рекье харжзавай; итим - вичиз Аллагьди камаллувал*** *(арифдарвал)* ***багъишнавай ва адалди дуван ийизвай, масабуруз чирзавай"*** *(Бухарий).*

(КьатI ама)

КIела, чира

"Къунут" (Магьдина) дуьа

Чи мухбир

"Къунут" - им Аллагьдиз дуьа авунин са жуьре я. Ихьтин тIвар алай дуьа мусурманри кпIуна ийизва. Жуьреба-жуьре мазгьабра (Абу Гьанифадин, Имам Агьмадан, Имам Маликан, Имам Шафиидин) "Къунут" дуьа гьихьтин кпIара ва гьихьтин дуьшуьшра авун лазим ятIа къалурнава. Куьрелди лагьайтIа, суннада къалурнавайвал, мусурманри, кьилел бедбахтвилер, зулумар ва маса мусибатар атайла, "къунут" дуьа авуналди, Аллагьдиз чпиз куьмек гун ва рикIевай мурадар кьилиз акъудун патал ялварзава. Гьелбетда, гьар са чкада яшамиш жезвай мусурманри и дуьада чпин гьалдиз, игьтияжриз килигна тIалабунар, ялвар ийизва.

Дагъустанда машгьур тир, чIехи пай мусурманри амалзавай Имам Шафиидин мазгьабда "къунут" дуьа экьунин кпIунал (2-ракаатда) ва рамазандин вацран кьвед лагьай паюна витр кпIар ийидайла кIелун хъсан яз къалурнава. Дагъустанда гзаф имамри и кардал амални ийизва. Гьавиляй чаз, алимрин гафарал асаслу яз, ихьтин са кардал фикир желб ийиз кIанзава. Имамди и дуьа кIелдайла, адахъ галаз капI ийизвай ксари тIалабдин гьар са предложенидин гуьгъуьна "Амин" лугьун лазим я. Амма, са бязибуруз чир тахьунни мумкин я, имамди "къунут" дуьада лугьузвай вири предложенийрин гуьгъуьна "Амин" лугьун дуьз къвезвач. Вучиз лагьайтIа, "Амин" - им "Аллагьди чи дуьадиз жаваб гурай" лагьай гаф я. ГьакI хьайила, "Амин" гаф анжах Аллагьдивай са кар тIалабзавай предложенидин гуьгъуьна лугьун лазим я. Амма "къунут" дуьада лугьузвай вири предложенияр тIалабунар туш, аник Аллагьдиз тасбигь (восхваление) гъизвай, Адан сифатар эзберзавай предложениярни ква. Мисал яз, и дуьада ихьтин предложение ава: "***Я Рабби! Вуна чун дуьз рекье тур, Вуна дуьз рекье эцигайбурун гьисабдай*** **(жергейрай)** ***яз!".*** Имамди и гафар лагьай чIавуз кьулухъ акъвазна капIзавай ксари "Амин!" лугьун дуьз жезва, вучиз лагьайтIа а гафарин мана тIалабуникай ибарат я. Мисал яз "къунут" дуьадай маса гафар къачун: ***"Вуна*** **(яни Аллагьди)** ***кьадар (кьадар-кьисмет) тайинарзавайди я ва садавайни Ваз акси къарар кьабулиз жезвайди туш!"***. Имамди и гафар лагьайла, адахъ галаз капIзавай ксари "Амин" лугьун дуьз туш, вучиз лагьайтIа и предложенида тIалабун авач. Имамди ихьтин манадин гафар лагьайла, адахъ галаз капIзавай ксар я кисна акъвазун лазим я, я тахьайтIа абурувай "Субгьанака" (яни Пак я, михьи я Аллагь Вичиз хас тушир крарикай, ерийрикай) гаф лагьайтIани жеда.

Агъадихъ чна Имам Шафиидин мазгьабда, гьадисрал асаслу яз, къалурнавай гъвечIи дуьайрикай сад гъизва:

Аллаагьумма-гьдинаа фии-мэн гьэдэйт *- Амин!*

Ва 'аафинаа фии-мэн 'аафэйт *- Амин!*

Ва таваллянаа фии-мэн таваллйт *- Амин!*

Ва баарик лянаа фии-маа а'тойт *- Амин!*

Ва къынаа шарра маа къадайт *- Амин!*

Фа иннакъя такдый ва ляя юкъдаа 'аляйкь, ва иннэху ляя язиллю мэн ваа-ляйт, ва ляя я'иззу мэн 'аадэйт, табаарактэ раббэнэ ва та'аляйт, фа лякяльхамду 'аляя маа кадайт, настагфирукя ва натуубу иляйкь. *(Имамди и гафар лугьудайла, адахъ галаз капIзавайбур я кисна акъвазда ва я тахьайтIа, абуру "Субхьанака" лугьуда).*

- Ва солли, аллаагьумма 'аляя сайидинаа мугьаммадин ан-набийиль-уммий, ва 'аляя ээлихи ва сахбихи ва салим *- Амин!*

Таржума:

"Я Рабби! Вуна чун дуьз рекье тур, Вуна дуьз рекье эцигайбурун гьисабдай (жергейрай) яз! Чалай бедбахтвилер алуд, Вуна бедбахтвилер алудайбурун гьисабдай яз! Чун Вуна крар идара ийизвайбурун жергейра тур - Вуна чпин хатасузвал хуьн Жувал къачунвайбурун! Чи кьадардиз акъуднавай крара Вуна чаз берекат це, Ви кьадардалди чав агакьун мумкин тир писвиликай хуьх! Вуна кьадар (кьадар-кьисмет) тайинарзавайди я ва садавайни Ваз акси къарар кьабулиз жезвайди туш! Гьакъикъатда, Вуна куьмек гузвайди алчах жедач. Вуна душманвал ийизвайдахъ (кьисас кьазвайдахъ, бягьс тухузвайдахъ) къуват жедач. Ви хъсанвилер ва берекат лап чIехи я. Ваз хас тушир крарикай вун лап вине (михьи) я! Шукур хьурай Ваз гьар са куьнай вуна кьадар-кьисметзавай. Багъишламишун тIалабзава Вавай ва Ви вилик гунагьар хиве кьазва (туба ийизва). Я Рабби, Мугьаммад Пайгъамбардин, адан тухумдин ва асгьабрин винел саламар ва салятар гъваш!".

Къейд авун лазим я, "къунут" дуьадихъ са шумуд жуьре ава. Вири дуьайра лугьузвайбур, тIалабзавайбур гьа са гафар туш. Гьар са имамди, тайин мазгьабдал асаслу яз, вичи хкяна, са дуьа кIелун мумкин я. "Къунут" дуьа араб чIалал лугьун чарасуз шартI я. Гьавиляй гьар са капIзавай касди "къунут" дуьадин гафарин мана чирайтIа хъсан я. Герек адаз гьи гафарилай кьулухъ вичи вуч лугьун ва я тахьайтIа, гьинал кисна акъвазун лазим ятIа чир жедайвал.

Диндин месэлайриз талукь суалар пайда хьайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихь.

"Лезги газетда" диндин пак кхьинар жезва. Гьавиляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Спорт

Россиядин Кубок - 2020

ГРЭППЛИНГ

Чи мухбир

Са тIимил йикъар идалай вилик Подмосковьедин Наро-Фоминск шегьерда грэпплингдай Вирироссиядин кьве турнир - жаваннрин арада кIвенкIвечивал ва Россиядин Кубок патал акъажунар кьиле фена. Чи уьлкведин жуьреба-жуьре пипIерай тир рекорддин кьадар спортсменри чпин устадвал къалурна.

РИКIЕЛ ХКИН: алай йисуз турнир Уфа шегьерда кьиле фин гуьзлемишзавайди тир, амма эпидемиологиядин четин гьалар фикирда кьуналди, и акъажунар Наро-Фоминск шегьердиз хкун хъсан акуна. ИкI, и шегьердин кьил Шамнэ Роман Львовичан чалишмишвилерин нетижада са куьруь вахтунда турнир тешкилиз ва виниз тир дережада ам кьиле тухуз алакьна. Аялринни жегьилрин арада грэпплинг эхиримжи йисара йигиндаказ вилик физвайди сир туш. Идахъ галаз сад хьиз, спортдин и жуьредай акъажунарни (иштиракчийрин кьадар гзаф, абурун арада чIехи конкуренция хьунилай аслу яз) лап къизгъиндаказ кьиле физва. И акъажунрин лайихлувал мадни адакай ибарат тир хьи, финалдиз акъатайбуруз дуьньядин кIвенкIвечивал патал акъажунра иштиракдай мумкинвал жезвай, идани спортдин серенжемдин важиблувал мадни хкажзавай. Эхиримжи йисара, чна винидихъ лагьанвайвал, спортдин и жуьредай иштиракзавай спортсменрин кьадар гзаф хьуниз килигна, спортдин акъажунар 4 юкъуз кьиле тухузвай. Амма цIи лагьайтIа, эпидемиологиядин гьалар фикирда кьуналди, и вахт тIимиларнавай.

Шадвилелди а кардикай хабар гуз кIанзава хьи, и акъажунра иштиракайбурун ва гъалиб хьайибурун арада чи ватандашарни авай. ИкI, **Расул Мамедбегова** (77 кг-дин заланвал авайбурун арада) ва **Артур Агъаширинова** (62 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада) 1-чкаяр кьуна, абуру Россиядин кубокар къазанмишна. Чи мад са ватандашди - **Абдулгьашим Абдуллаева** - грэпплингдин No Gi ва Gi жуьрейрай буьруьнждин кьве медаль къазанмишна.

Лайихлу пай кутуна

БОКС

И мукьвара Чечнядин меркез Грозныйда боксдай СКФО-дин чемпионат кьиле фена. Ана округдик акатзавай вири республикайрин, гьа гьисабдай яз Дагъустандинни, гьакI Ставрополдин крайдин викIегь боксёрри чпин гъутарин алакьунар къалурна.

Чи республикадай и чемпионатда иштиракайбурукай 12 спортсменди кIвенкIвечи чкаяр кьуна. Абурукай 5 - къизилдин, 3 - гимишдин ва 4 буьруьнждин медалриз лайихлу хьана. Идалди Дагъустандин хкянавай командади 1-чка кьуна.

Шадвилелди мадни а кардикай хабар гуз кIанзава хьи, къизилдин медалриз лайихлу хьайи спортсменрин арада чи ватандашар тир **Арсен Магьмудов** (60 кг) ва **Омар Айдемиров** (91 кг-дилай артух заланвал авайбурун арада) ава. СКФО-дин чемпионатдин бягьсерин нетижайриз килигна, абуру кьведани Дагъустандин хкянавай командадик кваз гила Россиядин чемпионатда чпин устадвал къалурда.

Жегьилриз къазанмишнавай агалкьун Дагъустандин боксдин федерациядин регьбер, чи ватандаш **Альберт Селимовани** тебрикна, республикадин хкянавай командадихъ мадни зурба агалкьунар хьун алхишна.

"Югъ пакаман зарядкадилай гатIуна"

Ихьтин лишандик кваз 11-октябрдиз Ахцегьа хуьруьнвийрин ва мугьманрин иштираквал аваз спортдин зурба серенжем кьиле фена. "Трезвая Россия" федеральный проектдин Дагъустанда авай координатор Шамил Алиева къейд авурвал, и серенжемдин макьсад, сифте нубатда, вири несилрин инсанрин - аялрин, жегьилрин, яшлубурун - арада сагълам уьмуьр кечирмишун пропаганда авун я.

Спортдин серенжемда диндин рекьяй векилри, общественный деятелри, спортдал машгъул ксарини иштиракна. Абурун арада Дагъустандин Муфтийдин куьмекчи Идрис Асадулаев, Ахцегь райондин кьилин заместитель Вадим Агъасиев, Олимпиададин чемпион, Дагъустандин физический культурадин ва спортдин рекьяй министрдин заместитель Гьайдарбег Гьайдарбегов, РД-дин милли политикадин ва диндин крарин рекьяй министрдин заместитель Мурад Шафиев, Дербент шегьердин администрациядин жегьилрин политикадин ва спортдин отделдин къуллугъчи Шамил Мегьамедов, Махачкъаладин 42-нумрадин школадин директор Тимур Саркаров ва гзаф масабур авай.

Гь.Гьайдарбегова, спортдин серенжем тешкилайбуруз сагърай лугьунихъ галаз сад хьиз, ихьтин мярекатрин важиблувал къейдна, районда абур кьиле тухун адетдиз элкъведайдахъ умудлувал къалурна.

Ахцегь райондин агьалийрин спортдин уьмуьрда и югъ, дугъриданни, лишанлуди хьана. ГьикI хьи, и юкъуз КьакIарин хуьре, машгьур общественный деятель Мегьамедгъани Гъаниеван экуь къаматдиз бахшна, спортдин милли жуьрейрай (идалай вилик йисарани тухун адетдиз элкъвенвай) турнирни кьиле фена.

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакъадин ва массовый коммуникацийрин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 “а”

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЬИМОВ
(+78722) 66-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЬИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ж. САИДОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекьяй Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.
Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делилрин дуьзвилин ва керчеквилин патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гьатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 “а”. Печатдин кIвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249
Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.30

Газет **“Издательство” “Лотос”** ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 5081

(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.
(12+) - Икьван яшар хьанвайбуру кIелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ “Редакция республиканской газеты “Лезги газет”
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

(Гь)

Мубаракрай!

И йикъара Вини СтIалрин хуьре яшамиш жезвай ЯРАГЬМЕДОВА Селиматан - 55, адан уьмуьрдин юлдаш Тажиран 60 йис тамам жезва. И шад вакъиа абуруз дидеди, стхайри, гадайри, вахари, рушари, хтулри, сусари, вири мукьва-кьилийри, Цналдал яшамиш жезвай къавумри рикIин сидкьидай мубаракзава. Абдулашим бубадини адан хизанди кьилди тебрикзава:

Вини хуьревай Селиматни Тажир,
Сагьибар я куьн уьмуьрдин магьир,
Ихьтин инсанар жеда лап тек-бир,
Квез юбилеяр мубарак хьурай!
Къе Тажир дахдин кIвале
Межлис ава лап еке.
Шуьрбетар аваз гъиле,
Хайи югъ квез мубаракрай.
Селимат, Тажир - тIварарин,
Мана-метлеб дерин я.
Багърийризни виридаз куьн
Виридалай ширин я.

ЦIийи ктабар

“Бубадин веси”

Рашид МУРСАЛОВ, Ахцегь райондин “ЦIийи дуьнья”газетдин жавабдар секретарь, РД-дин культурадин лайихлу работник

И йикъара Махачкъаладин “Мавел” чапханада **“Бубадин веси”** тIвар алаз зегьметдин ветеран, Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник **Гьемдуллагь Минетуллагьович БАБАЕВАН** ктаб акъудна. Кьве вишни кьудкъанни муьжуьд чиникай ибарат тир адан тираж 300 экземплярдиз барабар я. Ктабдин жилдинал авторрдин - Гь.Бабаеван ва Ахцегьрин хуьруьн къадим магьлейрикай садан шикилар ала. Ктабдиз сифте гаф райондин “ЦIийи дуьнья” газетдин кьилин редактор, Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник, журналист Дашдемир Шерифалиева кхьена. Гьемдуллагь Бабаеван 80 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу яз гьазурай и ктаб, шаксуз, адан яратмишунрал рикI алай вирибур патал хъсан савкьат хьана. Гьемдуллагь Бабаев вичиз Аллагьди мердвилелди са шумуд рекьяй бажарагъ, алакьунар ганвай ва абур жемятдиз къуллугъунин рекье эцигнавай бахтлу ксарин жергедай я. Инсанриз ам гьеле фадлай инихъ шаир, актер, манидар, мухбир, художник, устIар, драматург, фекьи, режиссер ва муаллим, гьажи яз чида. Адан тIвар неинки са Ахцегь районда, гьакI адалай къеце патани машгьур я…

“Бубадин веси” ктабда гьатнавай саки вири материалар гьар жуьре йисара “ЦIийи дуьнья” газетдин чинра чап авурбур я.

Утерянный диплом о высшем образовании серии ВСГ под номером 1054946, выданный в 2006 году Государственным образовательным учреждением высшего профессионального образования "Дагестанский государственный педагогический университет" на имя **АБАКАРОВА Рамиза Султанмеджидовича**, считать недействительным.

Утерянный аттестат о среднем (полном) общем образовании серии В за № 478695, выданный в 1988 г. Каладжухской СОШ Докузпаринского района РД на имя **АГАМОВА Нубила Айдаевича**, считать недействительным.

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди тIвар-ван авай журналист, “Дагъустандин правда” газетдин виликан редактор
Галина Федоровна БЕЙБУТОВА
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизандиз, багърийриз, вири хуьруьгвийриз башсагьлугъвал гузва.

2021-йис патал

ЛезГи газет

кхьихь!

ИНДЕКСАР: *йисанди - 63249*
6 вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин отделенийрай:

йиса - 977 манатни 41 кепек
6 вацра - 488 манатни 70 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

йиса - 912 манатни 02 кепек
6 вацра - 456 манатни 00 кепек

“Дагпечатдин” киоскрай:

йиса - 456 манат
6 вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай “Дагпечатдин” киоскра, сайтда (www.dagestan.press.) ва гъакIни Махачкъалада, Промшоссе куьчедин 10 “а”-нумрадин дараматда, кхьиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

“Лезги газетдин” редакциядай чпи хутахдайбур :

йиса - 325 манат
6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхьинин патахъай суалар пайда хьайитIа, экуьнин сятдин 9-далай нянин сятдин 6-далди и нумрадиз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

Кроссворд

ТуькIуьрайди - Салигь ИБРАГЬИМОВ

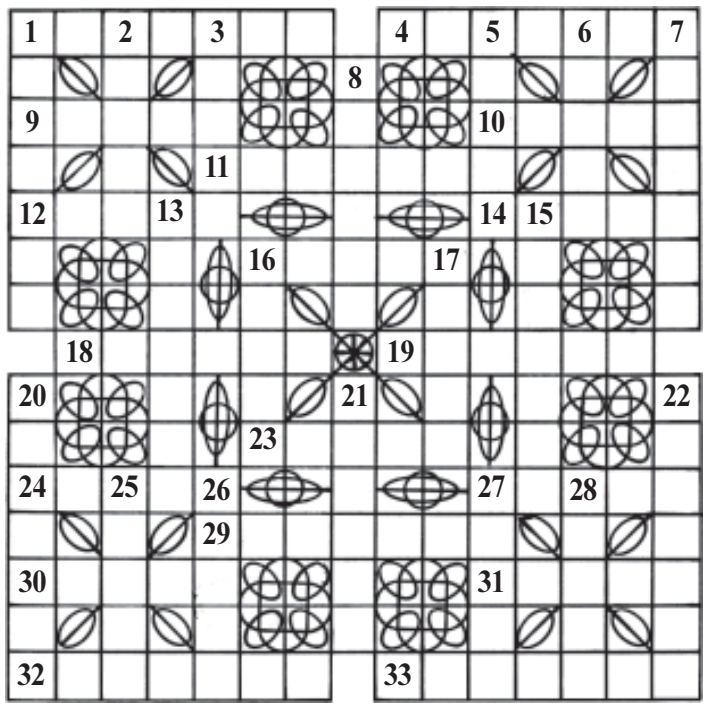

ДУЬЗ ЦIАРАРА: 1. Чилин кIан, сур. 4. Дамах гваз. **9.** Техил. **10.** Чахутка азар. **11.** Эхирдалди тавун, са пай авун. **12.** УстIаррин жуьре. **14.** Артухни алаз. **16.** Лезги гьалва. **18.** Урусрин ибадатхана. **19.** КIвалел кьунвай кIвалахзавай лукI. **23.** Гележег чирдайди. **24.** Жуван мукьвади. **27.** Гьуьлел жедай къати гар (урус гаф). **29.** Масадакай чIурукIа рахун. **30.** ЧIуру чIижер. **31.** Чилин шикил алай чар. **32.** Яргъивал алцумдай лент (урус гаф). **33.** УьцIуь балугь (урус гаф).

ТИК ЦIАРАРА: 1. Ири сарар авай йиге. **2.** “Анжи-Аренадин” куьгьне тIвар. **3.** Азаб. **5.** Къадим заманада хуьруьн чIехиди. **6.** ЧIарарин жуьре. **7.** Эрекь хъвадай гуьзгуьдин къапар. **8.** ГъвечIи чIулав нукI. **13.** Кар чидай сикI. **15.** Премия къачур кас. **16.** Адалат, дуьзвал. **17.** Кьве касдин арада са кар туькIуьрдай кас. **20.** КIекрен чуру. **21.** Тарифар ийидай кас. **22.** Аялри жикIидин таран кIарасдикай авунвай тапанчи. **25.** Шиирдин кIалуб (форма). **26.** Итимдин тIвар. **27.** Суьрет. **28.** Сергьятар хуьзвай десте (урус гаф).

“ЛГ”-дин 41-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЬЗ ЦIАРАРА: 5. TIанбул. **7.** КIанчIал. **8.** Хив. **9.** Гьижран. **10.** ПIапIрус. **12.** Артух. **15.** КIвенкI. **16.** Ачкар. **17.** Азият. **23.** КIаркIар. **24.** TIурфан. **25.** ЦIиг. **26.** Далдам. **27.** ЧIиргьин.

ТИК ЦIАРАРА: 1. КьантIиш. **2.** Бустан. **3.** Гьамбар. **4.** Къарпуз. **6.** Эхират. **11.** Хеб. **12.** АкIа. **13.** Хат. **14.** Еке. **18.** Ихтияр. **19.** Къажгъан. **20.** Къаймах. **21.** ПIурниш. **22.** Бандит.

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди машгьур тележурналист
Альдер ГЬАЖИМИРЗОЕВ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизандиз, вири багърийриз башсагьлугъвал гузва.